

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Ιούλης-Αύγουστος 2019 No 135 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

• επόμενος...

- Μπορούμε να ανατρέψουμε τις προσδοκίες τους
- Τι φταίει για την ήττα του ΣΥΡΙΖΑ;
- Για ένα συντριπτικό χτύπημα στη Χρυσή Αυγή
- Η επιστροφή της Αραβικής Άνοιξης
- Το 1989
- 100 χρόνια Bauhaus

Ιούλης - Αυγουστος 2019

2

Επί του πιεστηρίου
Τα αποτελέσματα των εκλογών

4

Μπορούμε να ανατρέψουμε
τις προσδοκίες τους

Πάνος Γκαργκάνας

11

Τί φταίει για
την ήττα του ΣΥΡΙΖΑ

Μαρία Στύλλου

17

Για ένα συντριπτικό
χτύπημα στη Χρυσή Αυγή

Γιώργος Πίττας

23

Η επιστροφή
της Αραβικής Άνοιξης

Νίκος Λούντος

29

1989-Εργάτες ενάντια
στον κρατικό καπιταλισμό

Λέανδρος Μπόλαρης

34

Το ελληνικό 1989

Κώστας Πίττας

39

100 χρόνια
Bauhaus

Δημήτρης Στεφανάκης

44

Βιβλιοκριτική

Μιχάλης Λυμπεράτος, Θωμάς Πρόφης

Ο ένοπλος δωσιλογισμός
και η "ανάιμακτη" απελευθέρωση

Μιχάλης Λυμπεράτος

Σωτήρης Βαλιντέν

Η Αριστερά στην κυβέρνηση,
Πρέσπες, Ευρώπη

50+ κείμενα για μια περιπετειώδη πενταετία

Σωτήρης Κοντογιάννης

Σπύρος Καράβας

Οι Μακεδονίες των άλλων

Το μαχαίρι της ιστορίας και οι νομοτέλειες
της γεωγραφίας: Μικρό ανθολόγιο 1912-1992

Πέτρος Κωνσταντίνου

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Κώστας Βήσας, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης, Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση, σελιδοποίηση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Επί του πιεστηρίου

Τα αποτελέσματα των εκλογών

Η Ν.Δ. κέρδισε τις εκλογές με ποσοστό 39,85% (2.251.261 ψήφοι) και 158 έδρες, ο ΣΥΡΙΖΑ πήρε 31,53% (1.781.006 ψήφοι) και 86 έδρες. Στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015, η Ν.Δ. είχε πάρει ποσοστό 28,09% και 1.526.400 ψήφους, δηλαδή ανέβασε το ποσοστό της περίπου 12 μονάδες και πήρε 730 χιλιάδες περισσότερο. Ο ΣΥΡΙΖΑ μείωσε το ποσοστό του κατά 4 μονάδες καθώς είχε πάρει 35,5% και 1.926.526 ψήφους.

Το ΚΙΝΑΛ 8,10% από 6,29%, ΚΚΕ 5,30% από 5,55%. Ο Βαρουφάκης 3,44% και 194.256 ψήφους. Βελόπουλος 3,70% και 208.788 ψήφους. Η Χρυσή Αυγή έμεινε απ' έξω, πήρε 2,93% και 165.703 ψήφους, ενώ το 2015 (Σεπτέμβρης) είχε 6,99% και 379.722 ψήφους.

Από τα κόμματα της προηγούμενης Βουλής (επτακομματική) δεν εκλέχθηκαν τρία. Ένωση Κεντρώων, Ποτάμι (δεν κατέβηκε), ΑΝΕΛ-Καμμένος (δεν κατέβηκε). Το Ποτάμι είχε πάρει 4,09% και 222.349 ψήφους, ΑΝΕΛ 3,69% και 200.532

ψήφους και η Ένωση Κεντρώων 3,44% και 186.644 ψήφους το 2015, ενώ τώρα 1,45% και 70.157 ψήφους.

Η σύγκριση των αποτελεσμάτων με το 2015 είναι απαραίτητη επειδή δίνει εικόνα για τις μετακινήσεις προς τη Ν.Δ. και για τις μετακινήσεις αυτών που έφυγαν από το ΣΥΡΙΖΑ.

Παρόλο που μια τέτοια εικόνα έχει τον κίνδυνο να περιέχει πολλά λάθη, χρειάζεται να πάρουμε το ρίσκο για να απαντήσουμε στο ερώτημα: Γιατί οι μετακινήσεις και πώς διαμορφώνεται η κατάσταση τώρα.

Το πιο «γενικευμένο» επιχείρημα που το βράδυ των αποτελεσμάτων, αλλά και όλο το προηγούμενο χρόνο, ακουγόταν πολύ συχνά είναι η συντηρητικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας. Λες και η κοινωνία είναι ένα ενιαίο σύνολο, δεν χωρίζεται σε τάξεις και σε πολιτικές τοποθετήσεις και παρατάξεις.

Ο ΣΥΡΙΖΑ είχε απώλειες 200 χιλιάδες ψήφους και το ΜΕΡΑ έφτασε να εκλεγεί παίρνοντας ένα μεγάλο κομμάτι απ' αυτές τις ψήφους. Οι ψήφοι που έφυγαν από τον ΣΥΡΙ-

ΖΑ προς τη Ν.Δ. –ακόμα και προς το ΚΙΝΑΛ– είναι αριθμός που δεν καθορίζει την τελική εικόνα. Οι κραυγές για συντηρητικοποίηση είναι περισσότερο φασαρία και λιγότερο αποτέλεσμα.

Τότε τι πραγματικά έγινε; Από πού και πώς κατάφερε η Ν.Δ. να γίνει το κέντρο και να ξανασυγκροτηθεί; Εδώ έρχονται οι ευθύνες του ΣΥΡΙΖΑ και της πολιτικής του. Έφτασε με τις επιλογές της τετραετίας –οικονομικές, πολιτικές, ιδεολογικές– να ξανανομιμοποιήσει τα κόμματα της κυρίαρχης τάξης, κύρια τη ΝΔ και λιγότερο το ΠΑΣΟΚ, που μέσα στην περίοδο των μνημονίων και της κρίσης είχαν καταρρεύσει. Η δημιουργία των ΑΝΕΛ, του Ποταμιού, της Ένωσης Κεντρώων ήταν αποτέλεσμα της κρίσης της Ν.Δ. και του ΠΑΣΟΚ. Τώρα ο Τσίπρας τους έδωσε τη δυνατότητα να ξανασυσπειρώσουν κομμάτια τους καθώς υιοθέτησε τη δική τους ατζέντα, τα Μνημόνια, την ΕΕ, το ΝΑΤΟ, τα κλειστά σύνορα για τους πρόσφυγες, ακόμα και τη φιλία με τον Τραμπ.

Ο Τσίπρας ανοίγει τον δρόμο.

Νέος δικομματισμός;

Το δεύτερο επιχείρημα που ακούστηκε μετά τα αποτελέσματα (κύρια από τους εκλογολόγους αλλά όχι μόνο) είναι η σταθεροποίηση του συστήματος με έναν νέο δικομματισμό που φτάνει το 70%. Αυτά είναι αλχημείες. Η σταθερότητα δεν είναι θέμα αριθμών, ιδιαίτερα σε μια περίοδο αστάθειας όπως η σημερινή. Το εξώφυλλο αυτού του τεύχους του ΣΑΚ δείχνει παραστατικά αυτή την εικόνα. Επιφανειακά “πανίσχυροι” ηγέτες κατρακυλάνε μπροστά στην οργή του κόσμου μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα. Η Ελλάδα δεν είναι κάποιο “μικρό γαλατικό χωριό” μέσα σε συνθήκες πολιτικής και οικονομικής κρίσης διεθνώς.

Ο Μητσοτάκης μοιάζει να έχει περισσότερο συναίσθηση των κινδύνων από τους εκλογολόγους-αναλυτές. Το βράδυ των εκλογών συνιστούσε στα στελέχη του να αποφυγουν τους πανηγυρισμούς και την αλαζονεία, συμβούλευε να εμφανίζονται σεμνοί και ενωτικοί. Τώρα που τέλειωσαν οι εκλογές, το παραμύθι ότι έρχεται επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης έχει κοντά ποδάρια.

Η οικονομική κρίση δεν έχει ξεπεραστεί. Την ημέρα των εκλογών στην Ελλάδα, η μεγαλύτερη γερμανική τράπεζα –η Ντόιτσε Μπανκ– ανακοίνωνε μεταβίβαση “κόκκινων δανείων” ύψους 75 δις ευρώ σε μια νέα “κακή τράπεζα” και απολύσεις είκοσι χιλιάδων υπαλλήλων. Αν η Ντόιτσε φτερνίζεται, τα ελληνικά κόκκινα δάνεια, το “μαξιλαράκι” τους και τα “υπερπλεονάσματα” απειλούνται με πνευμονία.

Εργατική ατζέντα

Ο ΣΥΡΙΖΑ κράτησε ένα μεγάλο ποσοστό του κόσμου της αριστεράς, αλλά δεν το ελέγχει και γι’ αυτό βιάζεται να δημιουργήσει –όπως δήλωσε ο Τσίπρας το βράδυ των εκλογών– μια οργανωμένη πολιτική κίνηση. Ο κόσμος το 2015 μας δάνεισε τη στήριξή του, είπε, τώρα πρέπει να την κάνουμε δική μας. Κούνια που τον κούναγε.

Ο κόσμος είναι ένα οργισμένο ποτάμι, που έδωσε μάχες όλα τα προηγούμενα χρόνια και ενάντια στην κυβέρνηση Τσίπρα, στάθηκε μπροστά στην κάλπη και την τελευταία στιγμή έδωσε το φιλί της ζωής στον ΣΥΡΙΖΑ για να αποφύγει μια σαρωτική ήττα. Αλλά δεν πρόκειται να περιμένει για πολύ.

Το εργατικό κίνημα έχει το δικό του πρόγραμμα. Είναι οι διεκδικήσεις που ξετυλίχθηκαν για προσλήψεις, μονιμοποιήσεις και όχι απολύσεις σε όλο το δημόσιο, από τους συμβασιούχους των νοσοκομείων και των δήμων μέχρι τους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς και τους “ΟΑΕΔ” παντού.

Είναι η μάχη ενάντια στα κλεισίματα και τις απολύσεις από τα εργοστάσια μέχρι τις τράπεζες, είναι η μάχη ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις των ΔΕΚΟ που μπαίνουν σε νέα φάση με τις απειλές για χρεοκοπία της ΔΕΗ. Είναι οι απεργίες για Συλλογικές Συμβάσεις με αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις.

Είναι οι διεκδικήσεις των συνδικάτων με πρωταγωνίστριες τις ίδιες τις γυναίκες ενάντια στον σεξισμό και τις διακρίσεις. Να αναλάβει το κράτος παιδικούς σταθμούς και κοινωνικές υπηρεσίες αντί να διαλύει ΚΑΠΗ και κάθε κοινωνική πρόνοια ρίχνοντας τα βάρη του σπιτιού στις γυναίκες.

Ένα τεράστιο αγωνιστικό πρόγραμμα για να γονατίσουμε και τη νέα κυβέρνηση αμέσως. Δεν περιμένουμε, θα τους διώξουμε. Πετάξαμε τη Χρυσή Αυγή από τη Βουλή,

εμπρός να τους βάλουμε στη φυλακή και να πετάξουμε και τους Βελόπουλους. Να βάλουμε τέλος στα στρατόπεδα του αίσχους για τους πρόσφυγες, να επιβάλουμε ανοιχτά σύνορα και πόλεις.

Αριστερά ενωτική και ανατρεπτική

Αυτές οι μάχες είναι πολύ σκληρές και θα τις δώσουμε μαζί με όλον τον κόσμο της Αριστεράς. Ο σχεταρισμός δεν έχει θέση σε αυτή την εξόρμηση. Η ηγεσία του ΚΚΕ πρέπει να πήρε το μήνυμα ότι οι χωριστές συγκεντρώσεις δεν χτίζουν δύναμη ούτε για το κίνημα ούτε για το κόμμα. Ο κόσμος της Αριστεράς μπορεί να χρησιμοποιεί την ψήφο του διαφορετικά ανάλογα με την κάλπη, αλλά στο δρόμο και στην απεργία πρέπει να είναι ενωμένος σαν γροθιά. Μπορεί στην Πάτρα να βγάζει σαρωτικά δήμαρχο τον Πελετίδη και στις βουλευτικές εκλογές να βγάζει πρώτο κόμμα τον ΣΥΡΙΖΑ, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι του γυρίζεις την πλάτη μέχρι “να μάθει να ψηφίζει σωστά”.

Αυτά ισχύουν και για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ που πλήρωσε στις κάλπες τις διασπαστικές κινήσεις από δικές της συνιστώσες που έλκονται από τον σχεταρισμό. Η ανατρεπτική Αριστερά έχει διπλή υποχρέωση να είναι ενωτική, γιατί είναι η δύναμη που βάζει μέσα στον κοινό αγώνα την αντικαπιταλιστική εναλλακτική. Μαζί στους αγώνες, για να φτάσουμε μέχρι την ανατροπή. ■

Από τη απεργία της ΠΟΕΜ 27 Ιούνι.

Επιτάχυνση οικονομικής
ανάπτυξης, πολιτική σταθερότητα,
διαλυμένη εργατική τάξη -
Έτσι φαντάζονται το μέλλον
οι καπιταλιστές.
Ο Πάνος Γκαργκάνας εξηγεί
γιατί μπορούμε να τους
χαλάσουμε τα σχέδια.

Μπορούμε να ανατρέψουμε τις προσδοκίες τους

Η ήττα του ΣΥΡΙΖΑ και η ανάκαμψη της Νέας Δημοκρατίας έχει γεμίσει προσδοκίες -άλλες διακηρυγμένες και άλλες ανομολόγητες- την άρχουσα τάξη και τους φορείς που την υπηρετούν. Σχηματικά, μπορούμε να τις συμπυκνώσουμε σε τρεις ενότητες: Πρώτο προσέλκυση επενδύσεων και αυξημένη κερδοφορία, δεύτερο πολιτική σταθερότητα και τρίτο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, ηττημένη και αποδιοργανωμένη εργατική τάξη.

Μεγάλες προσδοκίες που όμως όλες μπορεί να αποδειχθούν ανεδαφικές, είτε για λόγους αντικειμενικούς, είτε γιατί η οργή της εργατι-

κής τάξης μπορεί να τις τινάξει στον αέρα. Και βέβαια οι επιλογές της Αριστεράς μετά την εμπειρία της διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ θα παίξουν καθοριστικό ρόλο.

Ας ξεκινήσουμε από τις οικονομικές προσδοκίες που είναι και οι πιο δημόσια προβλημένες για να μην πούμε διαφημισμένες. Το κυρίαρχο αφήγημα Μητσοτάκη-Χατζηδάκη και όλων των άλλων σχετικών στελεχών της Νέας Δημοκρατίας ήταν ότι οι ιδεοληψίες του ΣΥΡΙΖΑ εμποδίζαν τους επενδυτές να δείξουν την εμπιστοσύνη τους στην ελληνική οικονομία και άρα αυτό που έχουμε μπροστά μας είναι μια περίοδο επιτάχυνσης των ρυθμών

ανάπτυξης καθώς με την αλλαγή κυβέρνησης θα απομακρυνθούν τα “αντικίνητρα”.

Όπως το συνόψισε ο Χατζηδάκης: «Οι νέες δουλειές όμως δεν δημιουργούνται από αέρα κοπανιστό, αλλά μέσα από νέες επενδύσεις. Και ο ΣΥΡΙΖΑ έχει αποδείξει στην πράξη -με πιο χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Ελληνικού- ότι είναι ενάντια στις επενδύσεις και στην ιδιωτική πρωτοβουλία γενικότερα. Σε αντίθεση με τις ψεύτικες υποσχέσεις του ΣΥΡΙΖΑ, στη Νέα Δημοκρατία λέμε λίγα, για να τα κάνουν όλα. Έχουμε ξεκαθαρίσει ότι προτεραιότητές μας είναι να μειώσουμε τον ΕΝΦΙΑ κατά 30%,

τον φόρο επιχειρήσεων από το 28% στο 20% -για να δώσουμε αναπτυξιακή ώθηση- και το εισαγωγικό φορολογικό κλίμακιο στο 9% για μισθωτούς, συνταξιούχους και ελεύθερους επαγγελματίες, ένα μέτρο που θα δώσει σημαντική ανάσα σε εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες. Ειδικά σε σχέση με τους εργαζόμενους έχουμε σημειώσει ότι θέλουμε διπλάσια αύξηση του κατώτατου μισθού σε σχέση με τη μέση αύξηση των αποδοχών. Και προσθέτουμε και κάτι άλλο: οι αυξήσεις στους μισθούς δεν διατάσσονται. Έρχονται με τις επενδύσεις και την ανάπτυξη της οικονομίας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, οι εργαζόμενοι που το έχουν καταλάβει αυτό εμπιστεύονται στην πλειονότητά τους τη Νέα Δημοκρατία».¹

Οι προτεραιότητες είναι σαφείς: προηγούνται οι διευκολύνσεις για τους επενδυτές, θα ακολουθήσει η ανάπτυξη και στο τέλος θα δουν αυξήσεις και οι μισθοί. Υπάρχει βέβαια η πολύχρονη διεθνής εμπειρία που δείχνει ότι σπάνια το πρώτο βήμα φτάνει μέχρι το τρίτο. Αλλά στη σημερινή συγκυρία, το σχήμα σκοινιάφει ήδη από το πρώτο βήμα.

Η οριζόντια υπόσχεση ότι αν η εργατική τάξη αποδεχθεί ότι τα κίνητρα προς τους καπιταλιστές έχουν προτεραιότητα τότε θα δει μελλοντικά τα οικονομικά οφέλη να «κατεβαίνουν προς τα κάτω», είχε δοθεί από τον Ρόναλντ Ρήγκαν όταν έγινε πρόεδρος των ΗΠΑ στη δεκαετία του 1980. Είχε μάλιστα πάρει στα αγγλικά το όνομα «trickle down economics». Τέσσερις δεκαετίες αργότερα, οι μισθοί των εργατών στις ΗΠΑ ακόμη περιμένουν να φτάσει κάποια σταγόνα από τον πλούτο που συγκεντρώθηκε σε όλο και λιγότερα χέρια. Οι πραγματικοί μισθοί έχουν μείνει στάσιμοι, ενώ η κοινωνική ανισότητα έχει εκτοξευθεί σε

ιστορικά υψηλά επίπεδα.

Δεν υπάρχει κανένας λόγος να πιστέψουμε το παραμύθι των «trickle down economics» επειδή το επαναλαμβάνει στα ελληνικά το δίδυμο Μητσοτάκη-Χατζηδάκη. Αντίθετα, υπάρχουν όλα τα στοιχεία που δείχνουν ότι τα κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων δεν λειτουργούν ούτε με τους δικούς τους όρους.

Η οικονομία ρετάρει

Σε διεθνές επίπεδο, οι προοπτικές για ένα νέο κύκλο επενδύσεων είναι σκοτεινές. Αυτό το επιβεβαιώνουν οι κινήσεις των κεντρικών τραπεζών τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρωζώνη. Η απειλή μιας οικονομικής ύφεσης είναι τόσο ορατή ώστε ο διοικητής της αμερικανικής κεντρικής τράπεζας έκανε στροφή 180 μοιρών και πέρασε από την πολιτική αύξησης των επιτοκίων που υποστήριζε μέχρι πρόσφατα σε προοπτική μείωσης των επιτοκίων επειδή η οικονομία ρετάρει.² Ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς σχολίασε αυτή την εξέλιξη ως εξής:

«Μια μείωση των επιτοκίων θα καταφέρει να αποτρέψει μια ύφεση της πραγματικής οικονομίας; Πάντου τα στοιχεία δείχνουν μια απότομη επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, κατάρρευση της παγκόσμιας αυτοκινητοβιομηχανίας, και βουτιές σε πολλές από τις μεγαλύτερες «αναδυόμενες» οικονομίες. Πάνω απ' όλα, υπάρχει μια σημαντική συρρίκνωση στο παγκόσμιο

εμπόριο καθώς οξύνεται ο εμπορικός και τεχνολογικός πόλεμος που ξεκίνησαν οι ΗΠΑ κατά της Κίνας».³

Οι εκτιμήσεις αυτές δεν περιορίζονται στους μαρξιστικούς κύκλους. Ένας από τους βασικούς αναλυτές των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς έγραφε πρόσφατα: «Η ενθάρρυνση χρηματικών ροών προς κερδοσκοπικές επενδύσεις δεν κατάφερε να φέρει μια διατηρήσιμη οικονομική ανάκαμψη. Αυτό που μάλλον έφερε είναι ένα χρηματοπιστωτικό σύστημα διάτρητο από ανεβασμένα επίπεδα χρέους, ανήμπορο να ανεχθεί ακόμη και μια μέτρια αύξηση του κόστους δανεισμού, ενώ παράλληλα μεγάλωσε το πλήθος των επιχειρήσεων-ζόμπι».⁴

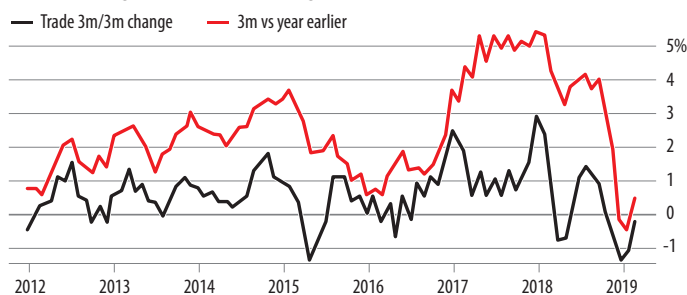
Στην Ευρώπη τα πράγματα είναι τόσο χειρότερα ώστε ο Μάριο Ντράγκι ποτέ δεν προχώρησε σε κινήσεις αύξησης των επιτοκίων. Απλά υποσχέθηκε ότι θα τερματίσει την πολιτική «ποσοτικής χαλάρωσης», αλλά τώρα και αυτός ανακοίνωσε ότι η κατάσταση της οικονομίας απαιτεί νέα παράταση της πολιτικής φθηνού χρήματος για τις τράπεζες. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν να εισπράξει μια φραστική επίθεση από τον Τραμπ, ο οποίος κατηγορήσε την ΕΚΤ ότι σπρώχνει το Ευρώ προς τα κάτω και αυτό αποτελεί αθέμιτο ανταγωνισμό!⁵

Συνοψίζοντας λοιπόν, βλέπουμε ότι οι εξελίξεις και οι εκτιμήσεις βασικών παραγόντων της παγκόσμιας οικονομίας συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι έχουμε μπροστά μας μια φάση τουλάχιστον οικονομικής επιβράδυνσης αν όχι βύθισης διεθνώς, μια φάση στην οποία οι επενδύσεις επιχειρήσεων μειώνονται αντί να αυξάνονται.

Αυτές οι εικόνες είναι καθοριστικές για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, ο Γιάννης Στουρνάρας

Big Drop

Global trade growth has taken a big hit since late 2018

Source: CPB World Trade Monitor

Κατακόρυφη βουτιά του παγκόσμιου εμπορίου από τα τέλη του 2018.

*To Pride
στη Βραζιλία,
23 Ιούνι 2019.
Μια από τις
μεγαλύτερες
διαδηλώσεις
ενάντια στον
Μπολσονάρο.*

είχε δηλώσει σε ανύποπτο χρόνο ότι οι δυνατότητες για εσωτερική κάλυψη των αναγκών σε επενδύσεις είναι περιορισμένες- ήθελε με αυτό τον τρόπο να υπογραμμίσει τον στόχο για προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων.⁶ Οι προτεραιότητες των διεθνών επενδυτών αυτή την περίοδο κάθε άλλο παρά τη δημιουργία θέσεων εργασίας στην Ελλάδα έχουν στην ατζέντα τους. Και αυτό δεν αλλάζει όσο και να κατεβάσει τον συντελεστή φορολογίας των κερδών ο Μητσοτάκης.

Ακόμη και επενδυτές που είχαν έρθει μια προηγούμενη περίοδο δείχνουν ξεκάθαρα τις επιλογές τους με κλεισίματα εργοστασίων

όπως της Frigoglass στην Πάτρα ή της ΔΕΛΤΑ στο Πλατύ Ημαθίας. Το εμπορικό σήμα “Γάλα Βλάχας” θα παραμείνει στο portfolio της εταιρείας, αλλά το μέλλον για τους εργαζόμενους το δείχνει η τραγωδία του εργάτη που αυτοκτόνησε γιατί αναγκάστηκε να υπογράψει την “οικειοθελή” απόλυσή του.⁷ Η στάση εργασίας που κάλεσε η ΠΟ-ΕΜ στις 27 Ιούνι ανέδειξε πόσο μεγάλες διαστάσεις έχει το πρόβλημα των κλεισιμάτων στον κλάδο του μετάλλου όπου απειλούνται άμεσα οι θέσεις εργασίας στα Ναυπηγεία Ελευσίνας, στην Πίτσος και αλλού.

«Στην Πίτσος μας ανακοίνωσαν πως η μαμά εταιρία (η γερμανική

Bosch) δεν θέλει να μας κρατήσει και μέσα στο 2020 θα κλείσουν το εργοστάσιο στην Ελλάδα. 500 εργαζόμενοι δουλεύουν αυτή τη στιγμή, σχεδόν 300 στην παραγωγή, οι υπόλοιποι στην διοίκηση. Η Bosch πέρσι είχε 12% κερδοφορία και όμως μας κλείνει γιατί είμαστε λέει ασύμφοροι. Η Bosch μας είχε αγοράσει εξημισίας με την Siemens που πήρε δάνειο με σκοπό να δημιουργήσει νέα μονάδα και νέες θέσεις εργασίας. Στη συνέχεια η Siemens μας έδωσε στην Bosch χωρίς να επενδύσει ούτε ένα ευρώ, και τώρα η Bosch μας πετάει στο δρόμο», ανέφερε ο Χρήστος Κούμπουλας, γραμματέας του σωματείου εργαζόμενων.⁸

Αυξημένη κερδοφορία δεν μεταφράζεται σε νέες επενδύσεις και νέες θέσεις εργασίας, αλλά σε αναδιαρθρώσεις που φέρνουν κλεισίματα και απολύσεις την επόμενη περίοδο -αυτή είναι η πραγματική προοπτική που φέρνουν τα κίνητρα προς τις επιχειρήσεις.

Μήπως, όμως, αυτές οι εξελίξεις με την παράταση της “ποσοτικής χαλάρωσης” και τα χαμηλά επιτόκια εκ μέρους της ΕΚΤ ευνοούν τη διαχείριση του χρέους και ανοίγουν περιθώρια για μείωση των στόχων για “πρωτογενή πλεονάσματα”; Ο Μητσοτάκης παίζει και αυτό το χαρτί δηλώνοντας ότι θα διαπραγματευτεί με την ΕΕ μια τέτοια μείωση και υπονοώντας ότι αυτό θα χαλαρώσει την πίεση πάνω στη “μεσαία τάξη”.

Πρόκειται για διπλή απάτη. Πρώτο, γιατί περιθώρια δημοσιονομικής χαλάρωσης μπορούν να προκύψουν μόνο από άνοδο των ρυθμών ανάπτυξης και αυτό όπως είδαμε δεν είναι στην ημερήσια διάταξη. Οι πιέσεις για τεράστια τοκοχρεολύσια δεν θα αλλάξουν στο άμεσο μέλλον ακόμη και αν τα επιτόκια των ελληνικών ομολόγων πέσουν πιο χαμηλά στις διεθνείς αγορές μέσα σε συνθήκες επέκτασης της ποσοτικής χαλάρωσης από την ΕΚΤ. Αντίθετα, τα έσοδα του προϋπολογισμού απειλούνται από τις πιέσεις μιας διεθνούς ύφεσης και

αυτός είναι ο παράγοντας που οδηγεί αναγκαστικά σε εκτιμήσεις για χαμηλότερα πρωτογενή πλεονάσματα. Το λεγόμενο “μεταμνημονιακό” πρόγραμμα που υπολογίζει σε θηριώδη πρωτογενή πλεονάσματα οδεύει προς αδυναμία επίτευξης των στόχων του. Οι ταχυδακτυλουργίες για να εμφανιστεί μια ακόμη αποτυχία του μνημονιακού προγράμματος ως “χαλάρωση” δεν μπορούν να κρύψουν την αλήθεια.

Υπάρχει, όμως, και ένα δεύτερο σκέλος των επιπτώσεων της “ποσοτικής χαλάρωσης” για το οποίο τα νεοφιλελεύθερα επιτελεία δεν μιλάνε. Τα χαμηλά μέχρι αρνητικά επιτόκια των ομολόγων διεθνώς βάζουν πίεση πάνω στο ασφαλιστικό σύστημα παντού. Τα ασφαλιστικά ταμεία στηρίζονται σε τοποθέτηση των αποθεματικών τους σε τραπεζικά προϊόντα σταθερής απόδοσης. Όταν οι αποδόσεις είναι χαμηλές, ή ακόμη χειρότερα αρνητικές, τότε τα ταμεία πιέζονται είτε να πάρουν μεγαλύτερα ρίσκα παίζοντας τα αποθεματικά τους στο τζόγο των

χρηματιστηρίων είτε να προχωρήσουν σε περικοπές συντάξεων. Αυτή η απειλή παίρνει σήμερα μεγαλύτερες διαστάσεις καθώς σε παγκόσμια κλίμακα ο όγκος τοποθετήσεων με αρνητικές αποδόσεις βρίσκεται σε επίπεδα ρεκόρ. Αυτό είναι το υπόβαθρο των σχεδίων για νέες ασφαλιστικές “μεταρρυθμίσεις” τύπου Πινοσέτ.

Πολιτική αστάθεια

Η προοπτική που έχουμε μπροστά μας είναι ότι οι οικονομικές προσδοκίες της άρχουσας τάξης βρίσκονται στον αέρα και η ανάγκη για ριζικές αντικαπιταλιστικές λύσεις γίνεται μεγαλύτερη. Αυτό το γεγονός αποτελεί αυτό καθαυτό παράγοντα αποσταθεροποίησης και γι’ αυτό ένα από τα κυρίαρχα μοτίβα των από πάνω είναι η αναζήτηση πολιτικής σταθερότητας. Η Νέα Δημοκρατία είχε προφανείς σκοπιμότητες προεκλογικά να μιλάει για αυτή την ανάγκη ώστε να ευνοείται η επιδίωξή της για αυτοδύναμη πλειοψηφία στη Βουλή. Το μοτίβο,

όμως, δεν είναι απλά προεκλογικό. Είναι ζητούμενο της περιόδου για τους από πάνω.

Και σε αυτόν τον τομέα, οι εξελίξεις είναι αρνητικές για τις άρχουσες τάξεις. Μια ματιά στον πολιτικό χάρτη της Ευρώπης δείχνει καθαρά πόσο η κυβερνητική σταθερότητα αποτελεί παρελθόν και η κρίση των παραδοσιακών κομμάτων παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις, όχι μόνο στην περιφέρεια της ΕΕ αλλά στον ίδιο τον πυρήνα της. Μετά τις κρίσεις στην Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και τη Βρετανία, φτάνει η σειρά της Γερμανίας. Στις ευρωεκλογές τον Μάη, τα κόμματα του “Μεγάλου Συναπισμού” έχασαν αθροιστικά 17,9 ποσοστιαίες μονάδες (6,4 οι Χριστιανοδημοκράτες και 11,5 οι Σοσιαλδημοκράτες). Ο παραδοσιακός γερμανικός δικομματισμός είναι πλέον καθαρά μειοψηφικός.

Είναι η Ελλάδα εξαίρεση σε αυτή την τάση; Έχουμε εδώ μια επιστροφή σε έναν νέο δικομματισμό; Όσοι υπολογίζουν σε κάτι τέτοιο κλεί-

14 Ιούνη η απεργία των γυναικών στην Ελβετία.

νουν τα μάτια μπροστά στην πραγματικότητα. Αντίστοιχες θεωρίες ανθούσαν με ανάποδο τρόπο πριν από πέντε χρόνια. Τότε η Ελλάδα ήταν και πάλι η “εξαιρέση” αλλά με την αντίστροφη έννοια: εδώ το πολιτικό σύστημα κατέρρεε, αλλά η ΕΕ ήταν σανίδα σωτηρίας. Αποδείχθηκε, όμως, στη συνέχεια ότι η “ελληνική κρίση” δεν αποτελούσε ιδιαιτερότητα, αντίθετα ήταν τάση που γενικεύτηκε. Ο όρος “πασσοκοποίηση” έγινε ευρωπαϊκός και υιοθετήθηκε από όλους για να περιγράψει την κρίση της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας. Και τα αδελφά κόμματα της ΝΔ μπήκαν σε δίνη στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Ισπανία.

Τώρα, οι ίδιοι αναλυτές που έλεγαν ότι η δύναμη της ΕΕ σταθεροποιεί την Ελλάδα, θέλουν να πιστέψουμε ότι η ΝΔ φέρνει μια νέα σταθεροποίηση στην ΕΕ. Όσο αβάσιμες είναι οι θεωρίες για έξοδο από την οικονομική κρίση, άλλο τόσο αβάσιμες είναι οι εκτιμήσεις για τέλος της πολιτικής κρίσης. Η αλήθεια είναι ότι η πολιτική αποσταθεροποίηση στις χώρες που αποτελούν τον σκληρό πυρήνα της ΕΕ μεταφράζεται σε εντάσεις και ανταγωνισμούς που λειτουργούν αποσταθεροποιητικά για τους πιο αδύναμους καπιταλισμούς στην περιφέρειά της.

Ο ελληνικός καπιταλισμός θα είχε πολλά να ωφεληθεί από μια ενιαία στήριξη της ΕΕ για τις βλέψεις του στην Ανατολική Μεσόγειο ή/και στα δυτικά Βαλκάνια. Αλλά ο Γαλλογερμανικός άξονας σήμερα δυσκολεύεται να ξεκαθαρίσει αν η ΕΕ θέλει να ξεκινήσει ενταξιακές διαδικασίες για την Αλβανία, τη Βόρεια Μακεδονία ή τη Σερβία. Ακόμη περισσότερο δυσκολεύεται να ξεκαθαρίσει πώς θα πορευτούν οι επεμβάσεις της ΕΕ στο ναρκοπέδιο της Μέσης Ανατολής. Όσες φορές και να ψάλλουν από κοινού ο Προκόπης Παυλόπουλος, ο Τσίπρας και ο Μητσοτάκης ότι οι ΑΟΖ της Ελλάδας και της Κύπρου είναι ΑΟΖ της ΕΕ, η αβεβαιότητα δεν σταματάει.

Ως ένα βαθμό, οι πολιτικές αβεβαιότητες επιβεβαιώνονται από την

ανάγκη της Νέας Δημοκρατίας να προσθέτει όλο και περισσότερα επίθετα αυτοπροσδιορισμού μπροστά από το όνομά της. Γράφει παραδείγματος χάρι ο Χρήστος Σταϊκούρας:

*«Οι πολίτες συνεπώς, με την ψήφο τους, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μια μεγάλη πολιτική αλλαγή. Και σε λίγες εβδομάδες, στις 7 Ιουλίου, θα κλείσει ένας τετραετής κύκλος ιδεοληψιών, τυχοδιωκτισμού, κυνισμού και εθνικών υποχωρήσεων. Και θα ανοίξει ένας νέος κύκλος υπευθυνότητας, σοβαρότητας, μετριοπάθειας, σεμνότητας και αυτοπεποίθησης. Και αυτόν τον νέο κύκλο οι πολίτες θα τον πορευθούν με την πατριωτική, φιλελεύθερη και κοινωνική παράταξη της Νέας Δημοκρατίας». ...«δογματικές προσεγγίσεις και πρακτικές επιβολής που ακολουθήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια στους ευρωπαϊκούς κόλπους, έχει δημιουργήσει ένα “πολιτικό και κοινωνικό θερμοκήπιο” όπου φύονται λαϊκισμός, μισαλλοδοξία και εθνικισμός».*⁹

Η αλήθεια είναι ότι η Νέα Δημοκρατία δεν βρίσκεται έξω από αυτό το “θερμοκήπιο” και γι’ αυτό έχει ανάγκη να προσπαθεί να συγκολλήσει πτέρυγες που θέλουν να συγκαλύψουν το ταξικό περιεχόμενο του (νεο)φιλελευθερισμού τους με ταμπέλες πατριωτικές ή κοινωνικές κατά περίπτωση. Η Νέα Δημοκρατία ξεκίνησε τη φετινή χρονιά στηρίζοντας τα συλλαλητήρια πατριωτικής υστερίας για το Μακεδονικό όπου στελέχη της βάδιζαν δίπλα στους φασίστες της Χρυσής Αυγής και έφτασε τον Μάη και τον Ιούνη στην προεκλογική περίοδο να παριστάνει ότι η πτώση των ψήφων των νεοναζί είναι δικό της έργο καθώς δεν έχει καμιά σχέση με την ακροδεξιά ενώ αντίθετα διαθέτει κοινωνικό προφίλ!

Εργατική οργή

Οι ελπίδες τους για να στέκονται όρθιοι κάνοντας τέτοιες ακροβασίες στηρίζονται στην προσδοκία ότι η εργατική τάξη βγαίνει απογοητευμένη και εξατομικοποιημένη

μέσα από την εμπειρία της κυβέρνησης Τσίπρα και τους δεξιούς συμβιβασμούς του ΣΥΡΙΖΑ. Αλλά κάνουν λάθος.

Η εργατική τάξη είναι οργισμένη, όχι ηττημένη. Οι εκλογικές αναμετρήσεις παίζουν ρόλο για τις διαθέσεις του κόσμου, αλλά αυτός ο ρόλος δεν είναι καθοριστικός.

Ένας απλός τρόπος για να το δούμε αυτό έρχεται μέσα από το παράδειγμα της Βραζιλίας. Δύσκολα μπορεί να φανταστεί κάποιος μια εναλλαγή πιο ακραία από την πτώση του κόμματος του Λούλα και την άνοδο του ακροδεξιού Μπολσονάρο στην Προεδρία. Επιφανειακά, θα περίμενε κανέναν να βρίσκεται η εργατική τάξη της Βραζιλίας στα βάθη της απογοήτευσης και της αδράνειας. Στην πράξη, ήδη απαντάει στις επιθέσεις Μπολσονάρο με γενική απεργία και η πίεσή της φέρνει στην επιφάνεια αποκάλυψεις για τη σκευωρία που έστειλε τον Λούλα στη φυλακή.

Αντίστοιχες παρατηρήσεις μπορούμε να κάνουμε για πολλές χώρες. Η άνοδος του Τραμπ στην Προεδρία των ΗΠΑ δεν σήμανε τη συντηρητικοποίηση των εργατών εκεί, αλλά αντίθετα την άνοδο των απεργιών και την εμφάνιση μαζικών αντιρατσιστικών, αντισεξιστικών και αντιφασιστικών κινητοποιήσεων.

Είναι η ελληνική περίπτωση διαφορετική; Η απάντηση είναι πως όχι.

Είδαμε μέσα στην μακρόσυρτη προεκλογική περίοδο να βγαίνουν απεργίες σε κρίσιμα μέτωπα για την πορεία του ελληνικού καπιταλισμού. Οι απεργίες στις τράπεζες ενάντια στις απολύσεις και τις αναδιαρθρώσεις με τη μεταβίβαση των “κόκκινων δανείων” είναι χαρακτηριστικό μήνυμα. Καμιά “προσέλευση επενδύσεων” δεν μπορεί να περπατήσει χωρίς αυτά τα μέτρα “εξυγίανσης” των τραπεζών. Αυτή η μάχη είναι μπροστά μας και αφορά ένα από τα ισχυρότερα τμήματα της εργατικής τάξης.

Το ίδιο ισχύει για τις απεργίες στην Υγεία. Όχι μόνο για την τύχη

19 Ιούνι. 24ωρη απεργία της ΠΟΕΔΗΝ.

των χιλιάδων συμβασιούχων που κινδυνεύουν με απόλυση αλλά και για την πορεία των ιδιωτικοποιήσεων. Απεργίες στα δημόσια νοσοκομεία και άπλωμα του συνδικαλισμού στην ιδιωτική Υγεία είναι ένας συνδυασμός που βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη και έρχεται σε σύγκρουση με ένα από τα πιο φιλόδοξα σχέδια για άνοδο της κερδοφορίας.

Και δεν είναι “μόνο” οι απεργίες. Είναι η πτώση των ψήφων της Χρυσής Αυγής που μαρτυράει τις αντιφασιστικές διαθέσεις στους κόλπους της εργατικής τάξης και της νεολαίας. Είναι η μαζική αντισεξιστική οργή που εκφράστηκε με την απεργία στις 8 Μάρτη και την απαίτηση για τιμωρία των δολοφόνων του Ζακ Κωστόπουλου από τους διαδηλωτές και διαδηλώτριες των Pride. Ένα ρεύμα που έχει επίσης διεθνείς διαστάσεις όπως φάνηκε με την επιτυχία της απεργίας γυναικών στην Ελβετία στις 14 Ιούνι.

Αυτά δεν είναι αποσπασματικά σημάδια. Όσοι λένε υποτιμητικά ότι “ο κόσμος έχει μνήμη χρυσόψαρου” κάνουν το μεγαλύτερο λάθος. Η εργατική τάξη στην Ελλάδα κουβαλάει τις εμπειρίες των αγώνων

που έδωσε τα τελευταία δέκα χρόνια ενάντια στις χειρότερες επιθέσεις της άρχουσας τάξης. Μεγάλα κομμάτια της εξακολουθούν να σιχαίνονται τους τραπεζίτες και την Τρόικα που ενορχήστρωσαν τις επιθέσεις. Η οργή για την αποτυχία του ΣΥΡΙΖΑ να βάλει τέλος στις επιθέσεις δεν σβήνει αυτές τις εμπειρίες όσο κι αν συνδυάζεται με απογοήτευση για τις χαμένες ελπίδες.

Μέσα στην εργατική τάξη και στη νεολαία υπάρχουν ισχυρές μειοψηφίες που είναι σε θέση να βγάλουν τα συμπεράσματα από την αποτυχία του κοινοβουλευτικού δρόμου. Η Αριστερά δεν γεννήθηκε χτες, δεν ήρθε στη ζωή ξαφνικά σαν “πρώτη φορά Αριστερά στην κυβέρνηση”. Είναι ένα ρεύμα που έχει πίσω του τον Μάη του ‘36, τον Δεκέμβρη του ‘44, τα Ιουλιανά του ‘65, το Νοέμβρη του ‘73. Έχει πίσω του τις εικόνες από την κατρακύλα του ΠΑΣΟΚ που πέρασε από τα ουράνια του “στις 18 Σοσιαλισμό” στη νεοφιλελεύθερη διαχείριση του Σημίτη αλλά και στις απεργίες που είχαν σύνθημα “ΠΑΣΟΚ μας πρόδωσε”.

Και βέβαια μέσα σε αυτό το ρεύμα έχει συγκροτημένες δυνάμεις

που είναι συνειδητά επαναστατικές, που ξέρουν ότι ο κοινοβουλευτικός δρόμος είναι ερμητικά κλειστός, όπως μας δίδαξαν ο Μαρξ και ο Ένγκελς, η Ρόζα, ο Λένιν και ο Τρότσκι. Είναι μια μαγιά που μπορεί να ζυμώσει τις εμπειρίες από την αποτυχία του ΣΥΡΙΖΑ, να βοηθήσει ώστε η οργή να βρει άλλο δρόμο.

Οι αντικαπιταλιστικές λύσεις γίνονται περισσότερο επίκαιρες, όχι λιγότερο. Όταν οι τραπεζίτες μεταβιβάζουν τα “κόκκινα δάνεια” σε αρπακτικές εταιρείες διαχείρισης με έκπτωση 80%, όπως έκανε η Πειραιώς για τη σουηδική εταιρεία με την οποία συνεργάζεται, τότε το αίτημα για διαγραφή του χρέους γίνεται χειροπιαστά ρεαλιστικό. Γιατί να διαγράφεται το 80% για χάρη των αρπακτικών και όχι για χάρη των εργαζόμενων που αδυνατούν να ξεπληρώσουν το στεγαστικό τους;

Γιατί να δίνονται κίνητρα με φοροελαφρύνσεις σε επιχειρήσεις που κλείνουν εργοστάσια και να μην παρεμβαίνει το δημόσιο για να κρατήσει τις θέσεις εργασίας αλλά και την παραγωγή προϊόντων όπως το γάλα ή τα ψυγεία; Η κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση για τους

“επενδυτές” που στέλνουν τον κόσμο στην ανεργία είναι πολύ συγκεκριμένη λύση.

Ξέρουμε πολύ καλά ότι η Νέα Δημοκρατία έχει έτοιμες δικαιολογίες, φροντίζει να μιλάει για τα αδιέξοδα του παλιού ΠΑΣΟΚ που είχε φτιάξει τον Οργανισμό για τις τότε λεγόμενες Προβληματικές επιχειρήσεις και στο τέλος κράτησε μόνο τα χρέη τους. Ξέρουμε, όμως, επίσης πολύ καλά ότι η αντικαπιταλιστική απάντηση δεν μένει στα μισά του δρόμου και γι’ αυτό συμπληρώνει τις λύσεις που δίνει με το αίτημα για εργατικό έλεγχο στις τράπεζες και σε όλα τα κλειδιά της οικονομίας ώστε να κοπεί η δυνατότητα των καπιταλιστών να διαπλέκονται με τις τράπεζες και τα υπουργεία.

Οι προσδοκίες των καπιταλιστών ότι θα ενισχύσουν τη θέση τους μετά την αποτυχία του ΣΥΡΙΖΑ πατάνε σε πηλίνα πόδια. Μπορούμε και πρέπει να ετοιμαζόμαστε για να πάρει η εργατική αγανάκτηση πιο μεγάλες διαστάσεις και πιο συγκροτημένες αντικαπιταλιστικές μορφές. ■

Σημειώσεις

1. Κ. Χατζηδάκης, Η αύξηση των μισθών θα έρθει μέσω των επενδύσεων, Παραπολιτικά 14/6/2019, <https://www.parapolitika.gr/politiki/article/1003375/ha-tzidakis-sta-p-i-axisi-ton-misthon-tha-erthei-meso-ton-ependuseon/>
2. Powell puts Fed on standby for rate cuts with vow to fuel growth, Financial Times 5 June 2019.
3. <https://thenextrecession.wordpress.com/2019/06/10/the-heroes-of-finance-and-powells-put/>
4. Michael Mackenzie, The long view, Financial Times 22-23 June 2019.
5. Trump rounds on Draghi after stimulus pledge sends euro lower, Financial Times 19 June 2019.
6. Συνέντευξη Στουρνάρα στην Καθημερινή, 19 Αυγούστου 2018 : «Οι εγχώριες αποταμιεύσεις θα αργήσουν να φτάσουν σε επίπεδο που να μπορούν να στηρίξουν υψηλές επενδύσεις. Επομένως πρέπει να προσελευστούν άμεσες ξένες επενδύσεις». Αναφέρεται στο άρθρο Οι αγώνες και η Αριστερά στη «μεταμνημονιακή» περίοδο, στο Σοσιαλισμός από τα κάτω No 130, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1077>
7. “Να σταματήσουμε αυτά τα εγκλήματα”, Η άποψή μας στην εργατική Αλληλεγγύη No 1379, 26 Ιούνη 2019, <http://ergatikiki.gr/article.php?id=20592&issue=1379>
8. https://www.facebook.com/ergatikiki/posts/2778036212266583?_tn_=K-R
9. Χ. Σταϊκούρας, συνέντευξη στην Εφσυν, 1/6/2019, https://www.efsyn.gr/politiki/synenteyxeis/197951_oipolites-dimioyrgisan-tis-proypotheseis-gia-mia-megali-politiki

Τι φταίει για την ήττα του ΣΥΡΙΖΑ;

Η συζήτηση για τη στρατηγική της Αριστεράς είναι κρίσιμη και καθοριστική για το μέλλον και την προοπτική της εργατικής τάξης επιχειρηματολογεί η Μαρία Στύλλου.

Για να μιλήσουμε για την πτώση του ΣΥΡΙΖΑ από την κυβέρνηση χρειάζεται να θυμηθούμε τις ελπίδες που κυριαρχούσαν στην ανοδική πορεία του προς την κυβέρνηση από το 2012. Ο ενθουσιασμός ήταν τεράστιος σε πολλές οργανώσεις της ριζοσπαστικής αριστεράς σε Ελλάδα και Ευρώπη, για να μην πούμε σε όλο τον κόσμο. Ανοιγόταν η προοπτική για να σχηματιστεί η πρώτη κυβέρνηση της Αριστεράς μεταπολεμικά στην Ελλάδα και αυτό να είναι καρπός των εργατικών αντιστάσεων και των κινημάτων.

Ταυτόχρονα, δίπλα στην αισιοδοξία και τον ενθουσιασμό άνοιγαν συζητήσεις για ένα “νέο μοντέλο” της Αριστεράς: ένα κόμμα που εγκαταλείπει τη λενινιστική στρατηγική αλλά δεν είναι κόμμα της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας. Ένα κόμμα που πετυχαίνει εκεί που δεν τα κατάφεραν “ούτε οι μεταρρυθμιστές, ούτε οι επαναστάτες” για να θυμηθούμε την φράση του Μπερτινotti, του ηγέτη της ιταλικής απόπειρας που ήταν προπομπός του Τσίπρα.

Σήμερα που στις συζητήσεις κυριαρχεί το ερώτημα “Τι έγινε και ηττήθηκε ο ΣΥΡΙΖΑ;” χρειάζεται να ξαναπιάσουμε το νήμα από την

αρχή. Η εκλογική νίκη τον Γενάρη του 2015 έστειλε στα ουράνια όσους και όσες πίστεψαν ότι βρέθηκε επιτέλους η νέα Αριστερά. Αλλά το σοκ μετά το δημοψήφισμα τον Ιούλη εκείνης της χρονιάς και την υπογραφή του τρίτου Μνημονίου άνοιξε ξανά τη συζήτηση.

Η δεύτερη εκλογική νίκη το φθινόπωρο του 2015 δεν σταμάτησε τις αμφισβητήσεις από τα αριστερά. Χιλιάδες αποστασιοποιήθηκαν τα επόμενα χρόνια. Και τώρα που ο ΣΥΡΙΖΑ χάνει την κυβέρνηση, ένας ολόκληρος κόσμος θέλει απαντήσεις για τις αιτίες της πτώσης, για τις χαμένες ελπίδες και για το πώς θα αντισταθεί στις επιθέσεις που έρχονται.

Ρεφορμισμός, μια παλιά αμαρτία

Το 1931, στην προηγούμενη μεγάλη κρίση του καπιταλισμού, ο Fritz Tarnow, μέλος του SPD και συνδικαλιστής μιλούσε για τον ρόλο που έπαιζε το κόμμα και η ηγεσία των συνδικάτων με τον παρακάτω γλαφυρό τρόπο:

“Καθόμαστε στο κρεβάτι ενός άρρωστου καπιταλισμού όχι μόνο σαν γιατροί που θέλουμε να γιατρέψουμε τον ασθενή, αλλά και σαν μελλοντικοί κληρονόμοι του”.¹

Μια διατύπωση που έλεγε με άλ-

29 Ιούνι 2017. Γενική απεργία της ΠΟΕ ΟΤΑ για τη μονιμοποίηση δέσμων των συμβασιούχων.

λα λόγια εκείνο το αμίμητο του Βαρουφάκη ότι το καθήκον της Αριστεράς είναι “να σώσει τον ευρωπαϊκό καπιταλισμό από τον εαυτό του”.

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς αναγκάστηκαν να κάνουν σκληρή κριτική σε ανάλογες αντιλήψεις από τα πρώτα βήματα της Αριστεράς και του εργατικού κινήματος στη Γερμανία. Στην Κριτική του Προγράμματος της Γκότα επικρίνουν τις εκσυγχρονιστικές αντιλήψεις της εποχής τους που ήθελαν να «απελευθερώσουν» το κράτος και να το χρησιμοποιήσουν για να προσφέρει βοήθεια στους συνεταιρισμούς ως βήμα προς το σοσιαλισμό.² Όπως γράφει ο Μαρξ: “Ανάμεσα στην καπιταλιστική και στην κομμουνιστική κοινωνία βρίσκεται μια περίοδος επαναστατικού μετασχηματισμού και σε αυτήν αντιστοιχεί μια περίοδος πολιτικής μετάβασης όπου το κράτος δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο από την επαναστατική δικτατορία του προλεταριάτου. (...) Χιλιάδες συνδυασμοί της λέξης λαός με τη λέξη κράτος δεν μας φέρνουν ούτε ψήλου

πήδημα πιο κοντά στη λύση του προβλήματος”.

Αργότερα, η μεταρρυθμιστική στρατηγική πήρε πιο ολοκληρωμένη μορφή με τις θεωρίες του Μπερνστάιν και του Κάουτσκι. Ο πρώτος ήταν ο πατέρας του κοινοβουλευτικού δρόμου προς την κατάκτηση της εξουσίας από την εργατική τάξη, προτρέποντας την Αριστερά να ξεχάσει την προοπτική μιας επανάστασης στις αρχές του 20ου αιώνα, τότε ακριβώς που ξεκινούσε η πιο θυελλώδης περίοδος επαναστάσεων.

Ο Κάουτσκι, που αρχικά στάθηκε απέναντι στον Μπερνστάιν, ακολούθησε τον ίδιο κατήφορο μέσα από άλλη διαδρομή: διαμόρφωσε τη θεωρία του υπεριμπεριαλισμού που εκτιμούσε ότι οι καπιταλιστές δεν έχουν συμφέρον από τον πόλεμο, ακριβώς τις παραμονές του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου. Έγινε έτσι ο πρώτος μιας σειράς ρεφορμιστών που νόμιζαν ότι μπορούν να σώσουν τον καπιταλισμό από τον κακό εαυτό του.

Αυτές οι αντιλήψεις έχασαν σε μεγάλο βαθμό το κύρος τους μέσα

στο εργατικό κίνημα μετά τη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία το 1917. Αλλά επανήλθαν μετά τη σταλινική αντεπανάσταση και μάλιστα όχι μόνο μέσα από τα σοσιαλιστικά κόμματα αλλά και από τα κομμουνιστικά που παρέμειναν πιστά στη Μόσχα του Στάλιν. Οι ανταπάτες για διάσπαση της άρχουσας τάξης μέσα από μια πολιτική συμμαχιών με τα «προοδευτικά» τμήματά της κόστισαν ακριβώς στη Γαλλία και στην Ισπανία στη δεκαετία του 1930, όπως και οι ανταπάτες ότι ο βρετανικός και ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός ήταν «αντιφασίστες σύμμαχοι» των κινήματων αντίστασης ενάντια στους Ναζί.

Αποδείχθηκαν προφητικά τα λόγια της Ρόζας Λούξεμπουργκ που έγραφε ότι:

“Αυτοί που είναι υπέρ της νομοθετικής μεταρρύθμισης ενάντια και σε αντιδιαστολή με την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας και την κοινωνική επανάσταση, στην πραγματικότητα δεν επιλέγουν μια πιο ήρεμη και αργή πορεία προς τον ίδιο στό-

χο αλλά μια πορεία προς ένα διαφορετικό στόχο. Αντί να έχουν μια στάση υπέρ της δημιουργίας μιας νέας κοινωνίας, η στάση τους είναι υπέρ επιφανειακών τροποποιήσεων στην παλιά κοινωνία. (...) όχι στην κατάργηση του συστήματος της μισθωτής εργασίας, αλλά στη μείωση της εκμετάλλευσης, δηλαδή στην κατάργηση των καταχρήσεων του καπιταλισμού και όχι στην κατάργηση του ίδιου του καπιταλισμού».³

Ο Λένιν έκανε πιο χειροπιαστή τη διαφορά ανάμεσα στους δυο δρόμους. Ο ρεφορμισμός υποτάσσει την πολιτική προοπτική του εργατικού κινήματος στη διαμεσολάβηση μιας κοινοβουλευτικής ανάδειξης της Αριστεράς στην κυβέρνηση. Όλη η δυναμική της σχέσης του κοινωνικού με το πολιτικό κατακερματίζεται στο βωμό μιας προσπάθειας διαχείρισης που μόνο σε αδιέξοδα οδηγεί.

Η επαναστατική αντιμετώπιση του Λένιν, που στηριζόταν στην ανάλυση του «Κράτος και Επανάσταση»⁴ για το χαρακτήρα και τη φύση των μηχανισμών που μπορεί να αναλάβει να διαχειριστεί μια κυβέρνηση της Αριστεράς, ξέφυγε από τα αδιέξοδα μιας τέτοιας διαχείρισης προτείνοντας την υλοποίηση των πολιτικών στόχων με τις δυνάμεις του ίδιου του κοινωνικού κινήματος.

Στους φαντάρους που πάλευαν για τον τερματισμό του πολέμου δεν πρότεινε να ελπίζουν στις ειρηνευτικές πρωτοβουλίες μιας προοδευτικής κυβέρνησης, αλλά να παίρνουν τον έλεγχο των μονάδων στα χέρια τους με ανταρσίες κατά των στρατηγών. Στους αγρότες που ήθελαν την αγροτική μεταρρύθμιση δεν πρότεινε την αναμονή για να ψηφιστεί ο σχετικός νόμος από μια αριστερή πλειοψηφία, αλλά την κατάληψη των κτημάτων πετώντας έξω τους τσιφλικάδες. Στους εργάτες που διεκδικούσαν το οχτάωρο και συναντούσαν τα λοκάουτ της εργοδοσίας δεν είχε να προτείνει την ανάδειξη ενός επαναστάτη στη θέση του υπουργού εργασίας, αλλά την επιβολή του εργατικού ελέγχου από τους ίδιους σε κάθε εργοστάσιο και

Γαλλία 1979, Μπερλινγκουέρ, Καρίγιο και Μαρσέ. Η συμφωνία των ευρωκομμουνιστών επικυρώνεται.

στην οικονομία συνολικά.

Με αυτή τη στρατηγική οι Μπολσεβίκοι έφτασαν να μπουν στα υπουργεία μόνο «πάνω στα ερείπια του αστικού κράτους», όπως έλεγε η Ρόζα.

Αντιφατική συνείδηση

Οι επαναστάτες που συγκρότησαν την Τρίτη Διεθνή σε ρήξη με τον ρεφορμισμό της σοσιαλδημοκρατίας δεν κυνηγούσαν φαντάσματα. Είχαν επίγνωση για τις αιτίες από τις οποίες πηγάζουν τέτοια προβλήματα. Η ύπαρξη οργανωμένων ρεφορμιστικών πολιτικών δυνάμεων μέσα στην εργατική τάξη δεν είναι αποτέλεσμα ατομικών αδυναμιών κάποιων ηγετών που κάνουν «κωλοτούμπες». Είναι πρόβλημα που έχει τις ρίζες του στην αντιφατική συνείδηση των εργατών και των εργατριών σαν αποτέλεσμα της κοινωνικής θέσης της εργατικής τάξης μέσα στον καπιταλισμό ως κυριαρχούμενης τάξης.

Ο Μαρξ είχε βάλει τα θεμέλια αυτής της ανάλυσης όταν έλεγε ότι μέσα στην κοινωνία οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Υπάρχουν οργανωμένοι θεσμοί που αναπαράγουν και εξασφαλίζουν αυτή την ιδεολογική κυριαρχία: η οικογένεια, το σχολείο, ο στρατός, το πανεπιστήμιο, η εκκλησία, η αλλοτριωμένη εργασία, τα ΜΜΕ. Όμως, όλα αυτά ποτέ δεν φτάνουν να κυριαρχήσουν απόλυτα πάνω στις ιδέες όλων των εργατών και των εργατριών, γιατί η δική τους τάξη βρίσκεται διαρκώς σε σύγκρουση με την εκμετάλλευση που υφίσταται. Απέναντι σε όλα τα κη-

ρύγματα υπακοής, πειθάρχησης και σεβασμού προς τους «ανωτέρους» και αποδοχής της «υπάρχουσας τάξης πραγμάτων», υπάρχει πάντα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό η εμπειρία και η παράδοση της συλλογικής αντίστασης και πάλης.

Ο Αντόνιο Γκράμσι ήταν ο επαναστάτης που διατύπωσε με τον καλύτερο τρόπο την ύπαρξη αυτής της αντίφασης στα μυαλά των απλών ανθρώπων. Γράφει στο κείμενο του «Η μελέτη της Φιλοσοφίας»:

«Ο ενεργός άνθρωπος-μέσα-στο-πλήθος έχει μια πρακτική δραστηριότητα αλλά δεν διαθέτει μια καθαρή θεωρητική συνειδητοποίηση της πρακτικής δραστηριότητάς του, η οποία όμως παρ' όλα αυτά εμπεριέχει μια κατανόηση του κόσμου στο βαθμό που επιχειρεί να τον αλλάξει. Η θεωρητική του συνείδηση μπορεί πραγματικά να βρίσκεται σε αντίθεση ιστορικά με τη δράση του. Θα μπορούσε σχεδόν κάποιος να πει ότι διαθέτει δυο θεωρητικές συνειδήσεις (ή μια αντιφατική συνείδηση): μια συνείδηση που εξυπακούεται μέσα στη δράση του και η οποία στην πραγματικότητα τον συνδέει με όλους τους συναδέλφους του εργάτες στον έμπρακτο μετασχηματισμό του πραγματικού κόσμου. Και μια επιφανειακά ρητή ή φραστική, την οποία έχει κληρονομήσει από το παρελθόν και έχει απορροφήσει άκριτα».⁵

Ο Γκράμσι, συνεπής στο επαναστατικό ρεύμα που έχτισε μαζί με τη Ρόζα, τον Λένιν και τον Τρότσκι, πίστευε ότι η «συνείδηση που εξυπακούεται» μπορεί να υπερνικήσει τις πιέσεις της λαθεμένης «θεωρητικής

συνείδησης». Πάλευε για να αποκτήσει η εργατική τάξη ένα επαναστατικό κόμμα ικανό να την οδηγήσει να ξεπεράσει τα όρια που έβαζαν οι ρεφορμιστικές πολιτικές δυνάμεις.

Ρεφορμιστές χωρίς μεταρρυθμίσεις

Για μεγάλη περίοδο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα έπαιξαν το ρόλο του τιμονιέρη μέσα στο εργατικό κίνημα. Είτε στην κυβέρνηση είτε σαν αντιπολίτευση, είχαν δύναμη μέσα στα συνδικάτα και έδιναν αξιοπιστία σε μια πολιτική που έλεγε «απολαμβάνουμε τους καρπούς της ανάπτυξης στηριζοντας το σύστημα και τις κυβερνητικές επιλογές».

Οι επιλογές ήταν αναμφίβολα δεξιές. Δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματικότητα ο μύθος ότι κάποτε υπήρχαν «πραγματικά» ρεφορμιστικά κόμματα που ήταν «πραγματικά» αριστερά. Τόσο το Σοσιαλιστικό κόμμα στη Γαλλία όσο και το Εργατικό στη Βρετανία στηρίζαν τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις των Αγγλογάλλων στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, την επίθεση στο Σουέζ το 1956 και τις βαρβαρότητες στην Αλγερία. Αλλά ταυτόχρονα μπορούσαν να παριστάνουν ότι εξασφαλίζουν κατακτήσεις για την εργατική τάξη σε μισθούς και κοινωνικές παροχές.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν ξεσπάει η πρώτη μεγάλη μεταπολεμική κρίση του καπιταλισμού, συνδικαλιστικές και πολιτικές ηγεσίες της ρεφορμιστικής αριστεράς αρχίζουν να προσαρμόζονται στο νέο τοπίο. Στα συνδικάτα, ο «ρε-

αλισμός» των σταδιακών κατακτήσεων από επίδομα σε επίδομα γίνεται αρχικά «ας συμβιβαστούμε για να μην χάσουμε τις κατακτήσεις μας» και στη συνέχεια «δεν μπορούμε να κρατήσουμε όλες τις κατακτήσεις μας». Ένα «ρεαλιστικό» πρόγραμμα πρέπει πλέον να αποδέχεται συγκράτηση των μισθών, περικοπές στο κράτος πρόνοιας και ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων.

Στην Ιταλία, η Fiat ανοίγει την επίθεση στις εργασιακές σχέσεις απολύοντας ένα μεγάλο κομμάτι εργαζόμενων και καθιερώνοντας εποχιακή απασχόληση. Στη Βρετανία, η κυβέρνηση των Εργατικών ψηφίζει νόμο για «Εισοδηματική πολιτική» ήδη το 1971 και φτάνει στο σημείο να υποδεχθεί το ΔΝΤ. Οι «γιατροί του καπιταλισμού» δίνουν το πικρό φάρμακο στην εργατική τάξη, τα ρεφορμιστικά κόμματα εξελίσσονται σε μεταρρυθμιστές χωρίς μεταρρυθμίσεις.

Αυτό δεν σήμαινε ότι η εργατική τάξη απαλλάχτηκε από τη ρεφορμιστική συνείδηση. Η μετεξέλιξη της σοσιαλδημοκρατίας που έφτασε να προτείνει θυσίες αντί για κατακτήσεις στην εργατική τάξη πέρασε από μια ολόκληρη πορεία στις δεκαετίες του 1980. Σε αυτή τη διαδικασία συμμετείχαν και τα Κομμουνιστικά Κόμματα με τη μετατόπισή τους προς τον Ευρωκομμουνισμό. Με κέντρο τη Γαλλία, την Ισπανία και την Ιταλία, τα πιο μεγάλα ΚΚ κατάφεραν να παίξουν ηγετικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις και στις ιδέες του κόσμου της Αριστεράς.

Ο Σαντιάγο Καρίγιο, γραμματέας του ΚΚ στην Ισπανία το 1977 υποστήριξε ανοιχτά την ανάγκη να γεφυρωθεί το «χάσμα του 1920», το ρήγμα ανάμεσα στη σοσιαλδημοκρατία και τα κόμματα που προήλθαν από τη δημιουργία της Τρίτης Διεθνούς. Σύμφω-

να με τον Καρίγιο, το κράτος δεν χρειάζεται να ανατραπεί όπως υποστήριζε ο Λένιν, γιατί πλέον μπορεί να αλλάξει από τα μέσα.

Ήταν μια θεωρία που συνδυάστηκε με την υπογραφή που έβαλε ο Καρίγιο στο «Σύμφωνο της Μονκλόα», τη συμφωνία με τους σοσιαλιστές και τη δεξιά, ακόμα και πολιτικούς απόγονους του Φράνκο, για να παραμείνει η ισπανική μεταπολίτευση μέσα στα όρια της λιτότητας που απαιτούσαν οι ανάγκες της οικονομίας. Στην Ιταλία, ο Μπερλινγκουέρ οδηγούσε το ΚΚ στον ιστορικό συμβιβασμό που αποδεχόταν τη συνεργασία όχι μόνο με τους σοσιαλιστές αλλά και με τους χριστιανοδημοκράτες, ενώ το Γαλλικό ΚΚ έμπαινε λίγο αργότερα στην κυβέρνηση Μιτεράν, όπου και παρέμεινε ακόμη και μετά τη νεοφιλελεύθερη στροφή από τις εθνικοποιήσεις του «Κοινού Προγράμματος» στα κλεισίματα και στις απολύσεις.

Σε αυτή την πορεία εντάσσονται οι νέες τότε θεωρητικοποιήσεις για την αντιμετώπιση του κράτους από την Αριστερά. Ο Ραλφ Μίλιμπαντ στο βιβλίο του «Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία»⁶ εντόπιζε το δεσμό του κράτους με τον καπιταλισμό στο γεγονός ότι οι κορυφές της κρατικής γραφειοκρατίας επανδρώνονται από τα ίδια κυκλώματα με τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων και των τραπεζών. Ο Νίκος Πουλαντζάς σωστά έκανε κριτική σε αυτή την ανάλυση λέγοντας ότι αποτελεί περιγραφή του αποτελέσματος και όχι της αιτίας για τον χαρακτήρα του κράτους στον καπιταλισμό.

Αντιπρότεινε μια αντίληψη για το κράτος ως «συμπύκνωση» των συσχετισμών ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. Έτσι είδε δυνατότητες να επηρεαστεί το κράτος όχι μόνο από τους καπιταλιστές αλλά και από την εργατική τάξη. Μέσα από διαφορετικές διαδρομές, ο Μίλιμπαντ και ο Πουλαντζάς έβλεπαν προοπτικές για «δημοκρατικό δρόμο προς το σοσιαλισμό», ο ένας με αλλαγές στην επάνδρωση, ο άλλος μέσα από συνδυασμό του κοινοβουλευτικού δρόμου με την πίεση του κινήμα-

Ο Τσίπρας μαζί με τον Ρέντσι τον Ολλάντ και τον Ντάισεμπλουμ, πηλαιοιώνουν την Ανγκελα Μέρκελ.

τος:

«Πώς να συλλάβουμε ένα ριζικό μετασχηματισμό του Κράτους συναρθρώνοντας τη διεύρυνση και το βάθος των θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και των ελευθεριών (που ήταν και μια κατάκτηση των λαϊκών μαζών), με την ανάπτυξη των μορφών άμεσης δημοκρατίας στη βάση και τη διασπορά αυτοδιαχειριστικών εστιών».⁷

Είχαμε δηλαδή μια αναθεώρηση της επαναστατικής στρατηγικής του Λένιν, ο οποίος είχε δώσει μάχη ενάντια στις αντιλήψεις για συνύπαρξη των Σοβιέτ με τη Συντακτική Συνέλευση στη Ρώσικη επανάσταση το 1917-18. Για τον Λένιν, η κατάσταση δυαδικής εξουσίας είναι ένα σύντομο διάστημα όπου είτε η εργατική τάξη θα προχωρήσει να πάρει την εξουσία και να χτίσει το δικό της κράτος, είτε αν αφήσει την πρωτοβουλία στους αστούς, τότε θα τσακιστεί -όπως και έγινε στη Γερμανική επανάσταση το 1918-19.

Όπως ξανά και ξανά αποδείχθηκε, το κράτος δεν είναι κρεμμύδι για να το ξεφλουδίζεις λίγο-λίγο, ούτε ο καπιταλισμός είναι μια τίγρη που μπορεί να δαμαστεί κόβοντας ένα-ένα τα νύχια της. Αυτές δεν είναι κάποιες μακρινές διαφωνίες «μιας άλλης εποχής». Έπαιξαν και παίζουν ρόλο μέχρι σήμερα σε κάθε απόπειρα για προχώρημα της Αριστεράς.

Η σοσιαλδημοκρατία στην Ελλάδα

Το ΠΑΣΟΚ σχημάτισε κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 1981 μέσα σε κλίμα ενθουσιασμού. Η πρώτη φορά σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση στην Ελλάδα ήταν ένα τεράστιο πολιτικό γεγονός. Το ΠΑΣΟΚ στην αντιπολίτευση τοποθετούσε τον εαυτό του στα αριστερά της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας. Είχε θέση ενάντια στην ΕΟΚ (πρόδρομο της ΕΕ) την οποία θεωρούσε ως λέσχη των χωρών του πλούσιου βορρά και υποστήριζε ότι η ένταξη της Ελλάδας θα ήταν εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και στον διεθνή ρόλο που μπορούσε να διεκδι-

Ανοιχτά σύνορα είναι η μόνιμη διεκδίκηση των προσφύγων και του αντιρατσιστικού κινήματος

κήσει η Ελλάδα στο χώρο των κρατών του Τρίτου Κόσμου (των Αδεσμεύτων όπως λεγόταν τότε).

Ήταν μια περίοδος όπου η διάκριση μητρόπολης-περιφέρειας προβαλλόταν ως υποκατάστατο της σύγκρουσης τάξη απέναντι σε τάξη και ως πιο σύγχρονη και πιο ριζοσπαστική πολιτική. Η πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είχε υπουργούς που ήταν στελέχη του αντιδικτατορικού κινήματος και μπορούσαν να αναφέρονται ακόμη και στο Πολυτεχνείο του 1973. Ήταν ένα κόμμα ρεφορμιστικό στα σοσιαλδημοκρατικά πρότυπα, αλλά προβαλλόταν ως πιο λαϊκό και πιο ανοιχτό στις διεκδικήσεις του εργατικού κινήματος, των αγροτών και των λαϊκών στρωμάτων.

Η προσαρμογή της κυβέρνησής του στις πιέσεις του καπιταλισμού ήταν γρήγορη. Ήδη από την πρώτη τετραετία έκανε απόπειρες να περιορίσει το δικαίωμα στην απεργία στις δημόσιες επιχειρήσεις. Αλλά μετά την επανεκλογή του το 1985 η στροφή έγινε ραγδαία. Προχώρησε σε ένα πακέτο λιτότητας με περικοπές στους μισθούς και αναδιαρθρώσεις επιχειρήσεων που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων. Οι ανταρσίες μέσα στο ΠΑΣΟΚ και στα συνδικάτα πήραν μεγάλες διαστάσεις με πανεργατικές απεργίες ενάντια στα μέτρα και αποχωρήσεις στελεχών για τη δημιουργία νέου σοσιαλιστικού κόμματος.

Για να καλύψουν το κενό που άνοιξε στα αριστερά του ΠΑΣΟΚ, το ΚΚΕ μαζί με την ΕΑΡ (την πιο δεξιά και πλειοψηφική πτέρυγα του ΚΚΕ εσωτερικού) προχώρησαν

στην ίδρυση του ενιαίου Συνασπισμού της Αριστεράς. ΚΚΕ και ΚΚΕ(εσ) είχαν συνεργαστεί στις εκλογές του 1974, αλλά τώρα έβαζαν μπροστά μια συνεργασία πιο μόνιμη και με γενικότερο προσανατολισμό. Η ανταπόκριση σε εκείνη την απόφαση ήταν μαζική μέσα στον κόσμο της Αριστεράς. Τα κόμματα του αριστερού ρεφορμισμού πρότειναν ενωμένα μια εναλλακτική προοπτική. Στις εκλογές του Ιουνίου 1989, ο Συνασπισμός πήρε 13,1% και αναδείχθηκε ρυθμιστής στη Βουλή.

Η συνέχεια, όμως, ήταν τραγική. Ο Συνασπισμός συνεργάστηκε για το σχηματισμό κυβέρνησης αρχικά με τη Νέα Δημοκρατία και στη συνέχεια με ΝΔ και ΠΑΣΟΚ μαζί στην «Οικουμενική» κυβέρνηση Ζολώτα. Η στρατηγική του «ιστορικού συμβιβασμού» είχε φτάσει και στην Ελλάδα με τα ίδια διαλυτικά αποτελέσματα. Εκείνη ήταν η προηγούμενη φορά που τα ρεφορμιστικά όρια της Αριστεράς έδωσαν τη δυνατότητα για επάνοδο της δεξιάς.

Η Νέα Δημοκρατία κατάφερε να γίνει κυβέρνηση για τρία χρόνια το 1990-93 και να εξαπολύσει μια από τις χειρότερες επιθέσεις στην εργατική τάξη με ιδιωτικοποιήσεις, απολύσεις και τον πρώτο νόμο για το ασφαλιστικό που ανέβασε τα όρια συνταξιοδότησης για άντρες και γυναίκες καταργώντας για πρώτη φορά τη 15ετία που είχε κατακτηθεί για τις γυναίκες με απεργίες από τη δεκαετία του 1930.

Ο ενιαίος Συνασπισμός διασπάστηκε όπως και το ίδιο το ΚΚΕ που στις εκλογές του 1993 πήρε το χαμηλότερο ποσοστό της μεταπολιτευτι-

κής του πορείας. Ο διασπασμένος Συνασπισμός δεν μπήκε καν στη Βουλή. Όσο για το ΠΑΣΟΚ, πέρασε πλέον ανοιχτά στην κατηγορία των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που πορεύονταν ως ρεφορμιστές χωρίς μεταρρυθμίσεις. Ο ΣΥΡΙΖΑ κουβαλάει όλη αυτή την αρνητική κληρονομιά.

Διαφορετικός αλλά και ίδιος

Οι διακηρύξεις του ΣΥΡΙΖΑ έμοιαζαν πολύ ελκυστικές όταν ξεκινούσε. Έλεγε ότι έχει ξεπεράσει τον Συνασπισμό του 1989, δεν έχει καμιά σχέση ούτε με τη σοσιαλδημοκρατία ούτε με το ΚΚΕ και υποσχεται μια νέα ριζοσπαστική αριστερά. Κατάφερε να συσπειρώσει μέσα του και γύρω του μια σειρά οργανώσεις και κινήσεις που ήθελαν να αφήσουν πίσω το παρελθόν ακόμη και αν προέρχονταν από την επαναστατική αριστερά.

Οι εξελίξεις προχωρούσαν με άλματα. Η εξέγερση της νεολαίας μετά τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου το Δεκέμβριο του 2008 έπαιξε ρόλο στην κατάρρευση της ΝΔ το καλοκαίρι του 2009, οι πανεργατικές απεργίες ενάντια στο πρώτο Μνημόνιο το 2010 και οι Πλατείες το 2011 χτυπούσαν καμπανάκι για τις ευκαιρίες που άνοιγαν για την Αριστερά. Μπροστά μας, όμως, άνοιγαν δυο δρόμοι.

Ο ένας ήταν αυτός που πρότεινε ο ΣΥΡΙΖΑ - ένα αντισυνεχιστικό πρόγραμμα που θα το έβαζε μπροστά να το εφαρμόσει μια κυβέρνηση της Αριστεράς ως εγγύηση για την υλοποίησή του. Και από την άλλη ήταν οι προτάσεις που έβαλε η ΑΝΤΑΡΣΥΑ με το αντικαπιταλιστικό μεταβατικό πρόγραμμα. Όχι ως υποσχέσεις για ένα μακρινό μέλλον, αλλά με άμεσες διεκδικήσεις που

έδιναν απαντήσεις στην κρίση: τη διαγραφή του χρέους και την κρατικοποίηση των τραπεζών και των μεγάλων επιχειρήσεων με εργατικό έλεγχο. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ τόνιζε ότι αυτά συνδυάζονταν απαραίτητα με τη ρήξη με το Ευρώ και την ΕΕ και με την υλοποίησή τους από ένα δυνατό εργατικό κίνημα.

Την επιλογή ανάμεσα στους δυο δρόμους τη διατύπωσε χαρακτηριστικά ο Γιάννης Δραγασάκης σε ένα κείμενό του το 2013:

“Το δίπολο ‘διαπραγμάτευση ή μονομερείς ενέργειες’ αναδεικνύεται ορισμένες φορές με έναν τρόπο διλημματικό και διχαστικό. Οι καθεστωτικές δυνάμεις κατηγορούν τον ΣΥΡΙΖΑ ότι το πρόγραμμά του αντικειμενικά οδηγεί σε μονομερείς ενέργειες -που θεωρούνται παντού και πάντα επικίνδυνες- ενώ δυνάμεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς, αλλά εσχάτως και το ΚΚΕ, κατηγορούν τον ΣΥΡΙΖΑ για το αντίθετο. Ότι δεν έχει ως πολιτική του τη, σε κάθε περίπτωση, μονομερή ακύρωση του χρέους και των δανειακών συμβάσεων.

Είναι, όμως, αμοιβαία αποκλειόμενες η διαπραγμάτευση και οι μονομερείς αποφάσεις; Ας δούμε τις βασικές επιλογές.

Η πρώτη είναι η επιλογή της συναίνεσης, στη βάση της θέλησης των δανειστών και της τρόικας, που πάντα έχουν την πρωτοβουλία των κινήσε-

ων και τον τελικό λόγο. Οι διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο αυτής της επιλογής είναι εικονικές, αφού στη στρατηγική της συναίνεσης η όποια παραχώρηση των δανειστών δεν είναι αποτέλεσμα κάποιας διεκδίκησης αλλά έχει την έννοια μιας επιβράβευσης για τη συναινετική συμπεριφορά του οφειλέτη. (...)

Η δεύτερη επιλογή απορρίπτει κάθε διαπραγμάτευση, συμβιβασμό ή όρο. Είναι μια λογική ‘ή όλα ή τίποτα’. Ορισμένοι που αρέσκονται σε χαρακτηρισμούς θεωρούν αυτή την επιλογή ‘αριστερή’, ενώ τη διαπραγμάτευση τη θεωρούν ‘δεξιά’ πολιτική. (...)

Η τρίτη επιλογή δεν αποκλείει ούτε τη διαπραγμάτευση ούτε τη μονομερή ενέργεια ως στοιχεία μιας στρατηγικής που εκτυλίσσεται ανάλογα με την εξέλιξη των συσχετισμών”⁸.

Σήμερα πια ξέρουμε ότι η περιγραφή που ταιριάζει γάντι στην πρακτική της κυβέρνησης Τσίπρα, ιδιαίτερα από τη στιγμή που μετέτρεψε το σαρωτικό ΟΧΙ του δημοψηφίσματος σε υπογραφή του τρίτου Μνημόνιου είναι αυτή που ο Δραγασάκης αναφέρει ως πρώτη. “Επιβραβεύσεις” υπήρξαν, καθώς υπήρξε καθαρή “συναινετική συμπεριφορά του οφειλέτη”.

Τότε ο Δραγασάκης ισχυριζόταν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα κατάφερε να συνδυάσει τη διαπραγμάτευση με τις μονομερείς ενέργειες όποτε το επέτρεπαν οι συσχετισμοί. Οι συσχετισμοί, όμως, γίνονταν μόνιμα απαγορευτικοί στα πλαίσια της ρεφορμιστικής στρατηγικής.

Ήταν η στρατηγική που έλεγε σεβασμό στη “συνέχεια του κράτους” και σήμαινε εγκατάλειψη ακόμη και των παλιών ρεφορμιστικών αντιλήψεων για “εκδημοκρατισμό” των κρατικών μηχανισμών. Ο στρατός, η αστυνομία, η δικαιοσύνη, η διπλωματία συνέχισαν το έργο τους όπως πριν, με τα αντίστοιχα υπουργεία να πηγαίνουν στους Καμμένους και στους Κοτζιάδες. Ακόμη και όταν έφυγε ο Καμμένος, το “αυτοδιοίκητο” των караβανάδων επιβεβαιώθηκε με την μετατροπή του αρχηγού

ΓΕΕΘΑ σε υπουργό Άμυνας. Ο Παπαγγελόπουλος στο Δικαιοσύνης αποδείχθηκε μονιμότερος στην καρέκλα του από όλα τα παλιά στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ σε όλα τα υπουργεία. Και ο Στουρνάρας παρέμεινε ακλόνητος στο τιμόνι της Τράπεζας της Ελλάδος στα πλαίσια του σεβασμού των θεσμών της Ευρωζώνης.

Ήταν η στρατηγική που είχε προκαταβολικά όριο την δέσμευση για παραμονή στην ΕΕ και στο Ευρώ. Το σοσιαλδημοκρατικό ΠΑΣΟΚ του 1980 έλεγε “ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο” με την αρνητική έννοια, έστω φραστικά, ο ΣΥΡΙΖΑ έλεγε από την αρχή ότι η παραμονή στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ είναι ένα πλαίσιο απαραίτητο όχι μόνο για την οικονομία αλλά και για τις βλέψεις του ελληνικού καπιταλισμού στα δυτικά Βαλκάνια και στην ανατολική Μεσόγειο. Δεν γίνεται, όμως, να σφίγγεις το χέρι του Νετανιάχου, του Σίσι και του Τραμπ και να δηλώνεις “προοδευτική” πολιτική ειρήνης και ανάπτυξης. Όσο πιο πολύ συνεργάζεσαι με την ΕΕ για τον αποκλεισμό των προσφύγων από την Τουρκία και για εκμετάλλευση των “θαλάσσιων οικοπέδων” στην Κύπρο, τόσο πιο ασφυκτικοί γίνονται οι συσχετισμοί με τους δανειστές. Ο αποκλεισμός της ρήξης με το Ευρώ σήμαινε ότι και το τρίτο μνημόνιο έγινε μονόδρομος και η “έξοδος” από τα μνημόνια κουβαλάει όλο το φορτίο των δεσμεύσεων για τη διαχείριση του χρέους με όρους Ρέκλινγκ.

Δεν υπάρχει, λοιπόν, κανένα μυστήριο πίσω από την κατάντια του ΣΥΡΙΖΑ που κατάφερε να βλέπει την πλάτη της Νέας Δημοκρατίας από απόσταση στις εκλογές. Το πραγματικό ερώτημα είναι πού πάμε τώρα.

Η νέα εργατική αντίσταση

Μέσα στην τετραετία ΣΥΡΙΖΑ η εργατική τάξη και η νεολαία δεν έπαψε να αγωνίζεται. Δεν αποδέχθηκε τη διάψευση των προσδοκιών παθητικά. Υπήρξαν αντιστάσεις και υπήρξαν και πολιτικές διεργασίες. Η συζήτηση για τη στρατηγική που

είχε περιοριστεί στην πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ Αριστερά άνοιξε υποχρεωτικά και για μεγάλο μέρος του κόσμου που είχε στηρίξει τις ελπίδες του στον ΣΥΡΙΖΑ. Μπορεί η εμπειρία να ήταν τραυματική, αλλά το ερώτημα αν υπάρχει τρόπος για να πάμε πέρα από τους συμβιβασμούς των υπουργών μιας κυβέρνησης της Αριστεράς ανοίγει βασανιστικά. Η αντικαπιταλιστική αριστερά, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έχει τη δυνατότητα και την υποχρέωση να κάνει αυτή τη συζήτηση συστηματικά μέσα στην κοινή δράση στις μάχες που έρχονται.

Η εργατική τάξη και η νεολαία δεν πρόκειται να αντιμετωπίσουν την επιστροφή της Νέας Δημοκρατίας με σταυρωμένα χέρια. Το δείχνουν οι κινητοποιήσεις που κρατούν ανοιχτά τα μέτωπα ήδη από το προηγούμενο διάστημα. Οι συμβασιούχοι που απαιτούσαν μαχητικά μονιμοποιήσεις από τον ΣΥΡΙΖΑ δεν θα αποδεχθούν παθητικά τις απολύσεις από τον Μητσotάκη. Ούτε οι τραπεζοϋπάλληλοι από τους τραπεζίτες. Οι γυναίκες που έκαναν την 8 Μάρτη απεργιακή και οι νέοι και νέες που μαζικοποίησαν τα Pride δεν είναι πρόβατα για σφαγή από τους σεξιστές της δεξιάς. Ούτε οι αντιφασίστες που έδωσαν τις μάχες με τους δολοφόνους της Χρυσής Αυγής πρόκειται να φοβηθούν τον κάθε Πλεύρη.

Άλλωστε, τηρουμένων των αναλογιών, έχουμε ιστορικά προηγούμενα. Όταν ο πατέρας Μητσotάκης έγινε πρωθυπουργός το 1990 αυτό που βρήκε απέναντί του ήταν ένα θυελλώδες κύμα αγώνων, στο οποίο συμμετείχαν μαζικά οι εργάτες και οι εργάτριες που είχαν ανταπάτες για το ΠΑΣΟΚ. Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ τότε βάδιζε προς τα δεξιά, προς τη νεοφιλελεύθερη σοσιαλδημοκρατία του Σημίτη, αλλά η βάση δεν είχε εισπράξει την καθίζηση της Αριστεράς του τότε Συνασπισμού και την εκλογική ήττα ως παραίτηση. Κάθε άλλο.

Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα θυμάται καλά τις μάχες εκείνης της περιόδου, την απεργία της ΕΑΣ, τις δίκες για το Μακεδονικό και τα

συλλαλητήρια για τους μετανάστες από την Αλβανία, γιατί προέρχεται από την Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση που στηρίξε εκείνους τους αγώνες και μεγάλωσε μέσα από αυτούς.

Και σήμερα το ζητούμενο είναι να ετοιμάζεται η αντικαπιταλιστική αριστερά για να παίξει αντίστοιχο ρόλο. Ο κόσμος της Αριστεράς δεν έχει γίνει “ανθρώπινη σκόνη” όπως λένε και γράφουν⁹ απόψεις που είχαν αποδεχθεί τη στρατηγική του ΣΥΡΙΖΑ και τώρα βρίσκονται σε αδιέξοδο. Οι δυνάμεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ ποτέ δεν υπέκυψαν στις σειρήνες του Τσίπρα και αυτή είναι μια αφετηρία για να βρεθούμε μαζί με όλο τον κόσμο της Αριστεράς στις μάχες που έρχονται. Ενωτικά αλλά και ξεκάθαρα ότι η διέξοδος βρίσκεται στο δρόμο της ανατροπής αφήνοντας πίσω τον αποτυχημένο δρόμο της διαχείρισης. ■

Σημειώσεις

1. Αναφέρεται από τον Τόνι Κλιφ στο βιβλίο του *The Crisis*, Pluto press 1975, σελ. 126
2. Το Συνέδριο της Γκότα έγινε τον Μάη του 1875 και ένωσε τις διαφορετικές πτέρυγες του εργατικού κινήματος της Γερμανίας σε ενιαίο Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα. Ο Μαρξ έγραψε μια σκληρή κριτική για το πρόγραμμα που υιοθετήθηκε. Marx-Engels, *Selected works*, Lawrence and Wishart, London 1968, σελ.315
3. Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση* <https://www.marxists.org/archive/luxemburg/1900/reform-revolution/index.htm>
4. Λένιν, Άπαντα, τόμος 33, Κράτος και επανάσταση, Σύγχρονη εποχή
5. Antonio Gramsci, *Selections from the prison notebooks*, Lawrence and Wishart, London 1971, σελίδα 333.
6. Ralph Miliband, *The state in capitalist society*, Weidenfeld and Nicolson 1969
7. Ν. Πουλαντζάς, *Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός*, εκδ. Θεμέλιο, σελ. 364.
8. Κυβέρνηση της Αριστεράς, συλλογικό, εκδόσεις Τόπος, 2013, σελ.34-35.
9. Η αποδιάρθρωση του λαού της Αριστεράς, Εφημερίδα των Συντακτών, 4 Ιουλίου 2019.

Διαβάστε επίσης τα άρθρα σε προηγούμενα τεύχη του “Σοσιαλισμός από τα κάτω”

1. Λεάνδρος Μπόλαρης, *Κυβερνήσεις της Αριστεράς*, ΣαΚ 86, Μάρς-Ιούνης 2011
2. Μαρία Στύλλου, *Η άνοδος της Αριστεράς στις εκλογές- Η πρωτοβουλία στην αντικαπιταλιστική αριστερά*, ΣαΚ 92, Μάρς-Ιούνης 2012
3. Πάνος Γκαργκάνας, *Οι αντινομίες του ρεφορμισμού*, ΣαΚ 111, Ιούλης-Αύγουστος 2012
4. Πάνος Γκαργκάνας, *Γιατί απέτυχε ο ΣΥΡΙΖΑ*, ΣαΚ 112, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2015
5. Πάνος Γκαργκάνας, *Η επαναστατική παράδοση απέναντι στον ρεφορμισμό*, ΣαΚ 128, Μάρς-Ιούνης 2018

Αντιφασιστικό συλλαλητήριο στο Εφετείο, 27 Ιούνη 2019 - τη μέρα που "ήρποθύμισε" ο υπόδικος "πυρηνάρχης" Νίκιας.

Για ένα συντριπτικό χτύπημα στη Χρυσή Αυγή

Στις εκλογές η Χρυσή Αυγή υπέστη μια πολύ μεγάλη ήττα. Αξίζει να δούμε και να κατανοήσουμε πλήρως το μέγεθος αυτής της ήττας. Και για να το ευχαριστηθούμε αλλά κυρίως για να καταλάβουμε ότι είμαστε στο σημείο που έχουμε την δυνατότητα να τη μετατρέψουμε σε συντριπτική ήττα.

Από το 2010 οπότε η ναζιστική συμμορία της Χρυσής Αυγής πέτυχε την πρώτη της εκλογική επιτυχία εκλέγοντας τον Μιχολολιάκο στο δημοτικό συμβούλιο της Αθήνας μέχρι τις βουλευτικές εκλογές του Μάιου του 2012 με το 6.97% και τις 440.966 ψήφους, η Χ.Α αύξανε την εκλογική της επιρροή, με τους δημοσκόπους να της δίνουν τότε ακόμη και διψήφια νούμερα.

Στις φετινές ευρωεκλογές από τρίτο κόμμα κατρακύλησε στην πέμπτη θέση, με 4,88% και 275.000 ψήφους, σχεδόν τις μισές ψήφους του 2014. Στην κάλπη των περιφε-

Ο Γιώργος Πίττας θυμίζει τις μάχες που δώσαμε για να φράξουμε το δρόμο στους νεοναζί και την ανάγκη να συνεχίσουμε μέχρι τη συντριβή τους.

ρειακών εκλογών έπεσε πανελλαδικά από τις 457.893 ψήφους το 2014 στις 197.299 ψήφους το 2019. Έχασε 260 χιλιάδες ψήφους, δηλαδή πάνω από τη μισή της εκλογική δύναμη. Στις περιφέρειες της Βορείου Ελλάδας όπου επιδίωξε να δημιουργήσει «κύμα εθνικιστικών καταλήψεων» στα σχολεία και να αξιοποιήσει τα εθνικιστικά συλλαλητήρια πέφτει από το 8,74% στο 3,83% στην Κεντρική Μακεδονία, από το 5,96% στο 3,62% στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη και από το 4,71% στο 2,08 στη Δυτική Μακεδονία.

Στο αριθμό των δαχτύλων του ενός χεριού μετριούνται οι δήμοι που μπόρεσε να κατεβάσει υποψήφιο στην Αττική. Στην Θεσσαλονίκη δεν κατάφερε καν να συμμετέχει

στις εκλογές. Πού να κρύβονται άραγε όλοι εκείνοι οι δημοσκόποι που από τον Γενάρη και μετά προέβλεπαν ότι ο Κασιδιάρης θα πάει στον β' γύρο των δημοτικών εκλογών στην Αθήνα;

Οι επιστολές του Ιησού έφεραν την πτώση;

Καταρχάς είναι τουλάχιστον ανοησία να εξηγεί κανείς την πτώση της Χ.Α με την άνοδο του Βελόπουλου, δηλαδή ένα από τα συνεπακόλουθα και όχι την αιτία αυτής της πτώσης.

Αυτό είναι προφανές κοιτώντας τα εκλογικά αποτελέσματα εκεί που δεν υπήρχε Βελόπουλος. Όπως εξηγεί στην Καθημερινή (3/6) ο Πέτρος Ιωαννίδης, εκλογικός αναλυτής της εταιρείας About People "στην Αττι-

κή και στην Αθήνα οι Ηλίας Παναγιώταρος και Ηλίας Κασιδιάρης δεν είχαν να αντιμετωπίσουν υποψήφιο της Ελληνικής Λύσης και όμως είδαν τα ποσοστά τους να μειώνονται έως και 50%". Επισημαίνει επίσης ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του exit poll των ευρωεκλογών "12% των ψηφοφόρων που είχαν επιλέξει τη Χρυσή Αυγή το 2015, μετακινήθηκαν προς το κόμμα του Βελόπουλου, ενώ 12,6% προς τη Νέα Δημοκρατία, 13% προς άλλο κόμμα και 4,1% προς τον ΣΥΡΙΖΑ".

Από το παραπάνω είναι προφανές ότι η πτώση της Χ.Α δεν έχει σαν βασική αιτία ούτε τον Βελόπουλο ούτε τον επαναπατρισμό ενός μέρους των ψηφοφόρων της στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας συγκυριακά λόγω της προεκλογικής πώλωσης «για να φύγει ο ΣΥΡΙΖΑ». Ακόμη μεγαλύτερη πώλωση είχε υπάρξει πριν από τέσσερα χρόνια στις εκλογές «για να μην έρθει η αριστερά που θα καταστρέψει τη χώρα» αλλά αυτό δεν σήμανε αυτόματα πτώση της Χ.Α.

Η τροφοδότηση της ΝΔ με ένα μέρος των ψηφοφόρων της Χ.Α είναι αποτέλεσμα και όχι η αιτία της πώσης. Αξίζει να σταθούμε σε αυτό καθώς εκπρόσωποι της ΝΔ έχοντας στην πρώτη γραμμή τον Δένδια επιχειρούν να προβάλλουν ότι αυτοί ήταν εκείνοι που έβαλαν την Χ.Α στη φυλακή το 2013. Πρόκειται για φούμαρα.

Από την δεκαετία του 1990, Χ.Α

και ΝΔ είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Η Χ.Α επιχειρεί τις πρώτες της δημόσιες εμφανίσεις και επιθέσεις στα πλαίσια των εθνικιστικών συλλαλητηρίων που έγιναν το 1992 με πρωτοβουλία της κυβέρνησης του (μπαμπά) Μητσοτάκη. Λίγο αργότερα, ο Καρατζαφέρης που τότε ακόμη πολιτευόταν με τη ΝΔ καλούσε τα «παιδιά της Χ.Α να πάρουν ένα υπουργείο» σε μια μελλοντική κυβέρνηση. Όπως έχει γράψει ο Χ.Κουσουμβρής ταμίας της Χ.Α εκείνη την περίοδο, «το προεκλογικό μας υλικό για τις ευρωεκλογές είχε έρθει με δελτίο αποστολής από τα γραφεία μεγάλου κόμματος».

Η δημιουργία του ΛΑΟΣ από τον Καρατζαφέρη (το 2009 έφτασε να πάρει στις ευρωεκλογές 7,15%) αποτέλεσε την εκλογική γέφυρα ανάμεσα στη ΝΔ και την Χ.Α. Το 2011, εν μέσω του μεγαλύτερου εργατικού κινήματος που έχει υπάρξει στη χώρα από την εποχή της Μεταπολίτευσης και της ακόμη μεγαλύτερης πολιτικής κρίσης που δημιουργήσε, η απόφαση του Καρατζαφέρη να στηρίξει τη μνημονιακή τρικομματική κυβέρνηση Παπαδήμου σήμανε τη μαζική μετακίνηση των απογοητευμένων ψηφοφόρων του ΛΑΟΣ και της ΝΔ στη Χ.Α που στο μεταξύ είχε πετύχει να γίνει ορατή με την επιτυχία της εκλογής του Μιχαολιάκου στο Δήμο Αθήνας.

Αυτήν την περίοδο η ΝΔ -και μαζί της και το ΠΑΣΟΚ- με την θεωρία των «δύο άκρων» του ΣΥΡΙΖΑ και

της Χ.Α, πετυχαίνει να νομιμοποιεί τους μαχαιροβγάλτες της Χ.Α. Την ίδια περίοδο -και ιδιαίτερα μετά από την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ- στα υπόγεια της Βουλής προβλημένα στελέχη της ΝΔ όχι μόνο συναγελάζονται τους διοικητές των ταγμάτων εφόδου αλλά μεθοδεύουν το ξέπλυμα της Χ.Α και συζητάνε ανταλλάγματα όπως αποδείχθηκε με το περίφημο βιντεοσκοπημένο διάλογο του τότε γραμματέα της κυβέρνησης Μπαλτάκου με τον Κασιδιάρη. Είναι η περίοδος που πέφτει από τα παράθυρα του ΣΚΑΙ και η ιδέα της ενδεχόμενης συνεργασίας ΝΔ με μια «σοβαρή Χ.Α».

Ταυτόχρονα, όλο το 2012-13 τα τάγματα της Χ.Α αποθρασυνμένα από την εκλογική επιτυχία και την κρατική χρηματοδότηση δρουν ανεξέλεγκτα, μαχαιρώνουν, δολοφονούν, τρομοκρατούν, χρησιμοποιώντας σαν βάσεις τους τα γραφεία τους -ακόμη και αστυνομικά τμήματα, όπως του Αγίου Παντελεήμονα και της Νίκαιας- όπως αποδείχθηκε στη δίκη της Χ.Α. Είναι αυτό το διάστημα που εκτινάσσονται οι ρατσιστικές επιθέσεις κάνοντας ακόμη και τους εκπροσώπους του ΟΗΕ στην Ελλάδα να δηλώνουν: «Σημαίνουμε συναγερμό. Κρούουμε τον πιο δυνατό κώδωνα κινδύνου».

Υπουργός Δημόσιας Τάξης ενώ συμβαίνουν όλα αυτά είναι βέβαια ο Δένδιας. Ήδη η πρώτη κίνηση που έκανε σαν υπουργός το καλοκαίρι του 2012 ήταν να κηρύξει τον

19 Γενάρη 2013, Αθήνα πόλη αντιφασιστική" - δυο μέρες μετά τη δολοφονία του Σαχζατ Λουκμάν.

πόλεμο στους μετανάστες με τον «Ξένιο Δία» και τις σκούπες της ΕΛ.ΑΣ -σε ένα καλοκαίρι που σημαδεύεται από ανεξιχνίαστες δολοφονίες μεταναστών στις γειτονιές της Αθήνας.

Τον Γενάρη του 2013 θα δολοφονηθεί ο Σαχζάτ Λουκμάν και η ΕΛ.ΑΣ θα καταγράψει το περιστατικό ως δολοφονία «δια ασήμαντον αφρομήν». Θα φτάσει να δολοφονηθεί και ο Παύλος Φύσσας εννιά μήνες αργότερα, για να ομολογήσει ο Δένδιας ότι κρατάει κρυμμένες στα συρτάρια του «32 υποθέσεις» σχετιζόμενες με την Χ.Α και να προσθέσει έτσι και μια 33η... Πόσο θράσος αλήθεια να παριστάνει αυτός ο τύπος τον αντιφασίστα αλλά και πόσο επαίσχυντο οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ να τον καταχειροκροτούν στην Βουλή τον φετινό Γενάρη για το αντιφασιστικό του «ήθος» προβάλλοντας σαν λύση το «δημοκρατικό τόξο» με αυτούς που τους έστρωσαν το δρόμο σαν την απάντηση στην φασιστική απειλή.

Τσακίζοντας την Χρυσή Αυγή

Αυτός που οδήγησε στην εκλογική ήττα την Χρυσή Αυγή δεν ήταν ο Δένδιας αλλά το αντιφασιστικό κίνημα. Και αυτό δεν συνέβη ούτε μπορεί να εξηγηθεί με στιγμιαίους όρους.

Στις 13 Ιουλίου του 2009, μετά από μια μαζική συγκέντρωση στη Νομική και πατώντας πάνω σε προηγούμενες πρωτοβουλίες κοινής δράσης, δημιουργείται η Κίνηση Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή, η ΚΕΕΡΦΑ. Σήμερα 10 χρόνια μετά, είναι πιθανό οι νεοναζί της ΧΑ να μείνουν εκτός Βουλής και λίγους μήνες μετά, το δικαστήριο να αποφανθεί την καταδίκη και τη φυλάκισή τους. Η ΚΕΕΡΦΑ, οι πρωτοβουλίες της και ο καθημερινός αγώνας των αγωνιστών κι αγωνιστριών της, έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη.

Μόλις τέσσερις μέρες πριν την ίδρυση της ΚΕΕΡΦΑ, ένα μεγάλο φάσμα από μεταναστευτικές κοινότητες, σωματεία και αντιρατσιστικές κινήσεις είχαν οργανώσει συλλαλη-

τήριο με σύνθημα “Όχι στα ρατσιστικά μέτρα ΝΔ – ΛΑΟΣ, Στοπ στις απελάσεις, Όχι στρατόπεδα συγκέντρωσης, Άσυλο και στέγη στους πρόσφυγες, Έξω οι φασίστες από τις γειτονιές”. Ήταν η βάση για τη δημιουργία της Κίνησης.

Το πρώτο κάλεσμα για τη συγκέντρωση της Νομικής, υπογράφουν μεταξύ άλλων ο Τζαβέντ Ασλάμ κι ο Ζαχέρ Μοχάμαντ, πρόεδροι της Πακιστανικής και της Αφγανικής Κοινότητας, η Λορέτα Μακόλεϋ από την Ένωση Αφρικανών Γυναικών, ο Τζο Βαλένθια από την Ένωση Φιλιππένζων Εργαζομένων, οι πανεπιστημιακοί Γιάννης Μαϊστρος, Μάκης Καβουριάρης και Νίκος Θεοχαράκης, ο ιστορικός Δημήτρης Λιβιεράτος, συνδικαλιστές και συνδικαλιστριες από τον ΟΣΕ, την ΕΙΝΑΠ, την ΟΕΝΓΕ, την ΠΟΕΣΥ, τη ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ, την ΕΡΤ, την Ιντρακόμ, σύλλογοι εκπαιδευτικών, κάτοικοι του Αγ.Παντελεήμονα, ακτιβιστές από περιβαλλοντικές κινήσεις όπως την Κίνηση Πολιτών ΚηφισΟΣ, από τη Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο, καλλιτέχνες όπως η Εύα Μπέη, ο Νίκος Τουλιάτος, η Κάτια Γέρου, ο Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος, δημοσιογράφοι και συγγραφείς όπως ο Δημήτρης Παπαχορήστος, ο Μωυσής Λίτσας κ.α. Το ιδρυτικό της κείμενο υπογράφηκε από εκατοντάδες ανάμεσά τους ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Κώστας Βεργόπουλος, ο, τότε καθηγητής της ΝΟΠΕ, Γιάννης Βαρουφάκης κλπ.

Η διακήρυξη, που συνοδεύει την ίδρυσή της, αναφέρει:

«Η κυβέρνηση της ΝΔ και το ΛΑ.Ο.Σ. ευθυγραμμίζονται στην αντιμετώπιση ότι η μετανάστευση και η προσφυγιά είναι έγκλημα που πρέπει να τιμωρηθεί με στρατόπεδα συγκέντρωσης, μαζικές απελάσεις, ρατσιστικές επιχειρήσεις σκούπα, μακρόχρονες φυλακίσεις των αιτούντων άσυλο. Αντί για ανθρώπινη υποδοχή και αλληλεγγύη σε διωκόμενους ανθρώπους, πέφτουν πάνω στην σιδερόφρακτη πολιτική της Ευρώπης- φρούριο, πνίγονται στα κύματα του Αιγαίου, ακρωτηριάζονται στις νάρκες του Έβρου. Θέλουν να

μετατρέψουν τους μετανάστες σε αποδιοπομπαίους τράγους.

Χέρι- χέρι με την βάρβαρη αστυνομική καταστολή, τους εξευτελισμούς στα αστυνομικά τμήματα και στους δρόμους, σηκώνει το ανάστημά της στις γειτονιές η φασιστική δράση “αγανακτισμένων πολιτών” με την καθοδήγηση του ΛΑ.Ο.Σ. μαζί με τους νεοναζί της Χρυσής Αυγής. Προωθούν “εκκαθαριστικές επιχειρήσεις” κατά των μεταναστών, όπως στην Πάτρα και τον Άγιο Παντελεήμονα.

Θέλουν εθνοκάθαρση ναζιστικής έμπνευσης. Αποτελούν απειλή για τις ελευθερίες όλων μας...

Είναι ώρα να ενώσουμε τις γραμμές μας για να τους σταματήσουμε! Καλούμε τα συνδικάτα, τους φοιτητικούς συλλόγους, τις κοινότητες μεταναστών, την Αριστερά, τα κινήματα υπεράσπισης των δικαιωμάτων των μεταναστών, τους ανθρώπους των Γραμμάτων και των Τεχνών, να ενωθούμε σε ένα ισχυρό μέτωπο για να βάλουμε φρένο στις ρατσιστικές επιθέσεις και τις φασιστικές προκλήσεις».¹

Δεν ήταν λίγοι εκείνοι που το 2009 υποστήριζαν ότι η δημιουργία μιας τέτοιας κίνησης ήταν “υπερβολική” και άνευ περιεχομένου, όσον αφορά και στα δύο της σκέλη.

Αυτό που συνέβαινε στην πραγματικότητα, όμως, ήταν ότι η Νέα Δημοκρατία, τρομοκρατημένη από την εξέγερση που ακολούθησε τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου το Δεκέμβριο του 2008, προσπαθούσε να σώσει τον εαυτό της και να γυρίσει το κλίμα παίζοντας το ρατσιστικό χαρτί.

Αυτή η πολιτική φούσκωνε όλο αυτό το διάστημα τους φασίστες, αρχικά το ΛΑΟΣ και στη συνέχεια, το πιο ακραίο ναζιστικό κομμάτι, την ίδια τη Χρυσή Αυγή.

Η ανάλυση για την Χ.Α και οι προτάσεις της ΚΕΕΡΦΑ δοκιμάστηκαν ένα προς ένα στη ζωή τα χρόνια που ακολούθησαν.

Απέναντι στην ευρύτατα διαδεδομένη τότε άποψη που έλεγε «440.000 ψηφοφόροι έβαλαν την Χ.Α στη Βουλή, είναι πλέον νόμιμο

κόμμα», το πρωταρχικό καθήκον του αντιφασιστικού κινήματος ήταν να πει ΟΧΙ σε αυτήν τη νομιμοποίηση. Το ΟΧΙ αυτό είχε ειπωθεί ήδη από το 2010, μέσα στην πρώτη συνεδρίαση του νέου δημοτικού συμβουλίου της Αθήνας, από την ΚΕΕΡΦΑ και τον συντονιστή της Πέτρο Κωνσταντίνου αναγκάζοντας τον Μιχαλολιάκο (μετά τις χειραψίες που αντάλλαξε με τον Καμίνη) να χωρήσει στο γνωστό ναζιστικό του χαιρετισμό. Ειπώθηκε και δυνατά στις γειτονιές της Νίκαιας, του Πειραιά, στο κέντρο της Αθήνας, στον Άγιο Παντελεήμονα και τις υπόλοιπες πόλεις της χώρας, όπου δεκάδες διαδηλώσεις έγιναν κάθε φορά που η Χρυσή Αυγή καλούσε σε φασιστοσυνάξεις.

Διαδηλώσεις και καμπάνιες ενάντια στο άνοιγμα ή για να κλείσουν τα γραφεία τους σε μια σειρά από συνοικίες και πόλεις. Στους δρόμους και στις πλατείες κάθε φορά που προσπάθησαν να πραγματοποιήσουν συγκέντρωση. Στα νοσοκομεία, οι «αιμοδοσίες μόνο για Έλληνες», οι καμπάνιες για να διώξουν τα παιδιά των μεταναστών από τους παιδικούς σταθμούς, τα δουλεμπορικά γραφεία ευρέσεως εργασίας «μόνο για Έλληνες», τα «συσσίτια μόνο για Έλληνες» και άλλες αντίστοιχες καμπάνιες που επιχειρεί εκείνο το διάστημα η Χ.Α αποτυχαίνουν καθώς συναντούν την σθεναρή αντίσταση των σωματείων και του αντιφασιστικού κινήματος. Η Ένωση Μεταναστών Εργατών σε συνεργασία με τις κοινότητες μεταναστών πρωτοστατούν σε διαδηλώσεις και απεργίες εργατών γης με κορύφωση τις κινητοποιήσεις μετά την επίθεση στη Μανωλάδα τον Ιούνιο του 2013, ενώ την ίδια χρονιά γίνονται διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες με αίτημα να δοθεί Ιθαγένεια σε όλα τα παιδιά των μεταναστών. Από την Αμυγδαλέζα μέχρι τη Μόρια οργανώνονται πλήθος διαμαρτυριών με αίτημα να κλείσουν τα ρατσιστικά στρατόπεδα.

Έτσι φτάνουμε στην πρώτη μεγάλη αντιφασιστική καμπάνια και το συγκλονιστικό συλλαλητήριο, την

Αθήνα Πόλη Αντιφασιστική τον Γενάρη του 2013. Στις χιλιάδες υψωμένες γροθιές στην ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του μόλις πριν δύο μέρες δολοφονημένου Σαχζάτ Λουκμάν, μπορούσε εύκολα κανείς να καταλάβει ότι το αντιφασιστικό κίνημα ήρθε για να μείνει.

Μέσα στους επόμενους μήνες – και ιδιαίτερα το καλοκαίρι της κατάληψης στην ΕΡΤ ενάντια στο μαύρο– με την αριστερά και τη ριζοσπαστικοποίηση να απλώνεται, η Χ.Α επιχείρησε το φθινόπωρο του 2013 να κάνει αισθητή την παρουσία της με τον τρόπο που αυτή ξέρει, κλιμακώνοντας μια σειρά από επιθέσεις που οδήγησαν στην δολοφονία του Παύλου Φύσσα.

Το αντιφασιστικό ποτάμι ξεχύθηκε στους δρόμους στο Κερατσίνι και σε όλες τις πόλεις της χώρας την επόμενη της δολοφονίας. Η μαζική διαδήλωση δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων που πήγε στα κεντρικά γραφεία της Χρυσής Αυγής μια βδομάδα αργότερα ανάγκασε την κυβέρνηση της ΝΔ στις 28 Σεπτεμβρίου του 2013 να συλλάβει τους δράστες και την ηγεσία της. Αν δεν το έκανε, αντιμετώπιζε άμεσα τον κίνδυνο κατάρρευσης καθώς σε εξέλιξη ήταν όχι μόνο η κατάληψη της ΕΡΤ αλλά και η απεργία διαρκείας των καθηγητών.

Δεν θα είχαμε φτάσει ποτέ στη σύλληψη, την φυλάκιση και τη δίκη της Χ.Α χωρίς όλες αυτές τις μάχες που δόθηκαν σε πολλαπλά επίπεδα τα χρόνια που προηγήθηκαν –αποτελέσματα που θεωρήθηκαν τότε από πολλούς ότι θα «ηρωοποιούσαν» την Χρυσή Αυγή. Αυτό φυσικά δεν συνέβη ποτέ. Με την ηγεσία και τα μισά της στελέχη στην φυλακή και τα υπόλοιπα τρομοκρατημένα να κρύβονται, το αντιφασιστικό κίνημα είχε πετύχει ένα καίριο πλήγμα στο «στενό ναζιστικό πυρήνα» της Χρυσής Αυγής. Οι ρατσιστικές επιθέσεις των ταγμάτων εφόδου μειώνονται δραματικά και σε μια σειρά από περιοχές τα γραφεία της Χ.Α αρχίζουν να κατεβάζουν ρολά ή να υπολειπούν.

Η κωλοτούμπα του ΣΥΡΙΖΑ στο

δημοψήφισμα του 2015 έκανε πολλούς να υποστηρίζουν στα κανάλια ότι «τώρα έρχεται η σειρά της Χ.Α» που θα μπορούσε ξανά να φουσκώσει τα πανιά της με αφορμή τη λεγόμενη «προσφυγική κρίση» που το ίδιο καλοκαίρι έφτανε στο ζενίθ της.

Τέσσερα καταϊγιστικά χρόνια

Η απάντηση του κινήματος στην τετραετία που ακολούθησε ήταν καταϊγιστική σε όλα τα επίπεδα. Και ήταν επίσης μια δικαίωση των επιλογών της ΚΕΕΡΦΑ ότι το κίνημα πρέπει να συνδυάζει την αντίσταση στον ρατσισμό με την πάλη ενάντια στη φασιστική απειλή.

Εκεί που μέσα στην τελευταία τετραετία έγινε πραγματικά άλμα ήταν στο ζήτημα του ρατσισμού. Το 2015 έκανε την εμφάνισή του στην Ελλάδα ένα πρωτοφανές αντιρατσιστικό κίνημα που καταφέρει να αποτελέσει διεθνές παράδειγμα. Εκεί που, μέσα ακόμη και στην Αριστερά, κυριαρχούσε η άποψη να μην συνδέουμε το αντιρατσιστικό με το αντιφασιστικό κίνημα γιατί τάχα έτσι απομαζικοποιούμε το δεύτερο, αποδείχθηκε στην πράξη το ακριβώς αντίθετο.

Το 80% που έκφρασε την αλληλεγγύη του στους πρόσφυγες και αναγκάστηκαν να το μετρήσουν ακόμη και οι δημοσκοπήσεις, απομόνωσε ακόμη περισσότερο τους φασίστες. Ακόμη και μετά την δεύτερη ιστορικά μεγάλη κωλοτούμπα του ΣΥΡΙΖΑ να στηρίξει τη ρατσιστική συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας το 2016, να κλείσει τα σύνορα και να ανοίξει τα «χοτσποτ», το αντιρατσιστικό κίνημα έδωσε σκληρές μάχες επιβάλλοντας ότι τα προσφυγόπουλα θα πάνε στα σχολεία, ότι έστω και με αργούς ρυθμούς οι πόλεις θα ανοίξουν για τους πρόσφυγες.

Παράλληλα, η αποκάλυψη του ναζιστικού και ταυτόχρονα του εγκληματικού χαρακτήρα της Χρυσής Αυγής μπορούσε πλέον να γίνεται σε καθημερινή βάση καθώς εξελισσόταν βήμα το βήμα η δίκη της Χρυσής Αυγής. Μέσα στις αίθουσες των γυναικών φυλακών Κορυδαλλού και

– Διαδηλωτές υποδέχονται τα προσφυγόπουλα σε σχολείο στο Περιστέρι.

του Εφετείου εκατοντάδες μάρτυρες καταθέτουν για την δολοφονία του Παύλου Φύσσα, τη δολοφονική επίθεση στο σπίτι των Αιγυπτίων αλιεργατών στο Πέραμα, την επίθεση στους συνδικαλιστές του ΠΑΜΕ στη ζώνη του Περάματος, τις υπόλοιπες συνεξεταζόμενες υποθέσεις της εγκληματικής οργάνωσης. Η φάση των αναγνωστέων εγγράφων φέρνει στο φως ένα τεράστιο συντριπτικό υλικό που βλέπει σε καθημερινή βάση το φως της δημοσιότητας. Η φάση των καταθέσεων των μαρτύρων υπεράσπισης εξελίσσεται σε φιάσκο, καθώς μόλις 69 από τους 265 έρχονται τελικά να καταθέσουν στο δικαστήριο. Η τελική φάση των απολογιών στην οποία βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή, εκεί που υποτίθεται θα έρχονταν για να αποδείξουν ότι είναι θύματα σκευωρίας εξελίσσεται στο απόλυτο βατερλό των νεοναζί. Επιπλέον, ο κλοιός γύρω από τη ναζιστική συμμορία έσφιξε ακόμη περισσότερο καθώς άνοιξε ο δρόμος για να δικαστούν και να καταδικαστούν οι φασίστες σε μια σειρά από μεγάλες και μικρότερες υποθέσεις που εκδικάστηκαν παράλληλα με τη δίκη της εγκληματικής οργάνωσης.

Για να φτάσουμε ως εδώ, έπρεπε να τσακίσουμε την φασιστική τρομοκρατία που την πρώτη μέρα της δίκης σηματοδεύτηκε από την οργανωμένη επίθεση τρομοκρατίας των μαρτύρων κατηγορίας. Να πετύχου-

με τη νομιμοποίηση της πολιτικής αγωγής, να επιβάλουμε κόντρα στις μεθοδεύσεις της αστυνομίας ότι η δίκη είναι ανοιχτή στην πράξη για τον κόσμο. Να αναγκάσουμε τα τάγματα εφόδου να ξεχάσουν την ιδέα ότι θα ελέγξουν το ακροατήριο. Να επιβάλουμε την αλλαγή χώρου από τον Κορυδαλλό στο Εφετείο αλλά και την επιτάχυνση της δίκης κόντρα στις συνεχείς κωλυσιεργίες της υπεράσπισης. Να κερδίσουμε τη μάχη της ενημέρωσης κόντρα και στην έδρα που δεν άφησε τη μετάδοση της δίκης, αλλά και κόντρα στα ΜΜΕ με εκατοντάδες εκδηλώσεις ενημέρωσης σε όλη τη χώρα και διεθνώς.

Από την πρώτη μέρα της δίκης με το μεγάλο αντιφασιστικό συλλαλητήριο που έγινε στον Κορυδαλλό και στο οποίο συμμετείχαν συνδικάτα και όλες οι οργανώσεις της αριστεράς, από το ΚΚΕ μέχρι τον αντιεξουσιαστικό χώρο, έγινε δυνατό να αναπτυχθεί ένα αντιφασιστικό μέτωπο που μπόρεσε μέσα κι έξω από το δικαστήριο να επιβάλει όλα τα παραπάνω βήματα.

Ταντόχρονα, οι απόπειρες της Χ.Α. όλο αυτό το διάστημα να επανανομιμοποιήσει την παρουσία της στο δρόμο αντιμετώπισαν τη συνεχή κινητοποίηση του αντιφασιστικού κινήματος. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Ασφάκ Μαχμούντ, Πακιστανού εργάτη γης στη Γκορτσά του Ασπρόπυργου:

«Στην Γκορτσά υπήρξε μια περίοδος που είχαμε μεγάλο πρόβλημα. Πριν από 2-3 χρόνια δεχόμαστε συνέχεια επιθέσεις. Φασίστες μπαίνουν μέσα στα χωράφια και χτυπάνε πολλά παιδιά. Εργάτες που δούλευαν εκεί. Κι εγώ ήμουν ένας από αυτούς.

Επικοινωνήσαμε με την Πακιστανική Κοινότητα και τον Τζαβέντ Ασλάμ και με την ΚΕΕΡΦΑ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ και την ΚΕΕΡΦΑ και την κοινότητα γιατί ήρθαν κατευθείαν. Και μία και δύο και τρεις φορές. Κάναμε πολλές διαδηλώσεις μαζί τους και με όλα τα παιδιά από το Πακιστάν που δουλεύουν εδώ στην Γκορτσά. Τώρα πια τα πράγματα έχουν αλλάξει. Εδώ και τουλάχιστον ενάμιση χρόνο έχουν σταματήσει οι επιθέσεις. Δουλεύουμε κανονικά χωρίς να φοβόμαστε ότι θα ρθουν και θα μας χτυπήσουν. Νομίζω ότι κάποια στιγμή πιάσανε και τους φασίστες που μας είχαν χτυπήσει. Αυτό έγινε γιατί κάναμε αυτές τις διαδηλώσεις. Όλοι οι Πακιστανοί εργάτες εδώ είναι στο πλευρό της ΚΕΕΡΦΑ. Είμαστε μαζί της και ξέρουμε ότι άμα γίνει ξανά κάτι, πάλι εδώ θα είναι».²

Το ότι οι μνητές του Ολοκαυτώματος και οι αρνητές της ελευθερίας του λόγου και της ελευθερίας γενικότερα δεν μπορούν να έχουν λόγο κατακτήθηκε στην πράξη χάρη στην επιβολή των εργαζομένων στην ΕΡΤ

και του συνδικάτου τους, της ΠΟ-ΣΠΕΡΤ, που κόντρα σε μηνύσεις και απειλές αποφάσισε απεργία κάθε φορά που η επιλεγμένη από τον ΣΥΡΙΖΑ διοίκηση της ΕΡΤ τους έδινε κάλυψη.

Η ίδια μάχη δόθηκε στα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια για να μη δίνονται δημόσιοι χώροι για φασιστοσυνάξεις στην Αθήνα και σε μια σειρά από δήμους που η Χρυσή Αυγή κηρύχθηκε ανεπιθύμητη. Τα συνδικάτα και η εργατική τάξη έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτόν τον αγώνα πετώντας έξω τους φασίστες από τα σχολεία που έρχονταν με τη μάσκα του «γονέα» να χύσουν το ρατσιστικό τους δηλητήριο.

Οι απόπειρες το ίδιο διάστημα των φασιστών να στοχοποιήσουν την ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα με δεκάδες επιθέσεις στον Κεραμεικό, στο Παγκράτι και αλλού, επίσης δεν πέρασε, οδηγώντας στο γενικό ξεσηκωμό μετά τη δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου, δείχνοντας ότι η σύγκρουση με τον ρατσισμό, την ισλαμοφοβία και τον σεξισμό είναι όπλα στην φαρέτρα του αντιφασιστικού κινήματος.

Την ίδια αντίσταση συνάντησε και η τελευταία απόπειρα που έκαναν οι φασίστες να βγουν στο προσκήνιο χάρη στη νομιμοποίηση που τους παρείχε η ΝΔ στα εθνικιστικά συλλαλητήρια για το Μακεδονικό. Και αυτή η απόπειρα, με την οποία επεδίωξαν ένα «εθνικιστικό κύμα καταλήψεων» στα σχολεία, έπεσε στο κενό.

Αξίζει κλείνοντας κανείς αυτήν την τετραετία να σημειώσει ότι αυτά συνέβησαν κόντρα σε πρωτοβουλίες της κυβέρνησης της Αριστεράς που λειτουργούσαν στην αντίθετη κατεύθυνση. Όχι μόνο πάνω σε πολιτικά ζητήματα που στρώνουν το δρόμο στην Χ.Α όπως η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, αλλά και σε ζητήματα που αφορούσαν άμεσα την εγκληματική οργάνωση. Από το 2015 όταν αρχικά μέσω των προέδρων της στη Βουλή, της Κωνσταντοπούλου και στη συνέχεια του Βούτση, νομιμοποιούσε την εγκληματική συμμορία, διακόπτοντας τις εργασίες της Βουλής για να παραστούν οι υπόδικοι

χρυσανγίτες βουλευτές -μέχρι να αναγκαστεί τελικά να αλλάξει στάση. Μέχρι την πιο πρόσφατη φετινή πρωτοβουλία για τις αλλαγές στον ποινικό κώδικα που απειλεί να ρίξει στα μαλακά τους χρυσανγίτες ακόμη και αν τελικά καταδικαστούν – και εκεί κάνοντας στο τέλος υποχωρήσεις πάνω στα χρόνια φυλάκισης.

Μέσα από αυτές τις κινηματικές και πολιτικές μάχες φτάσαμε στην οργανωτική διάλυση του σκληρού πυρήνα και την εκλογική κατάρρευση της Χ.Α, τις αποχωρήσεις βουλευτών και μελών και τα αλληλοκαρφώματα, το κλείσιμο των γραφείων τους, την αποδυνάμωση των ταγμάτων εφόδου. Όπως παρατηρεί ο Τάκης Ζώτος, «Η Χρυσή Αυγή φτάνει στο στάδιο των απολογιών εντελώς αποδυναμωμένη και διαφορετική από ότι ήταν στην αρχή της δίκης, τον Απρίλιο του 2015 και στην αρχή των συλλήψεων τον Σεπτέμβριο του 2013. Τότε έβγαινε από τις Ευρωεκλογές του 2014, με ποσοστό 9,3%, είχε 18 βουλευτές και ήταν τρίτο κόμμα στη βουλή, ο οργανωτικός της κορμός και τα περισσότερα γραφεία-ορμητήρια υπήρχαν, και την πρώτη μέρα της δίκης, στις 20/4/15, έξω από το δικαστήριο, επιτέθηκε και τραυμάτισε μάρτυρες φίλους του Παύλου Φύσσα.

Σήμερα στο στάδιο των απολογιών, δεν υπήρχε ούτε ένας Χρυσανγίτης στο δικαστήριο, ούτε την πρώτη, ούτε τη δεύτερη μέρα των απολογιών. Αντίθετα το ακροατήριο ήταν γεμάτο από αντιφασίστες. Το 90% των γραφείων-ορμητηρίων έχουν κλείσει και όσα υπάρχουν υπολειτουργούν, βουλευτές και στελέχη αποχωρούν και αποστασιοποιούνται και ήδη οι δημοσκοπήσεις την φέρνουν στο όριο του να μην μπει στη βουλή.

Πρόκειται για μεγάλη νίκη, από αυτές που μπορούν να κρίνουν τον πόλεμο με τη ΧΑ. Και αυτή η νίκη οφείλεται μόνο στο αντιφασιστικό κίνημα. Πού έβαλε τη Χρυσή Αυγή στο εδώλιο και είναι πολιτική αγωγή στη δίκη της».³

Συνεχίζοντας τη δράση του αντιφασιστικού κινήματος, δεν χωράει καμιά υποτίμηση στο ρόλο που επι-

διώκει να παίξει σήμερα η Ελληνική Λύση που τρέχει να μαζέψει στους κόλπους της πρώην χρυσανγίτες σαν τον Μίχο, κρατώντας ταυτόχρονα ανοιχτές τις γέφυρες με τη ΝΔ, από το ευρωψηφοδέλτιο της οποίας μόλις την τελευταία στιγμή αποσύρθηκε ο Βελόπουλος το 2014.

Αλλά η «Ελληνική Λύση» δεν είναι Χρυσή Αυγή. Καταρχάς γιατί το εκλογικό της αποτέλεσμα δεν δείχνει μια «συντεταγμένη» μετακίνηση της εκλογικής επιρροής της Χρυσής Αυγής του 2014 στο κόμμα του Βελόπουλου. Αλλά κυρίως γιατί η Ελληνική Λύση δεν διαθέτει ούτε τάγματα εφόδου ούτε την οργανωτική υποδομή ούτε τους μηχανισμούς και τις τεχνικές που έκαναν την Χ.Α να αποτελεί πριν από μερικά χρόνια το νο1 παράδειγμα φασιστικής απειλής σε όλη την Ευρώπη.

Το ζητούμενο, σήμερα, είναι το πως η ήττα της Χρυσής Αυγής θα οδηγήσει στην ήττα όλου του ακροδεξιού και φασιστικού εσμού που βρίσκεται σε πολυδιάσπαση. Σε αυτήν την κατεύθυνση αντλούμε δύναμη από το διεθνές κίνημα. Είδαμε την τελευταία χρονιά να ξεχύνεται κατά εκατοντάδες χιλιάδες κόσμος στους δρόμους της Γερμανίας ενάντια στο AfD, στη Βρετανία κόντρα στον Ρόμπινσον, στην Ισπανία κόντρα στο Βοξ και στην Αυστρία κόντρα στο FPÖ – μια κινητοποίηση που κλιμακώνεται και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού κόντρα στον Μπολσονάρο στη Βραζιλία αλλά και την ακροδεξιά στις ΗΠΑ του Τραμπ.

Σε όλο τον κόσμο, μπορεί οι ρατσιστικές και εθνικιστικές πολιτικές των παραδοσιακών κομμάτων της άρχουσας τάξης να δίνουν χώρο στην ακροδεξιά και στους φασίστες, αλλά μαζί με αυτά αναδεικνύεται και η δύναμη που μπορεί να τους σταματήσει και να ανατρέψει το σκληρό: το εργατικό και αντιφασιστικό κίνημα. ■

Σημειώσεις

1. Εργατική Αλληλεγγύη Νο1377, 12 Ιούνη 2019 “10χρο-νία ΚΕΕΡΦΑ”
2. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1378, 19 Ιούνη 2019
3. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 1379, 26 Ιούνη 2019

Απεργιακή
συγκέντρωση
στις τράπεζες
στο Χαρτούμ.

Η επιστροφή της Αραβικής Άνοιξης

Η Επανάσταση δεν περιμένει τη “Δευτέρα Παρουσία” τονίζει ο Νίκος Λούντος και αναλύει τις εξελίξεις της δεύτερης Αραβικής Άνοιξης.

Η Αραβική Άνοιξη ξέσπασε το Δεκέμβριο του 2010 και συγκλόνισε τον κόσμο. Ό,τι μέχρι τότε φάνταζε αδύνατο και εξωπραγματικό μετατράπηκε σε λίγες μέρες σε πραγματικότητα. Ο νεαρός Μοχάμεντ Μπουαζίζι αυτοαναφλέχθηκε σε μια επαρχία της Τυνησίας, ξέσπασε μια τοπική εξέγερση που εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα και μέσα σε ένα μήνα είχε εγκαταλείψει τη χώρα ο δικτάτορας Μπεν Αλί. Στις 11 Φλεβάρη η επανάσταση είχε διαδοθεί στην Αίγυπτο και είχε

ανατρέψει τον πιο ακλόνητο όλων, τον Χόσνι Μουμπάρακ. Στη συνέχεια σχεδόν ολόκληρος ο αραβικός κόσμος μπήκε στο χορό της επανάστασης.¹

Στις 13 Δεκέμβριο φέτος ξέσπασε μια εξέγερση στο Νταμαζίν στο νοτιοανατολικό Σουδάν και σε λίγες μέρες είχε φτάσει στην Άτμπαρα, μια πόλη 100 χιλιάδων ανθρώπων στα βορειοανατολικά. Αφορμή ήταν οι ξαφνικές αυξήσεις στο ψωμί και σε βασικά προϊόντα, όμως το κίνημα πήρε πολιτικό χαρακτήρα πολύ γρήγορα και απαίτησε την παραίτη-

ση του Ομάρ Μπασίρ που κυβερνούσε το Σουδάν από το 1989. Σχεδόν τις ίδιες μέρες είχαν ξεκινήσει μικρές και περιορισμένες διαδηλώσεις στην Αλγερία ενάντια στην παραμονή του Αμπντελαζίζ Μπουτεφλίκα. Φέτος συμπλήρωνε 20 χρόνια στην εξουσία και προετοιμαζόταν να είναι ξανά υποψήφιος στις ελεγχόμενες από το καθεστώς εκλογές που προγραμματιζόνταν για τον Απρίλη. Ο κόσμος ξέρει πως ο Μπουτεφλίκα είναι βαριά άρρωστος, δεν κάνει δημόσιες εμφανίσεις και δεν έχει ακουστεί η φωνή

του εδώ και χρόνια, αλλά παραμένει το πρόσωπο που σταθεροποιεί ένα ολόκληρο καθεστώς.

Στα τέλη Φλεβάρη, οι διαδηλώσεις έφτασαν να συγκεντρώνουν εκατοντάδες χιλιάδες, πρωτοφανές μέγεθος για οποιαδήποτε διαδήλωση τα τελευταία 30 χρόνια τουλάχιστον. Το καθεστώς τρομοκρατήθηκε. Στα μέσα Μάρτη, ο Μπουτεφλίκα υπόσχεται ότι δεν θα είναι υποψήφιος στις επόμενες εκλογές, αλλά στο μεταξύ θα παραμείνει στην εξουσία για άγνωστο μέχρι πότε. Στα τέλη του μήνα στήνει μια καινούργια κυβέρνηση. Υπόσχεται ότι θα παραιτηθεί μέχρι τις 28 Απριλίου, αλλά το κίνημα δεν κάνει υποχωρήσεις και τον αναγκάζει σε άτακτη παραίτηση στις 2 του μήνα.

Το κίνημα στο Σουδάν στο μεταξύ δυναμώνει και παίρνει θάρρος από τις εξελίξεις στην Αλγερία. Στις 6 Απρίλη κάνει το μεγάλο βήμα και οργανώνει μια κατάληψη των δρόμων γύρω από το Υπουργείο Άμυνας. Η κατάληψη μετατρέπεται σε μια αυτοοργανωμένη δομή σε διαρκή διαδήλωση την οποία χρειάζονται 45 λεπτά για να διασχίσουν από άκρη σε άκρη. Όλα αυτά στην πρωτεύουσα μιας ματοβαμμένης δικτατορίας. Ο Μπασίρ ανατράπηκε μετά από πέντε μέρες.

Με διαφορά εννέα μόλις ημερών, δύο μαζικά κινήματα σε δυο πρωτεύουσες που απέχουν οδικώς όσο η Αθήνα από την Καμπούλ του Αφγανιστάν αλληλοτροφοδοτήθηκαν με θάρρος και ανέτρεψαν κυβερνήσεις καθεστώτων που είχαν παραμείνει αμετακίνητα ακόμη και στην Άνοιξη του 2011-2013. Όσοι ήθελαν να μας πείσουν ότι η επανάσταση αναβάλλεται μέχρι τη “Δευτέρα Παρουσία”, ας κοιτάξουν την Αλγερία και το Σουδάν. Αυτή είναι η πραγματική Δευτέρα Παρουσία της Αραβικής Άνοιξης, της επανάστασης “επί της γης”.

Αυτό δεν αποτελεί πρόβλεψη για το πόσο γρήγορα θα κινηθούν τα γεγονότα, αν θα αποκτήσουν την έκταση του 2011 ή αν θα πισωγυρίσουν. Όμως, οι εξεγερμένοι στο Αλγέρι και το Χαρτούμ είναι αντι-

κειμενικά οι συνεχιστές των επαναστάσεων του 2011 γιατί με αυτό που κατάφεραν τους τελευταίους μήνες γκρέμισαν μονομιάς το βουνό από λάσπη, ψέματα και υποτίμηση που συσσωρεύεται από το 2013 πάνω στην Αραβική Άνοιξη.

Οι αιτίες είναι ξανά ενεργές

Οι εξελίξεις αποδεικνύουν ότι οι επαναστάσεις του 2011 δεν ήταν συμπτωματικά ούτε συγκυριακά γεγονότα. Τα αδιέξοδα των αραβικών καθεστώτων, η απονομιμοποίηση και η αστάθειά τους έχουν στη βάση τους αιτίες που παραμένουν ενεργές. Η αντεπανάσταση που πήρε το πάνω χέρι σε μια σειρά χώρες από το 2013 δεν έλυσε κανέναν από τους δομικούς παράγοντες που οδήγησαν στην Άνοιξη. Αυτό που έκανε, και με το παραπάνω, είναι να πνίξει στο αίμα, να σπείρει τρόμο και να υψώνει το μακελειό στη Συρία, την Υεμένη και τη Λιβύη σαν σκιάχτρο πάνω από όποιον ήθελε να ξεσηκωθεί. Η Αλγερία και το Σουδάν ήρθαν να βροντοφωνάξουν πως ο φόβος δεν περνάει και η επανάσταση είναι στην ημερήσια διάταξη.

Οι εξελίξεις είναι αναγκαίο να λειτουργήσουν και σαν ξυπνητήρι για εκείνα τα κομμάτια της Αριστεράς που από τις επαναστάσεις του 2011-2013 κράτησαν μόνο όσα συμπεράσματα επιβεβαιώνουν την ηττοπάθειά τους. Η ξαφνική εισβολή των μαζών στο προσκήνιο της ιστορίας επί δύο ολόκληρα χρόνια πήγε να σβηστεί επειδή ήταν “λάθος”, “απάτη” ή “συνωμοσία”.

Οι θεωρίες συνωμοσίας ξεκίνησαν από νωρίς και όπως συμβαίνει πάντα, άλλαξαν κατά περίπτωση. Μοιάζει πλέον πολύ μακρινό, αλλά το 2012-13 η μόδα ήταν ότι η Αραβική Άνοιξη είχε μετατραπεί σε “ισλαμικό χειμώνα”. Αυτό ήταν το συμπέρασμα από το γεγονός ότι οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι έβγαιναν κερδισμένοι από τις πρώτες ελεύθερες εκλογές που οργανώθηκαν στην Αίγυπτο. Υποτίθεται ότι ο Μοχάμεντ Μούρσι στην προεδρία της Αιγύπτου θα ήταν αυτός που θα επέστρεφε τη χώρα στο Μεσαίωνα. Λίγες

μέρες πριν κυκλοφορήσει το περιοδικό που κρατάτε στα χέρια σας, ο Μοχάμεντ Μούρσι πέθανε μέσα στο δικαστήριο, όμηρος της καινούργιας χούντας της Αιγύπτου εδώ και έξι χρόνια μέσα στις φυλακές, καταδικασμένος από το 2015 σε θάνατο. Η χούντα της Αιγύπτου δεν εκδικείται τον “ισλαμικό χειμώνα” αλλά την Άνοιξη της επανάστασης.

Το καθεστώς του Σίσι εδραίωσε την εξουσία του με μαζικές δολοφονίες, βασανιστήρια και γεμίζοντας τις φυλακές. Ξεκίνησε την πορεία του με τη σφαγή της 14ης Αυγούστου του 2013 ανοίγοντας πυρ κατά άοπλων διαδηλωτών, αφήνοντας πάνω από 1000 άψυχα κορμιά στο δρόμο και σακατεύοντας χιλιάδες κόσμο. Αυτή ήταν η πραγματική αντεπανάσταση και ήρθε με τέτοια ωμότητα γιατί ήθελε να σταματήσει μια πραγματική επανάσταση. Η αντεπανάσταση δεν ήταν απλώς το παλιό καθεστώς που ήθελε να κρατήσει τα προνόμιά του, αλλά κάτι πολύ ευρύτερο. Ο Σίσι δεν θα μπορούσε να διατηρηθεί στην εξουσία χωρίς τη στήριξη της Σαουδικής Αραβίας και των Εμιράτων. Στη Σαουδική Αραβία κατέφυγαν ο Μπεν Αλί, ο Μουμπάρακ και ο Σάλεχ από την Τυνησία. Τα τανκς της Σαουδικής Αραβίας έπνιξαν στο αίμα την επανάσταση στο Μπαχρέιν και το σαουδαραβικό χρήμα, οι μηχανογραφίες και οι βόμβες μετέτρεψαν τη Συρία και την Υεμένη από επαναστατημένη σε καμμένη γη.

Όταν η αντεπανάσταση πλέον είχε διακηρύξει πως “τάξη επικρατεί” στη Μέση Ανατολή πάνω στα ποτάμια αίμα που χύθηκε, όταν πλέον είχε ανατείλει το άστρο του Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν στη Σαουδική Αραβία, κι όταν ο Σίσι επέστρεφε στα διπλωματικά τραπέζια των ισχυρών με καθαρό κοστούμι, κομμάτια της Αριστεράς μάλωναν τον κόσμο που τόλμησε να κάνει επανάσταση. Το ΚΚΕ συνεχίζει να κάνει λόγο για «λεγόμενη αραβική άνοιξη». “Όσο για τις περιβόητες δήθεν επαναστάσεις που ξεκίνησαν από τα social media, την εποχή της λεγόμενης «αραβικής άνοιξης», σήμερα βλέπε-

Οι γυναίκες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των διαδηλώσεων στο Αλγέρι.

τε πού έχουν καταλήξει: σε στυγνές αιματοβαμμένες χούντες και επεμβάσεις που συνεχίζουν να αιματοκυλούν τους λαούς.”, λέει σε μια συνέντευξή του ο Κουτσούμπας το 2017.²

Έχει σημασία να προσέξουμε ότι ήδη από το 2012, όταν ακόμη η επανάσταση βρίσκεται στη φάση της εφόδου, το ΚΚΕ σε ανακοίνωσή του λέει πως: “Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως οι πανηγυρισμοί αστικών και οπορτουνιστικών δυνάμεων για την λεγόμενη «Αραβική Ανοιξη» ήταν αβάσιμοι, υποτιμούσαν είτε αποσιωπούσαν τις ιμπεριαλιστικές στοχεύσεις του σχεδίου για τη «νέα Μέση Ανατολή», αλλά και τις επιδιώξεις των αστικών τάξεων των χωρών αυτών να εκτονώσουν, να χειραγωγήσουν τις λαϊκές αντιδράσεις και να εξασφαλίσουν τη διαιώνιση των καπιταλιστικών καθεστώτων. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται μεταξύ των άλλων, από τις εξελίξεις στην Τυνησία και στην Αίγυπτο, η οποία επί πλέον αναβαθμίζει το ρόλο της στην περιοχή”.³

Η προπαγάνδα ότι η Αίγυπτος

«αναβάθμιζε» το ρόλο της στην περιοχή το 2012 ερχόταν κατευθείαν από τις Μυστικές Υπηρεσίες του Ισραήλ, που τρομοκρατημένο από την επανάσταση, έπαιζε το χαρτί του “ισλαμικού κινδύνου” και των θεωριών ότι ο Ερντογάν μαζί με τον Μούρσι θα έφτιαχναν το νέο... Χαλιφάτο.

Οι αντιθέσεις και ο Λένιν

Όταν ξεκίνησε το πραξικόπημα του Σίσι το ΚΚΕ έβλεπε μόνο: “όξυνση των αντιθέσεων ανάμεσα σε τμήματα της αστικής τάξης για τη διαχείριση της εξουσίας, εγκλωβίζοντας τη λαϊκή αγανάκτηση και δυσανεξία. Συνδέεται και με ανταγωνισμούς ιμπεριαλιστικών κέντρων για την εξασφάλιση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της ευρύτερης περιοχής και των δρόμων ενέργειας”.⁴

Οι αντιθέσεις ανάμεσα σε τμήματα της αστικής τάξης για τη διαχείριση της εξουσίας ήταν μια πραγματικότητα, αλλά ήταν κι αυτή προϊόν της επανάστασης. Όταν συγκλονίζεται ένας κρατικός μηχανισμός και αλληλοτροφώνονται οι στρατηγοί, οι

χαφιέδες και οι πρώην υπουργοί, ένα σωρό δυνάμεις της αστικής τάξης προσπαθούν να καθίσουν στις καρέκλες που κάθονταν οι προηγούμενοι. Ο Λένιν περιγράφει έτσι τους πρώτους έξι μήνες της ρώσικης επανάστασης: “μέσα σ’ένα εξάμηνο ύστερα από τις 27 του Φλεβάρη 1917: οι δημοσιούπαλληλικές θέσεις, που πρώτα δίνονταν κατά προτίμηση στους μαυροεκατονταρχίτες, έγιναν αντικείμενο λείας των καντέτων, των μενσεβίκων και των εσέρων. Στην ουσία δε σκέφτονται να κάνουν κανενός είδους σοβαρές μεταρρυθμίσεις... Το παιχνίδι των συνδυασμών για τη σύνθεση της κυβέρνησης στην ουσία δεν έκφραζε παρά αυτό το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμα της λείας... Το αντικειμενικό αποτέλεσμα του εξαμήνου 27 του Φλεβάρη - 27 Αυγούστου 1917 είναι αναμφισβήτητο: οι μεταρρυθμίσεις αναβλήθηκαν”.⁵

Ο Λένιν χρησιμοποιεί σαν ορόσημο τις 27 Αυγούστου γιατί τότε ξέσπασε το πραξικόπημα του Κορνίλοφ, ενάντια στην κυβέρνηση Κερένσκι. Οι Μπολσεβίκοι δεν στάθηκαν αμέτοχοι, αλλά ηγήθηκαν της

μάχης ενάντια στον Κορνίλοφ, ακόμη και σε συνεργασία με αυτούς που ως τότε μοίραζαν μεταξύ τους τις δημοσιοϋπαλληλικές θέσεις και πάγωναν τις μεταρρυθμίσεις. Γιατί το έκαναν; Όχι γιατί πίστευαν πως ο Κερένσκι είναι απλώς καλύτερος από τον Κορνίλοφ. Αλλά γιατί δεν κοίταζαν μόνο προς τα πάνω, αλλά κυρίως προς τα κάτω. Και έβλεπαν ότι ο κόσμος που είχε ρίξει τον Τσάρο το Φλεβάρη έβγαζε συμπεράσματα μέσα από τις μάχες του, έβγαζε συμπεράσματα ακόμη και μέσα από τα “ξαναμοιράσματα” των από πάνω: “όσο πιο πολλά ξαναμοιράσματα... τόσο πιο φανερό γίνεται για τις καταπιεζόμενες τάξεις... η ασυμφιλίωτη έχθρα τους προς όλη την αστική κοινωνία”. Έμε τα λόγια του Τρότσκι, που θυμίζαμε σε αυτό το περιοδικό όταν ξεσπούσαν οι επαναστάσεις το 2011: “Η βασιική πολιτική διαδικασία της επανάστασης συνεπώς βρίσκεται στη σταδιακή κατανόηση από τη μεριά μιας τάξης των προβλημάτων που αναδεικνύονται από την κοινωνική κρίση – στον ενεργητικό προσανατολισμό των μαζών με τη μέθοδο των διαδοχικών προσεγγίσεων»”.⁶

Προς τα κάτω συνεπώς πρέπει να στρέψουμε τα μάτια μας ξανά για να καταλάβουμε τη σημασία των γεγονότων που διαδραματίζονται σήμερα στην Αλγερία και το Σουδάν. Και στις δύο περιπτώσεις τα κοινωνικά ζητήματα αλληλοτροφοδοτήθηκαν με τα πολιτικά. Το ζήτημα της τιμής του ψωμιού στο Σουδάν δεν ήταν ποτέ μόνο “κοινωνικό”. Η κυβέρνηση του Μπασίρ προσπαθούσε επί χρόνια να βγει από τη διεθνή απομόνωση τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Από τον Οκτώβρη του ‘17, οι ΗΠΑ σταμάτησαν το εμπάργκο για επιχειρηματική δραστηριότητα στο Σουδάν, αλλά η χώρα παρέμεινε στη λίστα των κρατών που προωθούν την τρομοκρατία.

Ο Μπασίρ πιάστηκε ακόμη πιο γερά στις δαγκάνες του ΔΝΤ για να κερδίσει σε αξιοπιστία προς τις διεθνείς αγορές. Ο δρόμος του ΔΝΤ

Μοχαμεντ Μούρσι, ο εκλεγμένος πρόεδρος της Αιγύπτου που ανατράπηκε από τον Σισί και πέθανε μέσα στο δικαστήριο.

έδειχνε “μεταρρυθμίσεις” σε βάρος των φτωχών για να μην υπάρχουν “στρεβλώσεις” στην αγορά. Στην πράξη αυτό σήμανε κατάρρευση των επιδοτήσεων για τα τρόφιμα και την ενέργεια. Σε κάθε προσπάθεια να το πετύχουν τα τελευταία χρόνια έβλεπαν τον κόσμο να κάνει πρόβα αυτού που τελικά συνέβη τον περασμένο Δεκέμβρη: εξεγέρσεις στις ουρές των φούρνων έγιναν και το Γενάρη και τον Αύγουστο του 2018. Ο Μπασίρ έσπευδε να αυξήσει τις επιδοτήσεις για να αποσυμπιέσει την κατάσταση. Αυτή τη φορά δεν πρόλαβε. Οι εμπειρίες είχαν προετοιμάσει τον κόσμο να περάσει από την τιμή της φρατζόλας στο “Κάτω ο Μπασίρ” πολύ γρήγορα.

Στην Αλγερία η σύγκρουση ξεκίνησε αντίστροφα, ως κατεξοχήν πολιτική, αλλά τα κοινωνικά ζητήματα ήταν παρόντα και αναξωπυρρώθηκαν. Η ειδική σε ζητήματα Αλγερίας, Ιζαμπέλ Βέρενφελς, λέει πως “τα προηγούμενα χρόνια είδαν δηλώσεις από πολλές και διαφορετικές επαγγελματικές ομάδες, όπως γιατρούς και εκπαιδευτικούς, για ζητήματα κοινωνικοοικονομικά, όπως καλύτερες συνθήκες εργασίας και αυξήσεις στους μισθούς. Είδαμε διαδηλώσεις από βετεράνους του στρατού και συνταξιούχους, περιθωριοποιημένες εθνικές ομάδες και ένα μεγάλο κίνημα των ανέργων στο Νότο της χώρας. Το 2015 είδαμε πώς αυτό το κίνημα συνενώθηκε με τις κινητοποιήσεις ενάντια στις

εξορύξεις σχιστόλιθου στο Νότο”.⁷

Ο Τζάνι ντελ Πάντα έγραφε το 2017 πως: “τις δεκαετίες του ‘90 και του 2000, το αλγερίνικο καθεστώς μπορούσε εν μέρει να εκμεταλλεύεται τη θέση του ως εργοδότη για να καθορίζει τη συμπεριφορά πολλών εργατών του δημόσιου τομέα, που αντάλλαζαν την πολιτική τους αδράνεια με σταθερές και σίγουρες δουλειές. Όμως τα τελευταία χρόνια, το ξεδίπλωμα ενός μακρού κύματος απεργιών και διαμαρτυριών στο δημόσιο τομέα δείχνει πως αυτό το σενάριο μοιάζει να τελειώνει. Σημαντικό είναι ότι εκπαιδευτικοί, γιατροί και δημόσιοι υπάλληλοι πρόσφατα είδαν στις κινητοποιήσεις τους να εντάσσονται βιομηχανικοί εργάτες, οι οποίοι πραγματοποίησαν μια μαζική απεργία στην SNVI, την κρατική εταιρεία που φτιάχνει βιομηχανικά οχήματα, στην πόλη Ρουίμπα τον Οκτώβρη του 2016. Παραμένει να δούμε αν αυτή η κινητοποίηση θα αποτελέσει σημείο καμπής για ένα μεγαλύτερο κίνημα, αλλά αυτό που φαίνεται είναι πως οι εργατικές κινητοποιήσεις μπορούν να εκμεταλλευτούν την κατάσταση που διαμορφώνει μια όλο και πιο ενεργή κοινωνία των πολιτών.”

Εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις για απελευθέρωση της οικονομίας λειτούργησαν στην Αλγερία ακόμη πιο αποσταθεροποιητικά από το Σουδάν. Η Αλγερία είχε μεγαλύτερο περιθώριο να χρησιμοποιεί τα έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό

κό αέριο για να εξουδετερώνει την ταξική πάλη. Όμως από 60 δις δολάρια το 2014, τα έσοδα έπεσαν σε 27,5 δις το 2016. Η χώρα άρχισε να έχει έλλειμμα. “Η Παγκόσμια Τράπεζα έκφρασε τις ανησυχίες της για τη δραματική τροπή που έχει πάρει η αλγερίνικη οικονομία και η κυβέρνηση αποκρίθηκε με ένα νέο νόμο το 2017 για ισολογισμένο προϋπολογισμό. Δειλά βήματα είχαν γίνει και παλιότερα, αλλά τώρα έπρεπε να πιάσει το αγκάθι της λιτότητας, παρά το άγχος για πιθανή λαϊκή αντίδραση. Κρίσιμο στοιχείο ότι περιέκοψε κάποιες από τις επιδοτήσεις στα βασικά προϊόντα που είχαν εισαχθεί το 2011 για να αποक्रουστεί η Αραβική Άνοιξη, που είχαν κοστίσει 19 δις δολάρια το χρόνο, ενώ αύξησε και το ΦΠΑ κατά 2%, στο 19%... Οι δηλώσεις πολλαπλασιάστηκαν και κορυφώθηκαν με τις εντυπωσιακές ταραχές στη Μπετζαία”.⁸

Με τις γυναίκες Μπροστά

Η νεολαία και οι γυναίκες έγιναν το σημείο αναφοράς και στις δύο χώρες. Η Αλάα Σαλάχ να ηγείται των συνθημάτων και της διαδήλωσης στο Χαρτούμ με το λευκό της φόρεμα έγινε διεθνώς το σύμβολο της επανάστασης στο Σουδάν. Στην Αλγερία οι φοιτητές και ιδιαίτερα οι φοιτήτριες δεν έχουν σταματήσει να γεμίζουν με ενέργεια τους δρόμους του Αλγερίου κάθε Τρίτη. Το αφιέρωμα της εφημερίδας Le Monde παρατηρεί πως “τα τελευταία 20 χρόνια, ο αριθμός των φοιτητών τετραπλασιάστηκε, από 425.000 το 1999 σε 1,7 εκατομμύρια

σήμερα. Ενδιαφέρουσα αναλογία: αυτή είναι ακριβώς η αναλογία που χαρακτήριζε τη Γαλλία ανάμεσα στο τέλος του Β’ Παγκόσμιου Πολέμου και το Μάη του ‘68”. Ενώ “τα δύο τρίτα των ενεργών φοιτητών είναι νέες γυναίκες”.⁹ Το φοιτητικό κίνημα γίνεται συχνά ο κρίσιμος κρίκος ανάμεσα στο κοινωνικό και το πολιτικό. Με δυο τρόπους. Από τη μια μεριά, η ανεργία των νέων που στην Αλγερία φτάνει κοντά στο 30% γίνεται η απόδειξη για το ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε η οικονομία τα τελευταία 30 χρόνια δεν αποδείχθηκε ικανός να αναπαράγει τον αλγερίνικο καπιταλισμό και την κοινωνία του. Οι νέοι ταντίζουν τα μπλοκαρισμένα όνειρά τους με το μπλοκάρισμα ενός ολόκληρου πολιτικού συστήματος που συνεχίζει να στηρίζεται στη γενιά που πήρε στα χέρια της το κράτος μετά την αποχώρηση των Γάλλων. Από την άλλη, η νεολαία στους δρόμους απέδειξε ότι η κληρονομιά της μαύρης δεκαετίας (1991-2002) με τους εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς μετά το πραξικόπημα ενάντια στην εκλογική νίκη του Μετώπου Ισλαμικής Σωτηρίας¹⁰ δεν έχει πλέον τη δύναμη να λειτουργεί ως ο απόλυτος εφιάλτης για να σταματάει κάθε σκέψη αντίστασης.

Και οι δυο διαδικασίες μετατράπηκαν όχι απλά σε πολιτικές αναμετρήσεις, αλλά σε πανηγύρι των καταπιεσμένων, ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει όλες τις γνήσιες στιγμές εξέγερσης. Στο Χαρτούμ έγιναν κομμάτι της εξέγερσης τα φτωχά παιδιά που ζουν στο δρόμο, οι αδύ-

ναμοι που δεν έχουν ούτε τα απαραίτητα για να φτάσουν ως το κέντρο της πόλης: “Δύο λεωφορεία αιμοδοσίας είναι εκεί για να εξασφαλίσουν ότι όσοι τραυματίζονται στις διαδηλώσεις θα έχουν το αίμα που χρειάζονται. Ο κόσμος συλλέγει οικονομική ενίσχυση και σακουλάκια με λεφτά αφήνονται στην άκρη του δρόμου για όποιον τα χρειαστεί για να γυρίσει σπίτι. Οργανώνονται βάρδιες, οι “επαναστάτες της μέρας” γυρνάνε σπίτι όταν φτάσουν οι “επαναστάτες της νύχτας” για να πάρουν σειρά... Στα παιδιά του δρόμου δίνουν φαγητό και τα προσέχουν, τα εντάσσουν σε αυτή τη νέα κοινωνία”. Ενώ προσπεράστηκαν όλοι οι διαχωρισμοί τους οποίους καλλιεργούν οι από πάνω στο Σουδάν από την εποχή της αποικιοκρατίας: “Σουδανοί Χριστιανοί Κόπτες κρατούν υφάσματα για να κάνουν σκιά πάνω από τα κεφάλια των μουσουλμάνων αδελφών τους καθώς προσεύχονται κάτω από τον καυτό ήλιο”.¹¹

Στο Νότιο Σουδάν που μόλις πριν από λίγο χρόνια διαχωρίστηκε από το Σουδάν, τα ΜΜΕ διατάχθηκαν να μην μεταδίδουν νέα από το Βορρά από το φόβο της εξάπλωσης. Μια από τις πιο σημαντικές στιγμές ήταν η επίσκεψη αντιπροσωπείας εξεγερμένων από το Νταρφούρ στην κατάληψη του Χαρτούμ που έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό. Χρόνια προπαγάνδας και καλλιεργημένου μίσους έγιναν καπνός από τη δύναμη της επανάστασης. Οι δυνάμεις της “Ταχείας Επικουρίας” του Χεμέντι, του νο2 της Χούντας, είναι μετεξέλιξη της πολιτοφυλακής των Τζαντζαουίντ που χτίστηκαν πάνω στις βάρβαρες σφαγές κατά του πληθυσμού του Νταρφούρ. Ο Χεμέντι έστειλε στις 3 Ιούνη την κρατικά αναγνωρισμένη πλέον συμμορία του να μακελέψει τους εξεγερμένους στο Χαρτούμ με μεθόδους “Νταρφούρ” και να πετάξει τα κορμιά τους στο Νείλο.

Στην Αλγερία οι Αμαζίγ (Βέρβεροι) ήταν η δύναμη που δεν σταμάτησε την αντίσταση στο καθεστώς ακόμη και τις πιο δύσκολες εποχές

Ο Τσίπρας σφίγγει το αιματοβαμένο χέρι του Σίσι.

και η Καμπιλία, το κέντρο του κινήματός τους, παρέμεινε από τις πιο ενεργές πολιτικά περιοχές. Οι διαδηλώσεις στο Αλγέρι είναι επισήμως απαγορευμένες από το 2001 όταν μια τεράστια πορεία Αμαζίγ από την Καμπιλία έφτασε στην πρωτεύουσα, και ακολούθησε μια σφαγή πάνω από 100 ανθρώπων. Τα ζητήματα της εθνικής καταπίεσης των Αμαζίγ μπήκαν αυτή τη φορά στο κέντρο των διαδηλώσεων και μόνο από τις φωτογραφίες μπορεί κανείς να δει την κατακόρυφη αύξηση διγλωσσών (αραβικά και αμαζίγ) πικετών και πανό. Οι Αμαζίγ είναι και συνδεδεμένοι με το κίνημα στο Μαρόκο. Εκεί, ίσως το πιο σταθερό καθεστώς της Βόρειας Αφρικής έζησε τη δική του εξέγερση το 2017, με πρωτοπόρο τον πληθυσμό Αμαζίγ στο Ριφ, που όμως έφτασαν να κινητοποιήσουν γενική απεργία και στις μεγάλες πόλεις.¹²

Η πάλη ενάντια στη διάσπαση με θρησκευτικούς ή εθνοτικούς όρους είναι ένα από τα συμπεράσματα της πρώτης Αραβικής Άνοιξης που πάρθηκε πολύ σοβαρά από τα κινήματα στην Αλγερία και το Σουδάν. Το ίδιο βλέπουμε να συμβαίνει και με το ρόλο του στρατού, αλλά και με την κεντρικότητα της γενικής απεργίας. Στο Σουδάν από την πρώτη μέρα το κίνημα είτε “δεν εμπιστευόμαστε ούτε έναν στρατηγό στην κυβέρνηση” γιατί είχαν δει τι συνέβη στην Αίγυπτο. Οι δύο γύροι γενικών απεργιών που καλέστηκαν ήταν το όπλο για να δείξει στο στρατό ποιος πραγματικά κρατάει τα κλειδιά της οικονομίας της χώρας.

Το ερώτημα αν τα κινήματα στην Αλγερία και το Σουδάν έχουν τη δυνατότητα να απλωθούν και έξω από τα σύνορα, δημιουργώντας ένα ντόμινο σαν αυτό του 2011-13, το έχουν απαντήσει ήδη καταφατικά οι δυνάμεις της αντεπανάστασης. Η χούντα του Σουδάν λίγο πριν από την κλιμάκωση της καταστολής στις αρχές Ιούνη έκανε συναντήσεις με τον Σίσι, τους Σαουδάραβες και τα Εμιράτα. Οι χώρες του Κόλπου δεσμεύτηκαν από τις πρώτες μέρες της εξέγερσης ότι θα ενισχύσουν με ρευστό

και ό,τι άλλο χρειαστεί τη χούντα για να εξασφαλιστεί η “σταθερότητα”. Ο ειδικός επί της Τυνησίας Μικαέλ Αγιαρί λέει πως η κυβέρνηση της Τυνησίας ανησυχεί περισσότερο από κάθε άλλη γιατί “*βλέπει την Αλγερία σαν κυματοθραύστη απέναντι σε μια ταραγμένη ευρύτερη περιοχή και αξιολογεί οποιαδήποτε αποσταθεροποίηση εκεί ως “τρομακτική”*”.¹³

Το αλγερίνικο καθεστώς και αυτό κοιτάζει προς τις χώρες του Κόλπου σαν ελπίδα εισαγωγής κεφαλαίων για επενδύσεις και για σταθεροποίηση, καθώς ψάχνει τρόπο να διαφοροποιηθεί από την ολοκληρωτική του εξάρτηση από το πετρέλαιο. Η αδυναμία της Σαουδικής Αραβίας και των συμμάχων της που είναι ντε φάκτο ο ενεργητικός βραχίονας της αντεπανάστασης σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική να σταματήσουν τις εξεγέρσεις στην Αλγερία και το Σουδάν θα δώσει ελπίδες και δύναμη στα κινήματα σε ολόκληρη την περιοχή.

Αλληλεγγύη στους εξεγερμένους κόντρα στην ΕΕ

Η αντεπανάσταση δεν κατοικοεδρεύει μόνο στον Περσικό Κόλπο, αλλά και στις Βρυξέλλες. Η χούντα του Σουδάν δέχεται τα τελευταία χρόνια αφειδώς υλική στήριξη από την ΕΕ για το ρόλο της κατά των προσφύγων και των μεταναστών. Οι ίδιες δυνάμεις Ταχείας Επικουρίας που σφάζουν στο Χαρτούμ είναι οι ίδιες που πολεμάνε στην Υεμένη με σαουδαραβικό χρήμα και οι ίδιες που κυνηγάνε πρόσφυγες με ευρωπαϊκό χρήμα. Το περιφερειακό αντιμεταναστευτικό κέντρο ROCK στήθηκε με έδρα το Χαρτούμ από την ΕΕ, ακριβώς λόγω της εμπιστοσύνης στο “έργο” του Χεμέντι και των άλλων σφαγέων. “*Κάνουμε τη δουλειά που δεν μπορεί να κάνει η ΕΕ*”, έλεγε ο ίδιος ο Χεμέντι τον Απρίλη του 2018 για να πάσαρέψει για παραπάνω χρήμα και όπλα: “*Τι’αντό πρέπει να αναγνωρίσουν τις προσπάθειές μας και να μας υποστηρίξουν, γιατί έχουμε χάσει*

πολλούς άνδρες, προσπάθειες και χρήμα, αλλιώς θα αλλάξουμε άποψη και δεν θα επιτελούμε αυτό το καθήκον”.¹⁴

Παρόμοιες είναι οι ντροπιαστικές σχέσεις που αναπτύσσονται με την Αλγερία και το Μαρόκο, και ακόμη χειρότερα όσον αφορά το τετράγωνο μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου για τη μοιρασιά των κοιτασμάτων φυσικού αερίου.

Η εκρηκτικότητα και της πρώτης και της σημερινής Άνοιξης στον αραβικό κόσμο δεν οφείλεται στην “καθυστέρηση” του αραβικού καπιταλισμού, αλλά ακριβώς στο συνδυασμό μεταξύ “καθυστέρησης” και ισχυρής ένταξης και αλληλεξάρτησης με τον διεθνή καπιταλισμό μέσα από χίλια νήματα: ενέργεια, κεφάλαια, “ασφάλεια”. Γι’ αυτό και όλα τα κέντρα του ιμπεριαλισμού τρέμουν από την “απώλεια της σταθερότητας” που είδαν ξανά στο Αλγέρι και το Χαρτούμ. Ο δικός μας ρόλος είναι να στηρίξουμε, να απλώσουμε και να συνδεθούμε με το μήνυμα της επανάστασης που μας ξανάρχεται από το Νότο. ■

Σημειώσεις

1. “Οι δικτάτορες καταρρέουν”, ΣΑΚ 85, Μάρτης 2011
2. Συνέντευξη στη Lifo, Μάης 2017, <https://tinyurl.com/y6k6jez6>
3. Ανακοίνωση ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, 18 Σεπτεμβρίου 2012, <https://tinyurl.com/y6efn8cb>
4. Σχόλιο Γραφείου Τύπου ΚΕ του ΚΚΕ, Ριζοσπάστης 7 Ιούλη 2013.
5. Β.Ι.Λένιν, Κράτος και Επανάσταση, Σύγχρονη Εποχή, 1979, σ. 32
6. Αναφέρεται στο “Επαναστατικό Έκρηξη”, ΣΑΚ 85, Μάρτης 2011.
7. “No to the fifth term. Algeria’s new protest movement”, POMED, Μάρτης 2019, tinyurl.com/yycsk2l5
8. The Algerian economy from ‘oil curse’ to ‘diversification’? Raphaël Lefèvre. σ.179
9. Jean-Baptiste Meyer, “Les étudiants, clé du changement en Algérie”, Le Monde 11 Μάρτη 2019.
10. Το κείμενο του Κρις Χάρμαν “Ο προφήτης και το προλεταριάτο” αποτελεί την καλύτερη, σύντομη εισαγωγή για το πώς φτάσαμε και στη μαύρη δεκαετία στην Αλγερία και στο καθεστώς του Μπασίρ στο Σουδάν. Βρίσκεται στο συλλογικό Η πάλη ενάντια στην Ισλαμοφοβία, εκδ. Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2015.
11. “Εξέγερση στο Σουδάν: Οργανώνοντας από τα κάτω τον αγώνα και την κοινωνία”, Εργατική Αλληλεγγύη 17 Απρίλη 2019, tinyurl.com/y4oc4tyf.
12. “Τριήμερη γενική απεργία στο Μαρόκο”, Εργατική Αλληλεγγύη 7 Ιούνη 2017, tinyurl.com/y32kosqz
13. “Could Algeria’s protests set off Arab Spring 2.0?”, France24, 4 Απρίλη 2019, tinyurl.com/y47r5br8
14. Αναφέρονται στο Martin Plaut, “The European Union’s role in Sudanese repression”, 12 Ιούνη 2019, tinyurl.com/y2pf4xml.

Εργατική συγκέντρωση στα
Ναυπηγεία του Γκτανσκ το 1980.

1989

Εργάτες ενάντια στον κρατικό καπιταλισμό

Κυκλοφορεί ξανά στα ελληνικά η «Ανοιχτή Επιστολή» προς το Πολωνικό Εργατικό Κόμμα. Ο Λέανδρος Μπόλαρης παρουσιάζει τους εργατικούς αγώνες που οδήγησαν στην κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ.

Η εικόνα για τις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης που ζωγραφίζουν κάθε λογής αναλυτές και ΜΜΕ, είναι κοινωνιών συντηρητικών, ρατσιστικών όπου είναι λογικό να κυριαρχούν η δεξιά και η ακροδεξιά. Οι εκλογικές επιτυχίες του Όρμπαν στην Ουγγαρία ή του Τουσκ στην Πολωνία, για να φέρουμε δυο παραδείγματα, επιστρατεύονται για να επιβεβαιώσουν αυτόν τον ισχυρισμό. Πρόκειται για μια άποψη που τη μοιράζονται, με διαφορετικούς τρόπους και οι φιλελεύθεροι υποστηρικτές του καπιταλισμού και μεγάλα τμήματα της Αριστεράς.

Ένα κοινό στοιχείο αυτών των ισχυρισμών είναι η υποβάθμιση μέχρι εξαφάνισης του πολιτικού σεισμού του 1989. Της χρονιάς δηλαδή

που σηματοδοτεί την κατάρρευση των καθεστώτων του κρατικού καπιταλισμού σε αυτές τις χώρες. Ήταν η χρονιά που εκατοντάδες χιλιάδες βγήκαν στους δρόμους, σε διαδηλώσεις, απεργίες και εξεγέρσεις, απαιτώντας ψωμί και δημοκρατικά δικαιώματα, από το Πεκίνο μέχρι το Βερολίνο.

Το 1989 δεν ήρθε από το μηδέν. Η δυτική ψυχοπολεμική προπαγάνδα καλλιεργούσε συστηματικά την ιδέα ότι πίσω από το «σιδηρούν παραπέτασμα» ζούσαν άβουλες μάζες. Στην πραγματικότητα, η ιστορία αυτών των χωρών από τη δεκαετία του 1950 σηματοδοτείται από εργατικές εξεγέρσεις και επαναστάσεις: από την Ανατολική Γερμανία το 1953, την Ουγγρική Επανάσταση το 1956, το κίνημα που συνέτριψαν τα ρωσικά τανκς στην Τσεχοσλοβακία το

1968, το συγκλονιστικό εργατικό κίνημα της Αλληλεγγύης στην Πολωνία το 1980-81.

Αυτοί οι αγώνες διαμόρφωσαν ένα ολόκληρο ρεύμα κριτικής και αντιπολίτευσης απ' τα αριστερά. Το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο προχωράει στην έκδοση ενός κειμένου ορόσημου αυτής της πορείας. Την «Ανοιχτή Επιστολή στο Πολωνικό Εργατικό Κόμμα» που γράφτηκε στα μέσα της δεκαετίας του '60 από τους Γιάσεκ Κουρόν και Κάρολ Μοτςελέφσκι.

Ανάλυση

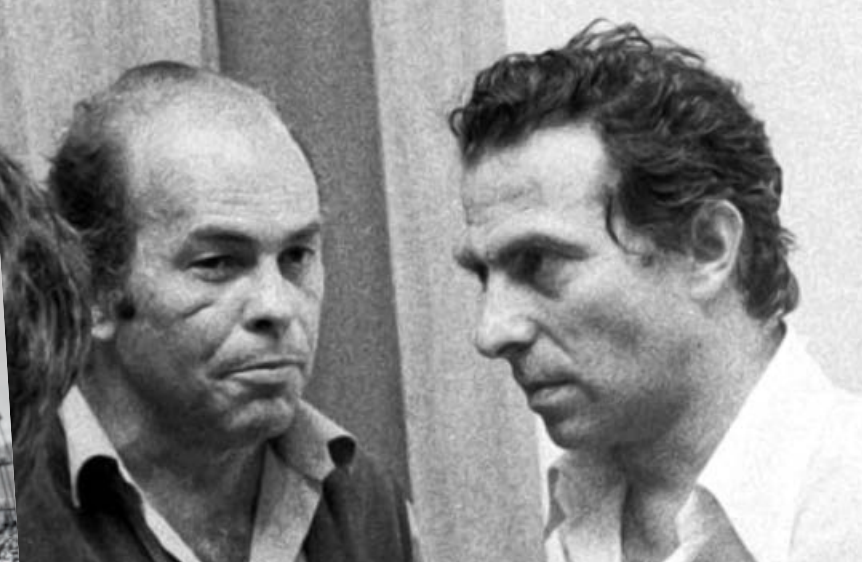
Αυτό που έκανε την Ανοιχτή Επιστολή τόσο σημαντική, ήταν ότι για πρώτη φορά, μαρξιστές αντιπολιτευόμενοι που ζούσαν σε μια χώρα του ανατολικού μπλοκ, έκαναν μια συνολική ανάλυση για το ταξικό εκ-

Μια μαρξιστική κριτική στα καθεστώτα του κρατικού καπιταλισμού

Ανοιχτή Επιστολή
στο Πολωνικό Εργατικό Κόμμα

Γιάσεκ Κουρόν - Κάρολ Μοτζελέφσκι

μαρξιστικό βιβλιοπωλείο

Γιάσεκ Κουρόν (αριστερά) και Κάρολ Μοτζελέφσκι.

μεταλλευτικό χαρακτήρα αυτών των κοινωνιών. Αυτό το έκαναν παρουσιάζοντας ένα πλήθος στοιχείων για την οικονομία, την κατάσταση της εργατικής τάξης και των άλλων κοινωνικών στρωμάτων στην πολωνική κοινωνία.

Η Ανοιχτή Επιστολή ξεκινάει απορρίπτοντας τον ισχυρισμό ότι η κοινωνία είναι σοσιαλιστική επειδή η οικονομία είναι κρατική. Γιατί αμέσως, μπαίνει το ερώτημα: ποιος ελέγχει το κράτος; Όχι η εργατική τάξη που είναι στερημένη κι από τα «στοιχειώδη μέσα αυτοάμυνας» όπως ανεξάρτητα συνδικάτα και το δικαίωμα στην απεργία.

Το κράτος το ελέγχει το κόμμα, αλλά το κόμμα δεν είναι τα μέλη του, είναι μια γραφειοκρατία που συγχωνεύεται στις κορυφές της με την κρατική, είναι η «κεντρική πολιτική γραφειοκρατία». Αυτή η κεντρική πολιτική γραφειοκρατία δεν είναι απλά ένα προνομιούχο στρώμα, είναι μια άρχουσα τάξη. Αυτό το αποδεικνύουν εξετάζοντας: «τις σχέσεις που έχει ως σύνολο προς τα μέσα παραγωγής και προς τις άλλες κοινωνικές τάξεις (προπάντων προς την εργατική τάξη)».¹

Ο ρόλος αυτής της άρχουσας τάξης δεν είναι απλά να ζει με πολυτέλεια, όπως δεν είναι και των καπιταλιστών της Δύσης.

«Στο δικό μας σύστημα δεν υπάρχουν ιδιώτες καπιταλιστές.

Τα εργοστάσια, τα ορυχεία, τα μεταλλεία κι όλη η παραγωγή τους αποτελούν κρατική ιδιοκτησία. Αλλά δεδομένου του γεγονότος ότι το κράτος βρίσκεται στα χέρια της κεντρικής πολιτικής γραφειοκρατίας, που συλλογικά εξουσιάζει τα μέσα παραγωγής και εκμεταλλεύεται την εργατική τάξη, το σύνολο των μέσων παραγωγής και τα μέσα της συντήρησης και διατήρησης της παραγωγής μετατρέπονται σε συγκεντροποιημένο εθνικό «κεφάλαιο». Η υλική δύναμη της γραφειοκρατίας, η εξουσία της πάνω στην παραγωγή, η διεθνής θέση της (ένας σπουδαίος παράγοντας για μια τάξη που ταυτίζεται με το κράτος) εξαρτάται από το μέγεθος του εθνικού κεφαλαίου. Η γραφειοκρατία έχει την τάση να διευρύνει τον παραγωγικό μηχανισμό και τη συσσώρευση».

Ο Μαρξ είχε γράψει ότι οι καπιταλιστές είναι «προσωποποίηση του κεφαλαίου» και εξηγούσε με σαρκασμό τη κινητήρια δύναμη του συστήματός τους: «Συσσωρεύετε! Συσσωρεύετε! Αυτά λένε οι νόμοι και οι προφήτες!»² Σύμφωνα με τους Κουρόν και Μοτζελέφσκι το ίδιο ίσχυε και για τους γραφειοκράτες του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Αυτή η ανάλυση μοιραζόταν πολλά κοινά στοιχεία, τόσο στη μεθοδολογία όσο και στα συμπεράσματα, με τη θεωρία που είχε πρωτοδιατυπώσει δεκαπέντε χρόνια πριν ο Τόνι Κλιφ για τον «γραφειοκρατικό

κρατικό καπιταλισμό» στην σταλινική Ρωσία. Το κράτος οργάνωνε την συσσώρευση -και την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης- για να «φτάσει και να ξεπεράσει» τους αντιπάλους του στην κούρσα των στρατιωτικών εξοπλισμών. Και όπως έγραφε ο Κλιφ: «η ρωσική γραφειοκρατία, επειδή το κράτος αποτελεί 'ιδιοκτησία' της και επειδή ελέγχει τη διαδικασία συσσώρευσης, αποτελεί την προσωποποίηση του κεφαλαίου στην πιο καθαρή μορφή του».³

Η Ανοιχτή Επιστολή μοιραζόταν και ένα άλλο κοινό με τον Κλιφ και τη θεωρία του. Η καταδίκη της σταλινικής δικτατορίας δεν σήμαινε προσχώρηση στο στρατόπεδο των υποστηρικτών της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Η εναλλακτική ήταν η εργατική επανάσταση και εξουσία σε Ανατολή και Δύση. Αυτή η στρατηγική διαπερνάει σαν κόκκινη κλωστή την Ανοιχτή Επιστολή και συγκεντρώνεται στο προτελευταίο κεφάλαιό της με τίτλο το Πρόγραμμα. Δηλώνουν ότι είναι ενάντια στον αστικό κοινοβουλευτισμό και υπέρ της εργατικής δημοκρατίας:

«Αν δεν υπάρχει εργατική δημοκρατία στο εργοστάσιο τότε δεν μπορεί να υπάρξει μακροπρόθεσμα ούτε στο κράτος», γράφουν και εξηγούν ότι ο εργάτης: «Αν παραμένει υποδουλωμένος στο χώρο δουλειάς, τότε η ελευθερία του έξω απ' αυτόν είναι η 'ελευθερία της Κυριακής', δηλαδή πλασματική ελευθερία». Τα εργατικά συμβούλια πρέπει να γί-

νουν οι αφέντες των εργοστασίων και των επιχειρήσεων.

Αλλά αυτό δεν αρκεί, γιατί ο τρόπος που θα διατίθεται ο πλούτος που παράγει ο μόχθος των εργαζομένων αφορά όλη την κοινωνία, και άρα οι βασικές αποφάσεις πρέπει να παίρνονται σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο:

“Γι’ αυτό η εργατική τάξη χρειάζεται να συγκροτήσει, πέρα από τα Εργατικά Συμβούλια σε επίπεδο επιχείρησης και ένα πανεθνικό σύστημα Συμβουλίων Εργατών Αντιπροσώπων που θα αποτελεί τη βάση ενός Κεντρικού Συμβουλίου Αντιπροσώπων... Μ’ αυτόν τον τρόπο, τα Συμβούλια θα γίνουν όργανα οικονομικής, πολιτικής, νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας σε όλα τα επίπεδα. Θα γίνουν πραγματικά εκλεγμένα όργανα, γιατί οι εκλογείς που θα είναι οργανωμένοι στο χώρο δουλειάς, θα μπορούν ανά πάσα στιγμή να ανακαλούν τους αντιπροσώπους τους και να εκλέγουν άλλους στη θέση τους. Έτσι τα Συμβούλια των εργατών αντιπροσώπων στις επιχειρήσεις θα γίνουν η ραχοκοκαλιά του προλεταριακού κράτους”.

Πρόκειται για ένα συγκλονιστικό κείμενο που αντλεί από τη γνήσια μαρξιστική παράδοση που είχε θάψει και διαστρεβλώσει ο σταλινισμός και ταυτόχρονα καταστάλαγμα των συμπερασμάτων που έβγαζαν πολλοί από τους πρωταγωνιστές μιας μεγάλης ταξικής αναμέτρησης που είχε συγκλονίσει την πολωνική κοινωνία.

Τα διδάγματα του 1956

Το 1956 ήταν μια συγκλονιστική χρονιά σε Δύση και Ανατολή. Τον Οκτώβριο ο κόσμος κοιτούσε με κομμένη ανάσα την ταπείνωση του αγγλικού και γαλλικού ιμπεριαλισμού που έκαναν εισβολή για να ανατρέψουν τον Νάσερ που έχει εθνικοποιήσει τη Διώρυγα του Σουέζ. Και τις ίδιες μέρες, τα ρωσικά τανκς εισέβαλαν στην Ουγγαρία για να συντρίψουν μια επανάσταση που είχε γεννήσει εργατικά συμβούλια στην Ευρώπη για πρώτη φορά μετά

το 1917. Τα γεγονότα που πυροδότησαν την ουγγρική επανάσταση ξεκίνησαν από μια φοιτητική διαδήλωση στη Βουδαπέστη που πήγε στην πολωνική πρεσβεία για να εκφράσει την αλληλεγγύη της στο κίνημα που κορυφωνόταν εκεί.

Οι Κουρόν και Μοτςελέφσκι ήταν 23 και 20 χρονών εκείνη τη χρονιά, και σπούδαζαν στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας. Η κριτική στο σταλινισμό -και τα εγκλήματα του που αποκαλύπτονταν πλέον από επίσημα χείλη- έπαιρνε διαστάσεις στους κύκλους των φοιτητών και των διανοούμενων.

Όμως, η αποφασιστική ώθηση ήρθε από τα εργοστάσια. Τον Ιούνιο του 1956, οι εργάτες στο Πόζναν ξεσηκώθηκαν, ζητώντας «ψωμί και ελευθερία». Μια απεργία με οικονομικά αιτήματα μετατράπηκε σε μια μέρα σε εξέγερση που έπνιξε στο αίμα ο στρατός. Το Πόζναν πυροδότησε ένα κύμα αλληλεγγύης και αυτοπεποίθησης. Η αμφισβήτηση άρχισε να γενικεύεται και να εκφράζεται δημόσια. Μεταρρυθμιστές διανοούμενοι και φοιτητές είχαν ήδη τον έλεγχο του φοιτητικού περιοδικού με τίτλο Po Prostu (Λόγια Σταράτα) που σύντομα απέκτησε δεκάδες χιλιάδες αναγνώστες σε όλη τη χώρα.

Στα εργοστάσια άρχισαν να συγκροτούνται εργοστασιακά συμβούλια, που διεκδικούσαν λόγο στις οικονομικές αποφάσεις και την γνήσια εκπροσώπηση των εργατικών αιτημάτων. Ένα κύμα απεργιών, συγκεντρώσεων και διαδηλώσεων σάρωνε τη χώρα. Τα πανεπιστήμια είχαν πάρει φωτιά, με καθημερινές διαδηλώσεις, συγκεντρώσεις και συνελεύσεις. Μέσα σε αυτές τις μάχες άρχισαν να διαμορφώνονται επαναστατικές ομάδες, όπως η Επαναστατική Ένωση Νεολαίας. Ο Μοτςελέφσκι ήταν για παράδειγμα ο «σύνδεσμός» τους με τους εργάτες της συνοικίας Ζεράν στη Βαρσοβία.⁴

Οι κορυφές του καθεστώτος ήταν διχασμένες και η πίεση από τα κάτω διέυρνε το ρήγμα. Τον Οκτώβριο η Ρωσία έφτασε στα πρόθυρα στρα-

τιωτικής εισβολής για να επιβάλει την «τάξη». Τελικά, ο μεταρρυθμιστής Βιάντισλαβ Γκομούλκα, που είχε γίνει ηγέτης του κόμματος, κατάφερε να ελέγξει την κατάσταση. Ένα χρόνο μετά, το περιοδικό Po Prostu απαγορευόταν γιατί κυκλοφόρησε με εξώφυλλο που ζητούσε «Όλη η εξουσία στα Συμβούλια». Το σύνθημα των μπολσεβίκων του 1917 ήταν αιτία απαγόρευσης στην «σοσιαλιστική» Πολωνία του 1957.

Η εμπειρία και τα διδάγματα του 1956 είναι συχνή αναφορά στο κείμενο των Κουρόν και Μοτςελέφσκι. Η «Ανοιχτή Επιστολή» ξεκίνησε να γράφεται σαν ένα προγραμματικό κείμενο μιας ομάδας αγωνιστών που είχαν πάρει το βάπτισμα του πυρός σε εκείνους τους αγώνες. Η μυστική αστυνομία κατάσχεσε το κείμενο, και συνέλαβε τους συγγραφείς του. Στη δίκη τους το 1965 καταδικάστηκαν σε τρία και τριάντισι χρόνια φυλακή αντίστοιχα.

Όταν αποφυλακίστηκαν το 1967, τα πανεπιστήμια βρίσκονταν πάλι σε κίνηση και η Ανοιχτή Επιστολή είχε γίνει το ανεπίσημο μανιφέστο ενός ολόκληρου ρεύματος που διαμορφωνόταν.

«Η γενιά του ‘68»

Ένα από τα συνθήματα που φώναζαν οι φοιτητές στο Παρίσι τον Μάη του 1968 ήταν «Ρώμη-Βερολίνο-Βαρσοβία-Παρίσι». Η Ανοιχτή Επιστολή είχε ήδη μεταφραστεί στα γαλλικά και γινόταν ανάρπαστη για τους αγωνιστές που αναζητούσαν μια γνήσια επαναστατική εναλλακτική.

Οι φοιτητικές διαδηλώσεις είχαν ξεκινήσει στην Πολωνία ήδη από το 1967, όταν εκατοντάδες φοιτητές/τριες εισέβαλαν στην επίσημη πρωτομαγιάτικη πορεία του καθεστώτος, φώναζαν συνθήματα για την «σοσιαλιστική δημοκρατία» και μετά πήγαν στην αμερικάνικη πρεσβεία για να εκφράσουν την συμπαράστασή τους στον αγώνα του Βιετνάμ.

Στο κέντρο του νέου κινήματος βρίσκονταν οι Κομαντόσι (Κομάντος), ομάδες φοιτητών που επηρε-

άζονταν από το κίνημα και τη νέα επαναστατική αριστερά που γεννιόταν στη Δύση, από το αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στο πόλεμο του Βιετνάμ.

Η περίφημη «βιετναμέζικη προκήρυξη» που έγραψαν ο Κουρόν και ο Μοτζελέφσκι για αυτές τις κινητοποιήσεις αποπνέει αυτό το διεθνιστικό πνεύμα: *“Η υπόθεση του Βιετνάμ είναι και δική μας υπόθεση. Εκφράζουμε την αλληλεγγύη μας στην αμερικάνικη αριστερά που παλεύοντας για ειρήνη και ελευθερία στο Βιετνάμ αγωνίζεται για δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα στη δική της χώρα. Εκφράζουμε την αλληλεγγύη μας στη σοβιετική αριστερά, στους δυτικογερμανούς φοιτητές, στην αριστερή διάνοηση της Γαλλίας και της Τσεχίας. Σε όσους καταπατάνε την ανεξαρτησία των εργαζόμενων ανθρώπων οποιασδήποτε χώρας απαντάμε όπως οι Ισπανοί αντιφασίστες: No pasaran!”*⁵

Το «πολωνικό '68» έφτασε στην κορύφωσή του τον Μάρτη, με μαζικές διαδηλώσεις που πυροδότησε η απαγόρευση ενός θεατρικού έργου και που εξελίχτηκαν σε συγκρούσεις με την αστυνομία μέσα και έξω από τα πανεπιστήμια σε πολλές πόλεις. Ο Κουρόν και ο Μοτζελέφσκι συλλαμβάνονται για μια ακόμη φορά και καταδικάζονται σε φυλάκιση. Όσο ήταν στην φυλακή, η εργατική τάξη άρχισε να ξεσηκώνεται.

Επιτροπή

Τον Δεκέμβριο του 1970, κατεβαίνουν σε διαδηλώσεις οι εργάτες των πόλεων της Βαλτικής, ενάντια στις αυξήσεις τιμών σε βασικά είδη κατανάλωσης που ανακοίνωσε η κυβέρνηση. Τα γραφεία του κόμματος καίγονται στο Γκντανσκ και το Στετίν. Τον Γενάρη του 1971, οι εργάτες του Στετίνου ξεσηκώνονται για άλλη μια φορά. Όμως, τώρα, αντί να διαδηλώνουν στους δρόμους, καταλαμβάνουν τα ναυπηγεία, αναγκάζοντας τον Γκιέρεκ -γραμματέα του κόμματος- να διαπραγματευτεί μαζί τους στο χώρο τους.⁶

Τον Δεκέμβριο του 1971, οι εργάτριες στο Λοτς -της κοιτίδας του ερ-

γατικού κινήματος και της αριστεράς από το 19ο αιώνα- απεργούν και αναγκάζουν την κυβέρνηση να αποσύρει τις ανατιμήσεις στα τρόφιμα.

Τον Ιούνιο του 1976, οι απεργίες απλώνονται από την Βαρσοβία στο Ράντομ και το Πλοκ. Οι εργάτες του εργοστασίου Ούρσους μπλοκάρουν τις σιδηροδρομικές γραμμές, στο Ράντομ καταστρέφουν τα κομματικά γραφεία. Το καθεστώς έστειλε τανκς και ελικόπτερα για να συντρίψει τους εξεγερμένους.

Το απεργιακό κίνημα του 1976 - και η καταστολή που το ακολούθησε- έδωσε την ώθηση για την ίδρυση της KOR, της Επιτροπής Υπεράσπισης Εργατών. Την ίδρυσαν λίγοι αντικαθεστωτικοί διανοούμενοι, βετεράνοι της «γενιάς του '68» και νεότεροι. Ο αρχικός της στόχος ήταν η οργάνωση της νομικής υπεράσπισης και της συμπαράστασης σε όσους εργάτες διώκονταν για την συμμετοχή τους στα γεγονότα. Όμως, σύντομα διεύρυνε τον ορίζοντά της. Ο Κουρόν έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στη δράση της με τον προσανατολισμό: «μην καίτε τις κομματικές επιτροπές, φτιάξτε τις δικές σας».

Πράγματι, παρά το μικρό αρχικό της μέγεθος, η KOR είχε καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη του εργατικού κινήματος. Άρχισε να δημοσιεύει νέα για την κατάσταση στα εργοστάσια, τις συνθήκες δουλειάς, την καταπίεση και τους μικρούς αγώνες που συνέχιζαν να ξεσπάνε. Αυτό σήμαινε την ανάπτυξη ενός ολόκληρου δικτύου σχέσεων, πληροφόρησης και συντονισμού ανάμεσα σε ομάδες εργατών και εργατριών που δούλευαν σε διαφορετικά εργοστάσια, σε διαφορετικές πόλεις. Η παράνομη εφημερίδα Robotnik (Εργάτης) και η διακίνησή της ήταν η σκαλωσιά που αναπτυσσόταν αυτό το δίκτυο. Το ίδιο και η αντίστοιχη εφημερίδα Robotnik Wybrze a (Εργάτης της Ακτής) στην Βαλτική.

Αυτό το δίκτυο αποδείχθηκε πολύτιμο όταν τον Ιούλιο του 1980 άρχισε να εξελίσσεται ένα ακόμα απεργιακό κύμα ενάντια σε έμμεσες ανατιμήσεις στα τρόφιμα. Όπως

εξηγούσε ο Κουρόν σε μια συνέντευξή του το Μάη του 1981:

*“Οργανώσαμε ένα κέντρο πληροφοριών που μάζευε όλες τις δυνατές πληροφορίες γύρω από τις απεργίες και τους έδινε δημοσιότητα... Όταν κηρυσσόταν κάπου στη χώρα ο κόσμος ενημερωνόταν αμέσως και γι' αυτή την απεργία και για όλες τις προηγούμενες και για τα αιτήματα. Κυκλοφόρησαν φύλλα του Robotnik που περιείχαν 'ημερολόγια απεργιών' και τα αιτήματα των εργατών σε κάθε εργοστάσιο”.*⁷

«Αλληλεγγύη»

Τον Αύγουστο του 1980, η εργοδοσία στα ναυπηγεία του Γκντανσκ απέλυσε την Άννα Βαλεντινόβιτς, χειρίστρια γερανού, γνωστή αγωνίστρια στο ναυπηγείο, μέλος της KOR και του δικτύου που έκδιδε και κυκλοφορούσε το δελτίο Robotnik Wybrze a. Η απάντηση ήταν η απεργία και η κατάληψη του ναυπηγείου.

Το παράδειγμα του ναυπηγείου ακολούθησαν οι εργάτες σε όλες τις επιχειρήσεις στο Γκντανσκ, την Γκντίνια και το Στετίν. Μέσα σε λίγες μέρες, στην MKS (Διε-Εργοστασιακή Επιτροπή) του Γκντανσκ είχαν στείλει αντιπροσώπους, ανακλητούς βέβαια, 370 εργοστάσια με 400.000 εργάτες. Το προεδρείο της επιτροπής έπρεπε να κάνει απολογισμό δυο φορές την ημέρα μπροστά στην ολομέλεια των αντιπροσώπων. Στην πύλη του ναυπηγείου ένα αυτοσχέδιο πλακάτ έγραφε: «Εργάτες όλων των εργοστασίων ενωθείτε!»

Οι απεργίες άρχισαν να απλώνονται και σε άλλες περιοχές της Πολωνίας, με την ίδια οργάνωση και μορφή. Πριν ένα αιώνα, ο Μαρξ εξηγούσε ότι όταν οι εργάτες ενός εργοστασίου κατεβαίνουν σε απεργία για τη μείωση του ωραρίου τότε πρόκειται για ένα οικονομικό αγώνα. Όταν, όμως, οι εργάτες σε πολλά εργοστάσια και κλάδους κατεβαίνουν σε αγώνα με το ίδιο αίτημα, πχ το οχτάωρο, τότε ο αγώνας γίνεται πολιτικός. Ο λόγος είναι ότι η εργατική τάξη, επειδή είναι η τάξη η οποία κινεί τις «μηχανές» του συ-

στήματος, όταν δρα συλλογικά σε τόσο γιγάντια κλίμακα, αναπόφευκτα θέτει το ζήτημα ποιος ελέγχει την κοινωνία. Ιδιαίτερα σε μια χώρα χωρίς δημοκρατικές ελευθερίες όπως η Πολωνία, η σχέση των οικονομικών με τους πολιτικούς αγώνες ήταν πολύ άμεση.

Αυτό και έγινε. Το καλοκαίρι του 1980, οι καταλήψεις έδωσαν τέτοια αυτοπεποίθηση στους εργάτες που άρχισαν να θέτουν πολιτικά αιτήματα: την απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων μελών της KOR, την αναγνώριση των συνδικάτων τους και πολλά άλλα.

Η «Αλληλεγγύη» ιδρύθηκε στη συνδιάσκεψη των MKS όλης της χώρας τον Σεπτέμβριο του 1980. Ο «νόμος» της, αυτός που είχε την ιδέα για την ονομασία της ήταν ο Κάρολ Μοτσελέφσκι. Σύντομα έγινε ένα τεράστιο κίνημα. Περίπου δέκα εκατομμύρια εργάτες και εργάτριες μπήκαν στις γραμμές της, το 80% του μισθωτών της χώρας. Για όλους ήταν κάτι παραπάνω από ένα συνδικάτο. Ένας ακτιβιστής της KOR παραπονιόταν λίγο αργότερα ότι:

“Στα μάτια του λαού, τα νέα συνδικάτα έπρεπε να κάνουν τα πάντα. Να εκπληρώνουν το ρόλο των συνδικάτων, να συμμετέχουν στην διοίκηση της χώρας, να είναι πολιτικό κόμμα, να εκτελούν χρέη πολιτοφυλακής, να περιορίσουν τις κλοπές και τον αλκοολισμό, να διδάσκουν ηθική -κι αυτό για μας είναι μεγάλο πρόβλημα”.⁸

Η εργατική τάξη της Πολωνίας δημιουργούσε τις δικές της μορφές οργάνωσης κόντρα στο κράτος, που γινόταν η ελπίδα και το αποκούμπι κάθε καταπιεσμένου. Ήταν τα σπέρματα μιας «δυαδικής εξουσίας» που δεν πρόλαβαν να αναπτυχθούν..

Η άρχουσα τάξη είχε να διαχειριστεί μια βαθιά οικονομική και πολιτική κρίση, με την εξουσία της να τριζει. Δεν έμεινε, όμως, με σταυρωμένα χέρια. Πάτησε πάνω στους δισταγμούς και τις αυταπάτες της ηγεσίας της «Αλληλεγγύης» για να

προσπαθήσει να τσακίσει το κίνημα με το πραξικόπημα του Δεκέμβρη του 1981. Ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι, που ήταν ταυτόχρονα υπουργός Άμυνας, πρωθυπουργός και γραμματέας του ΠΕΕΚ, κήρυξε στρατιωτικό νόμο. Η Αλληλεγγύη τέθηκε εκτός νόμου, και χιλιάδες αγωνιστές/τριές της οδηγήθηκαν στις φυλακές.

Η Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (ΟΣΕ) είχε στείλει αντιπροσωπεία στην Πολωνία το 1981

Αυτό δεν σήμαινε το τέλος της, ούτε το τέλος του εργατικού κινήματος. Οι απεργίες ξανάρχισαν να φουντώνουν από τα τέλη του 1988. Οι εργάτες στο Γκντανσκ κατέλαβαν ξανά τα ναυπηγεία. Και τελικά ο Γιαρουζέλσκι δέχτηκε να μπει σε διαπραγματεύσεις, το λεγόμενο «στρογγυλό τραπέζι» με την ηγεσία της Αλληλεγγύης.

Το πρόβλημα ήταν ότι στο κίνημα που έκανε αυτά τα μεγάλα βήματα, κυριαρχούσαν πλέον οι αυταπάτες ότι η αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία και η «ελεύθερη αγορά» είναι η απάντηση στη βαθιά κρίση που συγκλόνιζε την πολωνική κοινωνία. Δεν υπήρχε εναλλακτική σε αυτές τις θέσεις που έκφραζε ανοιχτά η ηγεσία της Αλληλεγγύης με επικεφαλής τον Λεχ Βαλέσα. Ακό-

μα και οι Κουρόν και Μοτσελέφσκι παρασύρθηκαν, με διαφορετικές διαδρομές σε αυτή την προσαρμογή, παρόλο που γρήγορα ξαναπήγαν προς τα αριστερά.

Μια από τις τελευταίες δημόσιες πράξεις του Κουρόν ήταν να στείλει μια θερμή επιστολή αλληλεγγύης στο 1ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ στη Φλωρεντία το 2002 και να στηρίξει το αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στην εισβολή στο Ιράκ το 2003 -η πολωνική κυβέρνηση συμμετείχε στην «συμμαχία των προθύμων» που είχε στήσει ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός. Ο Μοτσελέφσκι δήλωσε πολύ απλά: “δεν πέρασα οχτώμισι χρόνια στη φυλακή για να χτίσω τον καπιταλισμό”.⁹

Τριάντα χρόνια από το 1989 μια νέα ριζοσπαστική και επαναστατική αριστερά γεννιέται στην Πολωνία και στις άλλες χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης. Πατάει στις εμπειρίες εκείνου το κινήματος, στις παραδόσεις αγώνων δεκαετιών, και δίνει τις μάχες της ενάντια στις καπιταλιστικές επιθέσεις, την ακροδεξιά, τον σεξισμό.

Σημειώσεις

1. Όλα τα αποσπάσματα της Ανοιχτής Επιστολής προέρχονται από την έκδοση του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου Μια μαρξιστική κριτική στα καθεστώτα του κρατικού καπιταλισμού – Γιάσεκ Κουρόν Κάρολ Μοτσελέφσκι Ανοιχτή Επιστολή στο Πολωνικό Εργατικό Κόμμα.
2. Καρλ Μαρξ, Το Κεφάλαιο, Τόμος Πρώτος, σελ. 613.
3. Τόνι Κλιφ, Κρατικός Καπιταλισμός στη Ρωσία, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2017 σελ. ...
4. Tom Junes, Student Politics in Communist Poland Generations of Consent and Dissent, Lexington Books 2015, σελ. 47.
5. Ο τίτλος της προκήρυξης είχε τίτλο «Για άλλη μια φορά οι Μεγάλες Δυνάμεις υπερασπίζονται την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων με τανκς». Αναφέρεται στο John Rose, «Chris Harman, 1968 and the historic Open Letter to the Polish Communist Party», International Socialism 158, <http://isj.org.uk/chris-harman-1968-and-the-historic-open-letter-to-the-polish-communist-party/>
6. Στοιχεία από το άρθρο «Πολωνία: Μια διαρκής εργατική εξέγερση», Μαμή vol2 (Γενάρης-Φεβράριος 1984) <https://issuu.com/ergatiki/docs/mami2> . Η Μαμή ήταν το περιοδικό της ΟΣΕ της οργάνωσης από την οποία προέρχεται το ΣΕΚ.
7. Μαμή vol2, σπ.
8. Αναφέρεται στο Colin Barker "Poland 1980-81: The self-limiting Revolution", Colin Barker (ed) Revolutionary Rehearsals, Haymarket Books 2002, σελ. 181.
9. Νεκρολογία για τον Κ. Μοτσελέφσκι από τον David Ost, "I Didn't Sit Eight and a Half Years in Jail to Build Capitalism", Jacobin, 19/5/2019, <https://www.jacobinmag.com/2019/05/karol-modzelewski-poland-solidarity-democratic-socialism>

Το ελληνικό 1989

Το 1989 ήταν σίγουρα μια χρονιά που σημάδεψε με τον πιο έντονο τρόπο τη μεταπολεμική ιστορία σε παγκόσμια κλίμακα. Σφραγίστηκε από την κρίση και την κατάρρευση των σταλινικών καθεστώτων του κρατικού καπιταλισμού κάτω από την πίεση εργατικών εξεγέρσεων στην Ανατολική Ευρώπη, την επέλαση του νικηφόρου νεοφιλελευθερισμού και την κρίση των Κομμουνιστικών Κομμάτων στη Δύση, τις θριαμβολογίες για «το τέλος της Ιστορίας» σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία όπου τα πάντα καθορίζονται από το «αόρατο χέρι της αγοράς».

Το 1989, όμως, ήταν μια χρονιά

Το 1989 μια εργατική τάξη οργισμένη με τη δεξιά στροφή του ΠΑΣΟΚ φούσκωνε τα πανιά της Ενιαίας Αριστεράς.

Ο Κώστας Πίττας θυμίζει πώς ο Κύρκος και ο Φλωράκης τίναν στον αέρα εκείνη την ευκαιρία.

καθοριστική και για τις πολιτικές εξελίξεις και την Αριστερά στην Ελλάδα. Στις 2 Ιούλη –πριν από ακριβώς 30 χρόνια– για πρώτη φορά μετά το 1944 και τη συμμετοχή υπουργών του ΕΑΜ στην κυβέρνηση «εθνικής ενότητας», η Αριστερά βρέθηκε ξανά με υπουργούς και μάλιστα σε μια συγκυβέρνηση με το κόμμα της Δεξιάς, τη Νέα Δημοκρατία. Μόλις δυο μήνες πριν, και τα δυο αυτά γεγονότα θεωρούνταν κά-

τι αδιανόητο για τη συντριπτική πλειοψηφία του κόσμου, πολύ περισσότερο του κόσμου της ίδιας της Αριστεράς. Ο τότε γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ, ο Χαρίλαος Φλωράκης, δήλωνε λίγα χρόνια αργότερα στη βιογραφία του: «Το 1989, όσο δύσκολη χρονιά ήταν για το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα, τόσο ήταν μια μεγάλη χρονιά για την Αριστερά στη χώρα μας».

Στις βουλευτικές εκλογές που έγι-

ναν στις 18 Ιούνη του 1989, μέσα σε κλίμα όπου κυριαρχούσε η συζήτηση για το σκάνδαλο-Κοσκωτά που ήταν βουτηγμένα στελέχη της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, η Νέα Δημοκρατία αναδείχθηκε πρώτο κόμμα με 44,3%. Ακολουθούσε το ΠΑΣΟΚ που, παρά την κρίση του, πέτυχε να συγκρατήσει 39,1%. Όμως κανείς από τους δυο δεν κατάφερε να πάρει την αυτοδυναμία. Ρυθμιστικός παράγοντας για το σχηματισμό κυβερνητικής πλειοψηφίας, έχοντας πάρει 13,1%, αναδείχθηκε η Αριστερά –ο ενιαίος τότε Συνασπισμός που είχαν συγκροτήσει το ΚΚΕ με την ΕΑΡ του Λεωνίδα Κύρκου (η τελευταία είχε κληρονομήσει το μεγαλύτερο τμήμα του παλιού ΚΚΕ εσωτερικού).

Σε αυτό το πολιτικό σταυροδρόμι, οι ηγεσίες της Αριστεράς επέλεξαν να συμμετέχουν σε μια συγκυβέρνηση με τη Νέα Δημοκρατία, με πρωθυπουργό ένα στέλεχος της τελευταίας, τον Τζανετάκη. Υποτίθεται ότι η αποστολή αυτής της κυβέρνησης ήταν να εξασφαλίσει την «κάθαρση». Αν δεν σχηματιζόταν, ήταν ένα από τα επιχειρήματα των ηγεσιών της Αριστεράς, τότε τα σκάνδαλα θα παραγράφονταν και οι υποθέσεις δεν θα πήγαιναν στο Ειδικό Δικαστήριο. Το άλλο επιχείρημα ήταν ότι η Αριστερά παίρνοντας η ίδια την πρωτοβουλία να «αξιοποιήσει» τους «θεσμούς», έστω και με κυβερνητικό εταίρο τη Δεξιά, έβγαине από το περιθώριο κι αποκτούσε μια νέα δυναμική.

Πέντε μήνες αργότερα, όταν οι

νέες εκλογές του Νοέμβρη 1989 πάλι δεν έβγαλαν αυτοδυναμία, σχηματίστηκε η «Οικουμενική» κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον πρώην τραπεζίτη Ζολώτα. Σε αυτήν εκτός από τη ΝΔ και τον ενιαίο Συνασπισμό, συμμετείχε και το ΠΑΣΟΚ (που ως δια μαγείας «ξέχασε» τις αντιδεξιές κορώνες του). Στις τρίτες εκλογές που έγιναν τον Απρίλη του 1990, η Νέα Δημοκρατία κέρδισε οριακά την αυτοδυναμία με 152 βουλευτές (ο ένας από αυτούς «δανεικός» από τη ΔΗΑΝΑ, το μικρό δεξιό κόμμα του μετέπειτα Προέδρου της Δημοκρατίας, Στεφανόπουλου). Η «θεσμική» απάντηση της ρεφορμιστικής Αριστεράς στα σκάνδαλα του ΠΑΣΟΚ, είχε βοηθήσει να ανοίξει ο δρόμος στην πιο σκληρή μεταπολιτευτική δεξιά κυβέρνηση του πατρός Μητσοτάκη.

Ο Χαρίλαος Φλωράκης μπορεί να αισθανόταν περήφανος για τη «μεγάλη χρονιά της Αριστεράς», αλλά ο κόσμος της Αριστεράς όχι. Στις εκλογές του Νοέμβρη 1989, ο ενιαίος Συνασπισμός έχασε 120.000 ψήφους. Τον Απρίλη του 1990, το ποσοστό του έπεσε στο 10%. Η ΚΝΕ αποχώρησε μαζικά και το ΚΚΕ μπήκε σε κρίση. Ακολούθησε η διάσπαση του ενιαίου Συνασπισμού. Στις εκλογές του 1993, το αθροιστικό ποσοστό ΚΚΕ και ΣΥΝ ήταν το μισό από αυτό των εκλογών του Ιούνη 1989. Τελικά, το 1989 ήταν η «χρονιά της μεγάλης κρίσης» για την Αριστερά από την οποία άργησε πολύ να συνέλθει.

Σήμερα, 30 χρόνια μετά και έχο-

ντας την εμπειρία της μνημονιακής συγκυβέρνησης ΠΑΣΟΚ-ΝΔ ή την κατάντια της δεξιάς κατρακύλας της «πρώτης φοράς αριστερά» του ΣΥΡΙΖΑ (μαζί με τον Καμμένο), μπορεί το 1989 να μοιάζει μια παλιά ξεχασμένη ιστορία που δεν έχει και τίποτα καινούργιο να μας προσφέρει. Δεν είναι έτσι. Οι ρίζες και των δυο αυτών εξελίξεων είναι κοινές. Το φιάσκο του '89 ανέδειξε με εκκωφαντικό τρόπο τα όρια της ρεφορμιστικής αριστεράς, μιας Αριστεράς που δεν εμπιστεύεται την εργατική τάξη και τους αγώνες της. Γιατί, υπήρχε πραγματικά αριστερή εναλλακτική απέναντι στην τότε δεξιά κατρακύλα του ΠΑΣΟΚ και στα σκάνδαλα: ήταν οι μαζικές απεργίες και οι διαδηλώσεις των εργατών και των εργατριών που συγκροούνταν με την κυβέρνησή «τους», ιδιαίτερα μετά το 1985, και δημιούργησαν τη δυναμική που ανέβασε εκλογικά την Αριστερά στη θέση του «ρυθμιστικού παράγοντα». Αυτοί οι αγώνες ζητούσαν κλιμάκωση, οργάνωση και συντονισμό. Όμως, σε αυτούς του αγώνες οι ηγεσίες του ΚΚΕ και του ενιαίου Συνασπισμού γύρισαν την πλάτη.

Η κρίση του ΠΑΣΟΚ

Για την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, τότε και σήμερα, το «βρόμικο '89» ήταν μια «συνομοσία» της Δεξιάς μαζί με την Αριστερά για να συκοφαντήσουν τον Ανδρέα Παπανδρέου. Η αλήθεια είναι πως η κρίση στην οποία είχε οδηγηθεί το ΠΑΣΟΚ μετά τις δυο πρώτες τετραετίες του σαν κυβέρνηση ήταν πέρα για πέρα πραγματική –και δεν αφορούσε μόνο τα σκάνδαλα. Είχε να κάνει με τη συνολική εγκατάλειψη όλων των πολιτικών του διακηρύξεων που το είχαν οδηγήσει στη θριαμβευτική εκλογική νίκη του 1981, και την αναθεώρησή τους προς τα δεξιά.

Στην πραγματικότητα, αυτή η στροφή ήταν κομμάτι μιας ουσιαστικής σύγκλισης με τη Νέα Δημοκρατία προς τη νεοφιλελεύθερη διαχείριση του ελληνικού καπιταλισμού. Λίγα χρόνια αργότερα, η επικράτηση του Σημίτη στην κούρσα διαδο-

Φλωράκης, Μητσοτάκης, Σαρτζετάκης, Ζολώτας, Παπανδρέου συμφωνούν για το σχηματισμό "Οικουμενικής" Κυβέρνησης.

χής του Ανδρέα Παπανδρέου το 1995-96 αποτελούσε το επιστέγασμα αυτής της πορείας.

Όμως, αυτή η ανοιχτή δεξιά στροφή είχε ξεκινήσει πριν το 1989. Καθώς το κύμα της νεοφιλελεύθερης επέλασης, που αποκτούσε διεθνώς νέα ορμή με τον Ρήγκαν στις ΗΠΑ και τη Θάτσερ στη Βρετανία στις αρχές της δεκαετίας του '80, έφτανε στην Ελλάδα, ο «τσάρος της οικονομίας» στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, Γεράσιμος Αρσένης, άρχισε να παίρνει τα πρώτα αντεργατικά μέτρα: το φρενάρισμα των μισθών με τον «ετεροχρονισμό» της ΑΤΑ (της Αυτόματης Τιμαριθμικής Προσαρμογής) και τον περιορισμό του δικαιώματος στην απεργία με το διαβόητο «άρθρο 4». Η τοποθέτηση του Σημίτη στη θέση του υπουργού Οικονομίας μετά τις εκλογές του 1985 σήμαινε την κλιμάκωση των αντεργατικών επιθέσεων και την «επίσημη» επιβολή της λιτότητας με Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου (το διαβόητο «Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα»). Ήταν μέτρα που συνοδεύτηκαν από τις πρώτες απόπειρες μιας νεοφιλελεύθερης στροφής στην οικονομία με την «απελευθέρωση» του τραπεζικού συστήματος που άνοιξε το δρόμο για τα αρπακτικά σαν τον Κοσκωτά στο χώρο των τραπεζών. (Σήμερα, είναι αλήθεια ότι το σκάνδαλο Κοσκωτά μοιάζει «νηπιαγωγείο» μπροστά στα σκάνδαλα των golden boys τύπου Βγενόπουλου κλπ τις δεκαετίες που ακολούθησαν, αλλά τότε έγινε η αρχή).

Εργατικοί αγώνες

Ως αποτέλεσμα των μέτρων του Σημίτη, η ΠΑΣΚΕ διασπάστηκε. Ένα μεγάλο μέρος συνδικαλιστών της αποχώρησε (έχοντας ισχυρή επιρροή στα δυνατά σωματεία της Κοινής Ωφέλειας -ΟΣΕ, ΔΕΗ, ΟΤΕ, Τράπεζες, αλλά και σε αρκετούς βιομηχανικούς χώρους) και δημιούργησε την ΣΣΕΚ. Για ένα πολύ μικρό διάστημα, σε συνεργασία με τις συνδικαλιστικές παρατάξεις του ΚΚΕ (ΕΣΑΚ) και του ΚΚΕ εσωτερικού (ΑΕΜ) είχαν την πλειοψηφία στη διοίκηση της ΓΣΕΕ. Το 1985

Συνάντηση Κύρκου - Φλωράκη κάτω από το έμβλημα του "Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου".

έκλεισε με μια μεγάλη πανεργατική γενική απεργία στις 14 Νοέμβριο ενάντια στο «σταθεροποιητικό πρόγραμμα».

Τα δικαστήρια διόρισαν νέα διοίκηση στη ΓΣΕΕ προσκείμενη στο ΠΑΣΟΚ, αλλά στην πραγματικότητα η διορισμένη διοίκηση είχε μόνο τη «σφραγίδα» στα χέρια της. Ο πραγματικός έλεγχος του συνδικαλιστικού κινήματος βρισκόταν στα χέρια της αριστερής συνεργασίας ΣΣΕΚ, ΕΣΑΚ, ΑΕΜ. Το 1986 ήταν γεμάτο από εργατικές κινητοποιήσεις στις οποίες καλούσε η αριστερή αντιπολίτευση στην διορισμένη ΓΣΕΕ. Ήταν πολύ μαζικές (σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Εργασίας, το 1986 υπήρχαν 1,1 εκατομμύριο απεργοί και 7,5 εκατομμύρια χαμένες ώρες εργασίας - η ΕΣΑΚ ανεβάζει τα αντίστοιχα νούμερα σε 5 εκατ. και 60 εκατ.). Ταυτόχρονα, όμως, περιορίζονταν σε 24ωρες διαμαρτυρίες που ναι μεν έκφραζαν τη μεγάλη οργή της εργατικής τάξης, αλλά ήταν γραφειοκρατικά ελεγχόμενες.

Αυτό άρχισε να αλλάζει στα τέλη της χρονιάς. Το 1986 θα κλείσει με μία σημαντική νίκη για το εργατικό κίνημα που θα καταγραφεί σαν τέτοια σ' όλους τους εργασιακούς χώρους. Η μεγάλη απεργία στους Δήμους το Δεκέμβριο με μια πρωτοφανή μαζικότητα και δυνατές απεργιακές φρουρές θα αναγκάσει την κυβέρνηση σε άτακτη υποχώρηση, αφού πρώτα οι εργαζόμενοι κατα-

πάτησαν την πολιτική επιστράτευση στην οποία είχε καταφύγει. Αντί για τις απολύσεις που σχεδίαζε, αναγκάστηκε να μονιμοποιήσει πάνω από 25.000 συμβασιούχους! Τις ίδιες μέρες ξεσπούν μαθητικές καταλήψεις στα «Πολυκλαδικά» Λύκεια που θα κορυφωθούν με τη μεγαλύτερη (από το '74) μαθητική διαδήλωση που οργάνωσαν 120 σχολεία της Αθήνας.

Τους πρώτους μήνες του 1987, το απεργιακό ποτάμι ξεχειλίζει. Με μαζικές και δυναμικές απεργίες διαρκείας που συνοδεύονταν από συγκρούσεις με τα ΜΑΤ στις απεργιακές φρουρές, οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ, στην εκπαίδευση, στις τράπεζες έσπασαν το πάγωμα των μισθών και κέρδισαν γενναίες αυξήσεις. Οι απόπειρες της κυβέρνησης να συκοφαντήσει τους απεργούς αποκαλώντας τους «ρετιρέ» του δημοσίου, πέφτουν στο κενό. Αντίθετα, το ξεκίνημα κινητοποιήσεων και σε πολλά εργοστάσια (όπως στη ΛΑΡΚΟ, στην ΗΒΗ, στην Coca Cola, στην ΤΙΤΑΝ) και στους ναυτεργάτες θα απλώσει την απεργιακή αντίσταση και στον ιδιωτικό τομέα.

Η εργατική τάξη που ένοιωθε προδομένη από την κατρακύλα του ΠΑΣΟΚ και την εγκατάλειψη των υποσχέσεών του, ούτε είχε «ενσωματωθεί» και οδηγηθεί στην παθητικότητα, ούτε στρεφόταν προς τη Δεξιά. Όχι μόνο δίνοντας οικονομικούς αγώνες, αλλά και πολιτικά: στις δημοτικές εκλογές το φθινόπω-

ρο του 1986 είχε μαζικά ψηφίσει τα κοινά ψηφοδέλτια της Αριστεράς και των ανταρτών του ΠΑΣΟΚ, δημιουργώντας «κόκκινα στεφάνια» στις εργατογειτονιές γύρω από την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη. Για πρώτη φορά με τόσο έντονο τρόπο, μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70, το εργατικό κίνημα έθετε τη δικιά του σφραγίδα στους κοινωνικούς αγώνες και επενέβαινε σαν αυτόνομος παράγοντας στην πολιτική σκηνή. Αυτή η δυναμική ακυρώθηκε, αν και όχι εύκολα, από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισαν τους εργατικούς αγώνες οι ηγεσίες της ρεφορμιστικής αριστεράς – και κύρια του ΚΚΕ που ήταν ο βασικός κορμός της.

Αριστερά

Η σελίδα της «Αποψής μας» στο τεύχος 15 της Εργατικής Αλληλεγγύης το Μάρτη του 1987, είχε τίτλο «Να στηρίξουμε τα γιουρούσια της πρωτοπορίας». Ο τίτλος δεν ήταν τυχαίος. Στις 1/3/1987, ο Ριζοσπάστης έγραφε: «Απέναντι σε μια κυβέρνηση ελάχιστα διατεθειμένη να κάνει πίσω στην εισοδηματική της πολιτική, θα ήταν αφελής όποιος βασιζόταν μόνο στα γιουρούσια της πρωτοπορίας». Η πραγματικότητα ήταν ότι, όπως αποδείχθηκε, την κυβέρνηση την ανάγκασαν «να κάνει πίσω» οι εργατικοί αγώνες. Παρόλα αυτά ένα χρόνο αργότερα, στην απεργία των εκπαιδευτικών, ο Ριζοσπάστης συνέχιζε το ίδιο τροπάρι: «Μερικά γιουρούσια την περίοδο

των εξετάσεων και μάλιστα με τη μορφή απεργίας διαρκείας, θα οδηγούσαν τον αγώνα των εκπαιδευτικών σε απομόνωση και πολύ πιθανά σε άμεσο αδιέξοδο».

«Αυτή η τακτική του ΚΚΕ», έγραφε το άρθρο της Εργατικής Αλληλεγγύης το Μάρτη του '87, «δεν έρχεται ουρανοκατέβατη. Είναι άμεσα δεμένη με την πορεία που έχει χαράξει βαδίζοντας προς το 12ο Συνέδριό του». Στην πραγματικότητα, ήταν άμεση έκφραση του ποια προοπτική έβλεπε η ηγεσία του ΚΚΕ στους εργατικούς αγώνες. Όχι τη δυνατότητα και την οργάνωση της κλιμάκωσης και του συντονισμού τους, αλλά, όπως έγραφε ο Ριζοσπάστης: «Οι αγώνες των εργαζομένων και η συμμαχία τους με άλλες κοινωνικές δυνάμεις της αλλαγής, είναι για το ΚΚΕ ο κινητήρας που θα αναδείξει μια κυβέρνηση της αριστεράς και της προόδου». (Είναι θλιβερό το ότι δυο χρόνια αργότερα η μετουσίωση αυτής της πρότασης ήταν η συγκυβέρνηση με τη ΝΔ).

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ρεφορμιστικών κομμάτων κάθε είδους είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στην εργατική τάξη και τους αγώνες της –πολύ περισσότερο όταν αυτοί δίνονται από τα κάτω. Όμως, η ηγεσία του ΚΚΕ έκανε ένα ακόμα βήμα παραπέρα. Ήδη από το Σεπτέμβριο του 1985, το στέλεχος τότε του κόμματος, Μ. Ανδρουλάκης μιλούσε για την ανάγκη το κόμμα να ανακαλύψει τις «νέες μήτρες της Αριστεράς» πέρα από τις «πα-

ραδοσιακές» του, δηλαδή την εργατική τάξη.

Αυτή τη μεγάλη «στροφή» ήρθε να επικυρώσει το 12ο Συνέδριο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ομόφωνη εισήγηση (Θέσεις) της Κεντρικής Επιτροπής διαπίστωνε ότι: «Δεν πρέπει να νομοστεί ότι είμαστε συλλέκτες και υπερασπιστές οποιουδήποτε αιτήματος προβάλλεται από μη κεφαλαιοκρατικές δυνάμεις... Πρέπει να αξιολογούμε τα αιτήματα με τα κριτήρια της προόδου και της αλλαγής, με τα κριτήρια των πραγματικών και όχι των αυθαίρετων αναγκών». Και κατέληγε: «Η εργατική τάξη, όλοι οι εργαζόμενοι μπορούν να νιώσουν ότι για την επιτυχία μιας τέτοιας ανάπτυξης που θα δίνει αποτελέσματα προς όφελος τους, αξίζει να κάνουν ακόμη και θυσιές"! Αντίστοιχες παρεμβάσεις έγιναν, όχι μόνο από τον Φλωράκη ή από στελέχη που αργότερα μεταπήδησαν στον ΣΥΝ, σαν τον Δραγασάκη, αλλά και από στελέχη της «σκληρής πτέρυγας» σαν το Γόντικα ή την Παπαρήγα. Μετά από όλα αυτά, επόμενο ήταν ότι η τελική απόφαση του Συνεδρίου προειδοποιούσε τα μέλη του κόμματος να αποφύγουν «την ευκολία στη λήψη αποφάσεων για απεργιακούς αγώνες» και «την προκήρυξη βεβιασμένων κινητοποιήσεων».

Το καλοκαίρι του 1988, λίγο μετά τη λήξη της απεργίας διαρκείας των εκπαιδευτικών που ο Ριζοσπάστης κατάγγελλε σαν «γιουρούσι της πρωτοπορίας», ο Χαρίλαος Φλωράκης απεύθυνε πρόσκληση στο Λεωνίδα Κύρκο για να συζητήσουν την προοπτική συνεργασίας ΚΚΕ-ΕΑΡ και μερικούς μήνες αργότερα ακολουθούσε και δεύτερη συνάντηση. Τα θέματα της συζήτησης ανάμεσα στους δυο ηγέτες των αριστερών κομμάτων δεν ήταν οι εργατικοί αγώνες και η στήριξή τους. Ήταν πολύ πιο «ενδιαφέροντα» ζητήματα όπως «τα νέα πλαίσια επιχειρηματικής δράσης του ιδιωτικού κεφάλαιου που να ευνοούν μια νέα αναπτυξιακή πολιτική» και «η διαμόρφωση μιας νέας αμυντικής πολιτικής με κριτήρια τη φύση και την έκταση

Η επαναστατική αριστερά δεν περίμενε «κάθαρση» μέσα από τους θεσμούς.

του εθνικού αμυντικού προβλήματος» (αποσπάσματα από την επιστολή-πρόσκληση του ΚΚΕ στην ΕΑΡ).

Όταν στις 8 Δεκέμβρη 1988 υπογράφηκε η καταρχήν συμφωνία ΚΚΕ-ΕΑΡ, η Εργατική Αλληλεγγύη έγραψε: «Το κείμενο της Συμφωνίας ΚΚΕ-ΕΑΡ είναι το πιο δεξιό πολιτικό ντοκουμέντο που έχει προβάλλει ποτέ ο χώρος της επίσημης αριστεράς. Είναι ένα κείμενο που σπεύδει να διαψεύσει προκαταβολικά τις οποιεσδήποτε ελπίδες και να παγώσει τον οποιοδήποτε ενθουσιασμό θα μπορούσε να δημιουργήσει μια ενωτική κίνηση που υπόσχεται μια αριστερή αντεπίθεση. Στρατηγικά εγκαταλείπει κάθε αναφορά σε διαδικασίες περάσματος στο σοσιαλισμό, προγραμματικά υιοθετεί όλα τα καπιταλιστικά μέτρα διαχείρισης της κρίσης, και τακτικά αναγορεύει σε κεντρικό στόχο της περιόδου την ...ομαλότητα».

Το πόσο κυριολεκτικό ήταν αυτό το τελευταίο, το διευκρίνιζε ένα άλλο ηγετικό στέλεχος του ΚΚΕ, ο Φαράκος, στις 9 Δεκέμβρη, δηλώνοντας ότι «αν κάποιο τμήμα της άρχουσας τάξης θέλει να στηριχτεί στις δυνάμεις της Αριστεράς, είναι κάτι που δεν πρέπει να αποκλειστεί» και θα πρέπει «για ένα τουλάχιστον διάστημα τέτοιες εκσυγχρονιστικές διορθώσεις να γίνονται, ας μην πω αποδεκτές, αλλά ανεκτές από την Αριστερά».

Οκτώ μήνες μετά, οι ηγεσίες της ρεφορμιστικής αριστεράς έκαναν την επιλογή να συμμετέχουν σε μια κυβέρνηση με τη ΝΔ, προτιμώντας την «ομαλότητα» των Ειδικών Δικαστηρίων, από την αναταραχή των απεργιών και της εργατικής εναλλακτικής. Ο «κινητήρας» των εργατικών αγώνων είχε δουλέψει και εκλογικά προς όφελος της Αριστεράς, αλλά η κυβέρνηση Τζανετάκη, όπως και η «Οικουμενική», μόνο της «αριστεράς και της προόδου» δεν ήταν.

Αιτίες

Για δεκαετίες όλα τα κόμματα της ρεφορμιστικής αριστεράς αντιμετώπιζαν το «ελληνικό '89» σαν ένα θέ-

μα ταμπού. Για τον ΣΥΝ (και μετά για τον ΣΥΡΙΖΑ) οι λόγοι είναι προφανείς. Στην πραγματικότητα, η πολιτική του, και σαν αντιπολίτευση και σαν κυβέρνηση, αποτελεί συνέχεια των επιλογών του ενιαίου Συνασπισμού –ακόμα και τα πρόσωπα σε πολλές περιπτώσεις είναι τα ίδια.

Το ΚΚΕ μόλις φέτος αποφάσισε να κάνει μια –πολύ «απαλή»– αυτοκριτική για την τότε στάση της ηγεσίας του. Στη Διακήρυξη για τα 100χρονα του κόμματος, η ΚΕ αναφέρεται στην «λαθωμένη συμμετοχή του στο σχηματισμό των αστικών κυβερνήσεων Τζανετάκη (ΝΔ και Συνασπισμός) και Ζολώτα (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ, Συνασπισμός)». Επικαλείται επίσης σαν αιτία τις αλλαγές που έκανε ο Γκορμπατσόφ στην τότε Σοβιετική Ένωση, την «περεστρόικα» και του ανοίγματος στην αγορά, και τη μεταφορά αυτών των ιδεών στο ΚΚΕ μέσα από τη σχέση που είχε με το ΚΚΣΕ.

Όσον αφορά το πρώτο, το επιχειρήμα ότι το ΚΚΕ «παράσύρθηκε» από «οπορτουνιστικά στοιχεία» έχει κοντά ποδάρια. Στην ηγεσία του κόμματος τότε δεν ήταν μόνο ο Ανδρουλάκης, ο Δραγασάκης, ο Αλαβάνος, η Δαμανάκη κι όλοι αυτοί που μετεπήδησαν στο ΣΥΝ ή και στο ΠΑΣΟΚ. Ήταν κι ο Φλωράκης, κι η Παπαρήγα, κι ο Γόντικας. Ο Κουτσούμπας ήταν από το 1987 μέλος της Κεντρικής Επιτροπής. Όλοι έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις που οδήγησαν στη συγκυβέρνηση με τη ΝΔ.

Το επιχειρήμα ότι η γραμμή του ΚΚΕ επηρεάστηκε από το ΚΚΣΕ, είναι πραγματικό. Όμως, μπορεί ο Ανδρουλάκης να ανακάλυπτε «την τέχνη του επιχειρείν» στις σελίδες του Ριζοσπάστη και αυτό να ήταν αντανάκλαση των εγκωμίων που έπλεκαν οι θεωρητικοί της Περεστρόικα για την αγορά, αλλά τα ταξίδια στη Μόσχα και τις συζητήσεις με τον Γκορμπατσόφ τα έκανε η Παπαρήγα με τον Κολοζόφ, που επιστρέφοντας πάντα είχαν ένα καλό λόγο να πουν για τα προχωρήματα του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ. Το ΚΚΕ πλήρωσε την άκριτη υποστήρι-

ξη του σε κάθε τι που ερχόταν από τον «υπαρκτό σοσιαλισμό».

Το μόνο που μπορεί να ερμηνεύσει πραγματικά τη δεξιά κατρακύλα του ενιαίου Συνασπισμού και του ΚΚΕ το 1989 (όπως και του ΣΥΡΙΖΑ σήμερα) είναι ο χαρακτήρας τους σαν ρεφορμιστικά κόμματα που δεν έχουν καμιά εμπιστοσύνη στην εργατική τάξη και τους αγώνες της. «Για τα κόμματα αυτά», έγραφε ο Πάνος Γκαργκάνας σε αυτό το περιοδικό πριν δέκα χρόνια, «η εργατική τάξη δεν είναι το υποκείμενο της κοινωνικής αλλαγής, είναι απλά μια συνιστώσα στην πολυσυλλεκτική πολιτική συμμαχιών του κόμματος. Είναι απλά μια 'μήτρα' ψήφων, ένα εφαλτήριο πολιτικής επιρροής με μεγαλύτερη ή μικρότερη σημασία κατά περιόδους ανάλογα με τις ανάγκες αυτών των συμμαχιών... Πίσω από τις φραστικές διαφοροποιήσεις η βασική στρατηγική παραμένει ίδια: μια διαταξική 'λαϊκή' συμμαχία θα διεκδικήσει την εξουσία όταν ωριμάσουν οι κοινοβουλευτικοί συσχετισμοί και θα εφαρμόσει ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων μέχρι εκεί που καθορίζουν τα 'κοινά συμφέροντα' των συμμάχων. Η εργατική τάξη πρέπει να πειθαρχεί στα όρια που χαράζει αυτή η συλλογιστική. Όποια τμήματα της τάξης παραβιάζουν αυτά τα πρέπει να αποδοκιμάζονται».

Απέναντι στους συμβιβασμούς των ρεφορμιστικών κομμάτων που οδηγούν σε ήττες χρειαζόμαστε μια αριστερά επαναστατική, που να αξιοποιεί τις πολιτικές κρίσεις του συστήματος για να οργανώνει την κλιμάκωση και τον συντονισμό των αγώνων της εργατικής τάξης. Με ένα αντικαπιταλιστικό μεταβατικό πρόγραμμα που να δίνει προοπτική σε αυτούς τους αγώνες και να τους συνδέει με την ανατροπή του καπιταλισμού και τη συνολική αλλαγή της κοινωνίας.

Τριάντα χρόνια μετά, αυτό παραμένει το πολύτιμο δίδαγμα του «ελληνικού '89».

Λίγους μήνες μετά την ίδρυση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης το 1919, είδε το φως η σχολή εφαρμοσμένων τεχνών και αρχιτεκτονικής, το Bauhaus, μια σχολή που επηρέασε ίσως όσο καμία άλλη το μοντέρνο κίνημα, από τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τη γραφιστική και τα σπίτια που κατοικούμε, μέχρι τις καρέκλες, τα φωτιστικά και τον βιομηχανικό σχεδιασμό.

Σε όλη τη Γερμανία κατά τη διάρκεια της φετινής χρονιάς, λαμβάνουν χώρα μία σειρά εκδηλώσεων προς τιμή του Bauhaus. Η επιρροή της σχολής δεν αφήσε ανεπηρέαστη την ελληνική αρχιτεκτονική. Σεμινάρια, εκθέσεις, εκδηλώσεις και workshop αφιερωμένα στο Bauhaus πραγματοποιούνται από πέτυρι στην χώρα μας και ιδιαίτερα στην Αθήνα.

Ιδρυτής του ήταν ο Walter Gropius, νεαρός προοδευτικός αρχιτέκτονας που είχε ήδη γίνει ευρύτερα γνωστός για το αρχιτεκτονικό του έργο, την προσπάθειά του να συνδέσει την αρχιτεκτονική με τη γερμανική οικονομία μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και να μεταρρυθμίσει το εκπαιδευτικό σύστημα των καλλιτεχνικών και τεχνικών σχολών.

Η Διακήρυξη του Bauhaus, που συνέταξε ο ίδιος ο Gropius, καλεί, όπως και η “σχολή καλλιτεχνών” της Οκτωβριανής επανάστασης, στην κατάργηση των διακρίσεων και των κατηγοριοποιήσεων μεταξύ των κατασκευαστικών τομέων και κυρίως αυτή του τεχνίτη-καλλιτέχνη.¹

Σκοπός είναι η σύνδεση και συνεργασία όλων

των τεχνών, “με απώτερο σκοπό το οικοδομείν.”²

Δεν πρόκειται όμως για μία καθαρά αρχιτεκτονική σχολή. Το Bauhaus φιλοδοξεί να γίνει η στέγη κάτω από την οποία θα ενωθούν όλες οι τέχνες για τη δημιουργία μίας νέας ολότητας, πρόθεση που πηγάζει από τις ελπίδες της περιόδου και ένα ρεφορμιστικό όραμα στο οποίο η τέχνη και η αρχιτεκτονική πρωτοστατούν για την αλλαγή της κοινωνίας.

Το πλούσιο εύρος των έργων που

παράχθησαν στη ζωή αποδεικνύουν ακριβώς αυτό. Αντικείμενα καθημερινά όπως οι καρέκλες και φωτιστικά με μεταλλικό σκελετό, η γραφιστική των περιοδικών και τα συναρμολογούμενα έπιπλα έχουν τη ρίζα τους στην επανάσταση που τότε έφερε το Bauhaus.

Υπόβαθρο

Στο νέο τοπίο που διαμόρφωσαν οι αστικές επαναστάσεις μετά το 1848, η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία άρχισαν για πρώτη φορά να

γίνονται πεδία έρευνας και εφαρμογής. Η επέκταση του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής δημιουργεί μία νέα εργατική τάξη που άρχισε να στοιβάζεται στα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα υπερέτρησαν σε πληθυσμό έναντι της υπαίθρου. Στην Ευρώπη, ενώ τον 19ο αιώνα το 11-13% του πληθυσμού κατοικούσε στις πόλεις, το 1920 τείνει να ξεπεράσει το 50%.³

Το νέο αυτό στοιχείο δημιουργεί το ερώτημα πώς και πού μπορεί να κατοικήσει η νέα εργατική τάξη, ερώτημα το οποίο η ανερχόμενη αστική τάξη αδυνατούσε να λύσει γιατί αντιλαμβανόταν όπως και σήμερα το δομημένο περιβάλλον ως πεδίο κερδοφορίας. Προτεραιότητα είχαν και έχουν τα κέρδη και όχι οι ανάγκες των κατοίκων.

Το βιβλίο του Έγκελς “Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία” δίνει την εικόνα της απουσίας οποιουδήποτε σχεδίου και λύσης από την πλευρά της άρχουσας

100 ΧΡΟΝΙΑ BAUHAUS

Ο Δημήτρης Στεφανάκης γράφει για τη θρυλική σχολή που ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής άνθισης στη Γερμανία μετά την επανάσταση του 1918-19.

τάξης. Μέσα από το βιβλίο που γράφτηκε σχεδόν 170 χρόνια πριν, μπορούμε να κατανοήσουμε τις άθλιες συνθήκες στις οποίες κατοικούσε η εργατική τάξη.

Η αγανάκτηση και η διεκδίκηση από την εργατική τάξη καλύτερων συνθηκών διαβίωσης έχει τα πρώτα αποτελέσματα στην Αγγλία το 1850 όπου και αρχίζουν να πραγματοποιούνται τα πρώτα προγράμματα εργατικής κατοικίας.

Ενώ η Αγγλία του 19ου αιώνα θεωρείται ο πρόδρομος του πρώτου πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, η Αυστρία και η Γερμανία παίρνουν τη σκυτάλη και στην αλλαγή του αιώνα έχουν ξεπεράσει τις υπόλοιπες χώρες.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα, ο γερμανικός καπιταλισμός ξεκινάει συντονισμένες προσπάθειες πολεοδομικού σχεδιασμού αντιγράφοντας το μοντέλο της Αγγλίας. Η προσπάθεια αυτή περιλαμβάνει συντονισμό της βιομηχανίας με σχεδιαστές αλλά και ένα πρόγραμμα μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να ανταποκριθεί σε αυτές τις ανάγκες.

Μπορεί ο Α' ΠΠ να έβαλε φρένο στις προσπάθειες αυτές, το ξεκίνημα όμως της Γερμανικής Επανάστασης και η είσοδος της εργατικής τάξης στο προσκήνιο, αποτελούν το υπόβαθρο για τη γέννηση της σχολής του Bauhaus και το προσανατολισμό του να ενώσει όλες τις τέχνες ώστε να ανταποκριθούν στις εργατικές ανάγκες.

Χωρίς το υπόβαθρο των εργατικών επαναστάσεων στη Ρωσία και τη Γερμανία και της μαζικής απαίτησης για ριζική λύση σε όλους τους τομείς όπως και σε αυτό της κατοικίας δεν μπορούμε να κατανοήσουμε το ρι-

ζοσπαστικό χαρακτήρα του Bauhaus.

Η ζωή της σχολής ακολουθεί, μέσα από τις περιόδους της, τη ζωή της ίδιας της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης από το 1919 έως το 1933 και τη κατάλυσή της από τους ναζί.

Ακόμα και μετά το 1923 και τη λήξη της πρώτης φάσης της γερμανικής επανάστασης, η πολιτική σκηνή δεν ομαλοποιήθηκε. Για την επόμενη δεκαετία, η Γερμανία συνέχισε να εξαντλείται από τα χρέη πολέμου, τον υπερπληθωρισμό, τις οικονομικές κρίσεις και τελικά τη μαζική ανεργία. Υπήρξε δραματική πολιτική σύγκρουση και ανάπτυξη τόσο του Κομμουνιστικού Κόμματος όσο και των Ναζί. Αναπόφευκτα, και οι καλλιτέχνες αντιμετώπιζαν τα προβλήματα της περιόδου.

Εμπνευσμένο από τη γερμανική επανάσταση, αλλά και βαθιά επηρεασμένο από τη φρόνη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, το Bauhaus ήρθε από την αρχή σε ρήξη με όλες τις παλιές μεθόδους και παραδοσιακούς τρόπους, από την αισθητική του μέχρι τη διδασκαλία. Οι παλιές σχολές τεχνών και ακαδημίες δήλωνε η Διακήρυξη δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες. Η τέχνη σύμφωνα με τον Gropius δεν διδάσκεται, μαθαίνεται μέσα από την ίδια τη ζωή και την πράξη, την πράξη που συνενώνει τις τέχνες σε μία νέα ενότητα που εμπνέεται από τη νέα ζωή.

Τα πρώτα χρόνια

Στις 23 Απριλίου 1919, έπειτα από τη συνένωση της Ανώτατης Σχολής Πλαστικών Τεχνών και της Σχολής Τεχνών και Επαγγελματιών θα αναγγελθεί στον Τύπο η ίδρυση του Bauhaus στη Βαϊμάρη, πρωτεύουσα του γερμανικού κρατιδίου της Θουριγγίας, μία πόλη με δραστήριους συλλόγους καλλιτεχνών στην οποία εξησαν ο Γκέτε, ο Σίλλερ και άλλοι μεγάλοι γερμανοί συγγραφείς.

Τα πρώτα χρόνια της σχολής χαρακτηρίζονται από πειραματισμούς προσπαθώντας να βρει το χαρακτήρα της. Διορίζονται οι πρώτοι καθηγητές, πολλοί από τους οποίους έχουν ριζοσπαστικό και επαναστατικό παρελθόν. Πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή του Wassily Kandinsky που εγκαταλείπει τη σοβιετική Ρωσία για να διδάξει στη σχολή. Το γεγονός αυτό δείχνει την επίδραση της ρώσικης επανάστασης στις τέχνες.

Η ασταθής οικονομικά και πολιτικά περίοδος αναγκάζει τη σχολή να λειτουργήσει αρχικά με ελάχιστους πόρους από το κρατίδιο της Θουριγγίας. Υποδομές για τη σχολή δεν υπήρχαν και τα εργαστήρια φιλοξενούνταν σε άλλα κτίρια της πόλης.

Η κριτική για τους πειραματισμούς της σχολής και τον εξπρεσιονιστικό της χαρακτήρα, κυρίως από τους κύκλους των εθνικιστών, δυσχέραινε την ήδη δύσκολη κατάσταση. Μαθήματα αρχιτεκτονικής δεν πραγματοποιήθηκαν παρά

Η σχολή στο Ντεσάου

Οι καθηγητές της σχολής

μόνο μετά το 1927.

Τα πρώτα χρόνια τα μαθήματα της σχολής αφορούσαν τη ζωγραφική, τη γλυπτική, την κεραμική, την υφαντουργία και τα μαθήματα επικεντρώνονται στο να “απελευθερώσουν τις δημιουργικές δυνάμεις του μαθητή” και να ευνοήσουν “την ανακάλυψη και την ακριβή αξιολόγηση των ατομικών μέσων έκφρασης”. Καθιερώνεται ένα “προκαταρκτικό μάθημα” για τους μαθητές του πρώτου εξαμήνου, το οποίο αναλαμβάνουν ο Johannes Itten⁴ και ο Gerhard Marcks⁵ (1889-1981).

Στη σχολή κερδίζονται ο Schlemmer, γνωστός για τη σύνθεση του Τριαδικού Μπαλέτου, και ο Paul Klee, ήδη διάσημος ζωγράφος και μαζί με τον Kandinsky αναλαμβάνουν τα μαθήματα ζωγραφικής τα οποία περιλαμβάνουν την εξοικείωση και αργότερα τον πειραματισμό των μαθητών με το χρώμα και τη φόρμα.

Πρώτες επιτυχίες

Από τη γέννησή του, το Bauhaus αντλούσε δύναμη από αυτό που αποκαλούμε ιστορικές πρωτοπορίες της εποχής. Πιο γνωστές είναι ο εξπρεσιονισμός και ο νεοπλαστικισμός, ενώ η σχολή προσπαθεί να διαχειριστεί τα αντιθετικά μηνύματά τους: την υποκειμενικότητα του πρώτου και τον ορθολογισμό του δεύτερου.

Η δεύτερη περίοδος χαρακτηρίζεται από τη στροφή προς τον ορθολογισμό και τη μεταφορά της σχολής στο Ντεσάου. Διάφοροι παράγοντες

εγκαινίασαν αυτήν την περίοδο. Μέχρι το 1923 λίγα πράγματα μπορούσε να προτάξει η σχολή σαν επιτεύγματα και οι κριτικές απέναντί της πολλαπλασιάστηκαν.

Χαρακτηριστική αυτή του Ολλανδού Doesburg⁶ που έφτασε στη Βαϊμάρη κατακεραυνώνοντας τη σχολή για την εγκατάλειψη των αρχικών στόχων της και της υποταγής της στον υποκειμενισμό. Η κριτική αυτή αναγκάζει τον Gropius να κάνει αλλαγές στη σχολή και την κατεύθυνσή της και τον Itten να παραιτηθεί, ενώ διορίζονται καθηγητές όπως ο Moholy-Nagy⁷ και ο Josef Albers⁸ που στρέφονται στο βιομηχανικό σχεδιασμό, τη χρήση απλών και φθηνών υλικών για να είναι προσβάσιμο το τελικό προϊόν στον απλό κόσμο.

Η στροφή αυτή συμπίπτει με τη σταθεροποίηση της γερμανικής οικονομίας και την προσπάθειά της να ανακτήσει το χαμένο κύρος στο μεταπολεμικό σκηνικό. Οι ανάγκες του γερμανικού καπιταλισμού μεταφράζονται σε προσπάθεια μεγαλύτερου συντονισμού βιομηχανίας και σχολών κάτι που επιτυγχάνεται και έχει σαν αποτέλεσμα την καθιέρωση των γερμανικών προϊόντων ως συνώνυμο της ποιότητας και της υψηλής αισθητικής.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η κυβέρνηση της Βαϊμάρης πραγματοποιούσε δημόσιες οικοδομικές εργασίες σε κλίμακα που δεν είχε φανεί ποτέ στη Γερμανία. Η εστίαση μετατοπίστηκε από τις επιχειρήσεις και την εξουσία προς μια

προσέγγιση που βασίζεται περισσότερο στον άνθρωπο. Υπήρχαν οικιστικές εξελίξεις σε αυτήν την κατεύθυνση, όπως καταστήματα και σχολεία σχεδιασμένα και κατασκευασμένα προς το συμφέρον των ανθρώπων.

Η κυρίαρχη έμφαση δόθηκε στη λειτουργικότητα και στη σημασία της οικοδόμησης της κοινότητας. Αυτό έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το πώς σχεδιάζονται σπίτια και δημόσια κτίρια για την ιδιωτική αγορά σήμερα. Στην αρχιτεκτονική της Βαϊμάρης της Γερμανίας, οι κάτοικοι ενθαρρύνονταν -μέσω του σχεδιασμού- να εξετάζουν τα σπίτια ενός άλλου ως έναν τρόπο να προωθήσουν την οικοδόμηση της κοινότητας.

Το 1923, η σχολή διοργανώνει τη πρώτη μεγάλη έκθεση προς το κοινό παρουσιάζοντας έργα από τα εργαστήρια της. Η αφίσα του Joost Schmidt⁹ που προοιωνίζει την έκθεση θα γίνει σήμα κατατεθέν. Η σχολή βγαίνει προς τα έξω μοιράζοντας φυλλάδια προσπαθώντας να τραβήξει την κοινωνία προς το έργο της. Η έκθεση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία και για πρώτη φορά η σχολή και ο Gropius προσωπικά αποκομίζουν θετικά σχόλια και συντονισμό με τη βιομηχανία.

Η άνοδος όμως τον ναζί στην εξουσία του κρατιδίου της Θουριγγίας σηματοδοτεί το κλείσιμο της σχολής με τη δικαιολογία ότι ήταν αρκετά “κοσμοπολιτική”. Η χρηματοδότηση σταμάτησε, οπότε και η σχολή μεταφέρθηκε στο Ντεσάου, μια μικρή βιομηχανική πόλη κοντά στο Βερολίνο, κυβερνήτης της οποίας ήταν ο σοσιαλδημοκράτης Fritz Hesse, υπέρμαχος των ιδεών του Gropius προσφέροντας αξιοπρεπή χρηματοδότηση. Οι Ναζί προσπάθησαν να βάλουν εμπόδια στην εξέλιξη της σχολής, η μεταφορά της όμως δεν στάματησε την πρόοδό της.

Στο Ντεσάου κατασκευάστηκε το κτίριο που φιλοξένησε τη σχολή για τα επόμενα χρόνια στην πόλη. Έργο του ίδιου του Gropius, παραμένει ακόμα και σήμερα σημείο αναφοράς στη μοντέρνα αρχιτεκτονική τό-

Η μπαντα
"Bauhaus"
της σχολής

σο για τη λειτουργικότητά του όσο για την πρωτότυπη και μινιμαλιστική αισθητική του.

Στο Ντεσάου ιδρύεται το τμήμα αρχιτεκτονικής της σχολής και η σχολή πραγματοποιεί το αρχικό της όραμα, όχι όμως χωρίς αντιδράσεις, ενώ μετονομάστηκε στο εξής σε Ανωτάτη Σχολή Σύλληψης της Φόρμας. Το τμήμα αρχιτεκτονικής αναλαμβάνει ο Hannes Meyer, μέλος του κομμουνιστικού κόμματος. Το νέο καταστατικό ρίχνει το βάρος στις δημόσιες παραγγελίες και στην εκλογίκευση της βιομηχανίας των κατασκευών.

Η έλλειψη κατοικιών στο Ντεσάου δίνει τη δυνατότητα για την εφαρμογή προγράμματος κατασκευής προκατασκευασμένων οικοδομημάτων. Η ζωγραφική, το θέατρο, τα εργαστήρια ξυλουργικής, μετάλλου και τοιχογραφίας συνεχίζουν να διδάσκονται, αλλά η αρχιτεκτονική έγινε η βασική κατεύθυνση. Τα θέματα του περιβάλλοντος, της πολεοδομίας και της πολιτικής κοινωνιολογίας υπερισχύουν τώρα έναντι των φορμαλιστικών αναζητήσεων και της εκμάθησης της τεχνικής.

Πρώτη φορά μέσα στη σχολή λειτουργεί πυρήνας κομμουνιστών φοιτητών που απαιτούν να θέσουν τη σχολή "στην υπηρεσία του λαού". Ο Gropius παραιτείται και διορίζει τον Ιανουάριο του 1928 τον Hannes Meyer διευθυντή. Η σχολή μέχρι το

1930 ζει την πιο πολιτική περίοδο της.

Εκείνο το διάστημα, η σχολή εκπόνησε ένα νέο πρόγραμμα κατοικίας στην Τόρτεν, μία συνοικία του Ντεσάου. Οι κατοικίες ήταν φθηνές και κατασκευάζονταν μόνο σε τρεις μέρες, προσφέροντας σε εκατοντάδες οικογένειες στέγαση. Νέα μαθήματα όπως φωτογραφίας, μαθηματικών και ανθεκτικότητας υλικών οδηγούν τη σχολή στο αποκορύφωμα του επιστημονικού φονκτιοναλισμού, της λειτουργικότητας δηλαδή που θέτει τον εαυτό της στις ανάγκες του κόσμου.

Η αρχή του τέλους

Η σχολή αποκτούσε ολοένα και πιο ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά την ώρα που η πόλωση ανάμεσα στην αριστερά και τους ναζί ξεκινούσε να κορυφώνεται. Τη Μαύρη Πέμπτη του 1929 ξεκινάει το κραχ του χρηματιστηρίου της Αμερικής και η Γερμανία οδηγείται σε οικονομικό χάος. Η άνοδος της ακροδεξιάς, που θεωρούσε το Bauhaus άνδρο των μπολσεβίκων και των εβραίων, αναγκάζει πολλούς καθηγητές να απαιτήσουν την παραίτηση του Mayer ώστε η σχολή να αποκτήσει καλύτερη σχέση με το τοπικό κράτος.

Μετά από πίεση του Kadinsky, ο Meyer παραιτείται και η σχολή μπαίνει στην τελευταία και πιο καταθλιπτική της περίοδο. Διευθυντής

διορίζεται ο Mies van der Rohe, διάσημος αρχιτέκτονας και δημιουργός του γερμανικού περιπτέρου της Έκθεσης της Βαρκελώνης το 1929, αλλά επίσης νομοταγής, έτοιμος να δώσει εγγυήσεις στη δεξιά και να καθαρίσει τη σχολή από τα αριστεριστικά στοιχεία της.

Αμέσως μετά το διορισμό του, διαγράφει όλους τους σπουδαστές που ήταν φιλικά προσκείμενοι στην αριστερά. Η αστυνομία καλείται να επέμβει για να διώξει όσους αντιστέκονται. Το Bauhaus κλείνει για μερικές βδομάδες και ανοίγει αφού η τάξη έχει αποκατασταθεί.

Η οικονομική χρεοκοπία άρχισε να κάνει αισθητά τα αποτελέσματά της, ο πληθωρισμός κυμαίνονταν σε τεράστια επίπεδα, η ανεργία μεγάλωνε, οι πτωχεύσεις πολλαπλασιάζονταν και οι ναζί μεγάλωναν την πολιτική τους ισχύ. Η τύχη του Bauhaus σφραγίστηκε με την νίκη του Χίτλερ στις εκλογές της 31 Ιουλίου 1932. Στις 22 Αυγούστου 1932, το κοινοτικό συμβούλιο του Ντεσάου ψηφίζει το κλείσιμο της σχολής, που θα επέλθει οριστικά τον Σεπτέμβριο.

Ο Mies van der Rohe προσπάθησε να λειτουργήσει τη σχολή και τη μεταφέρει στο Βερολίνο, αυτή τη φορά όμως ιδιωτική. Η νέα σχολή δεν ήταν παρά μία σκιά του Bauhaus και το σχέδιο αυτό δεν λειτούργησε για παραπάνω από ένα χρόνο. Μετά το διορισμό του Χίτλερ ως καγκελάριο της Γερμανίας, οι καθηγητές και ο Mies van der Rohe εγκαταλείπουν τη χώρα. Οι τελευταίες εικόνες είναι η αστυνομία να συλλαμβάνει καθηγητές και φοιτητές τον Απρίλη του 1933 και να τους οδηγεί στα κρατητήρια.

Το κεφάλαιο του Bauhaus μπορεί να έκλεισε στη Γερμανία, αυτό όμως δεν εμπόδισε καθηγητές και μαθητές να ανοίξουν σε άλλες χώρες σχολές και ιδρύματα πάνω στις βασικές αρχές που δίδαξε η σχολή. Ο Moholy-Nagy ανοίγει το 1937 στο Σικάγο ένα Εφήμερο Bauhaus, το οποίο θα διευθύνει μέχρι το θάνατό του το 1949. Το Bauhaus θα βρει όμως τη πιο ζωντανή προέκτα-

σή του στη Βόρεια Καρολίνα με το όνομα Black Mountain College το οποίο θα διευθύνει ο Joseph Albers.

Χάρη σε αυτές τις προσπάθειες διατήρησης της σχολής, η κληρονομιά του Bauhaus παραμένει ζωντανή μέχρι σήμερα.

Κληρονομιά

Το Bauhaus έναν αιώνα μετά την ίδρυσή του έχει αφήσει πλούσια κληρονομιά τόσο σε πολιτικό όσο και σε καλλιτεχνικό επίπεδο.

Ένα πρώτο συμπέρασμα από την ιστορία του είναι ότι ο μεγαλύτερος εχθρός όλων των πρωτοπόρων σχολών και καλλιτεχνικών ρευμάτων, όπως και της εργατικής τάξης, αποδείχθηκε ο φασισμός που έκλεισε τα πάντα στο διάβα του. Οι Ναζί προσπάθησαν να καταστρέψουν οτιδήποτε δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, όταν η Γερμανία ήταν ένα κορυφαίο ευρωπαϊκό πολιτιστικό κέντρο, ειδικά στους τομείς της τέχνης, του κινηματογράφου και της λογοτεχνίας. Αν κάτι δίδαξε η σχολή του Bauhaus είναι πως η υλοποίηση των στόχων που έθεσε, περνάνε μέσα από το τσάκισμα της φασιστικής απειλής, κάτι που τότε μόνο η ολοκλήρωση της γερμανικής επανάστασης μπορούσε να είχε λύσει.

Μπορεί το Bauhaus να έκλεισε από τη ναζιστική Γερμανία και να συκοφαντήθηκε όσο καμία άλλη σχολή της χώρας, η κληρονομιά όμως που άφησε εμπνέει αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες, τεχνίτες και σχεδιαστές μέχρι σήμερα, 100 χρόνια μετά. Καμία άλλη σχολή δεν έχει αφήσει τόσο έντονα το αποτύπωμα της στην πορεία του μοντέρνου κινήματος.

Η επιρροή του Bauhaus δεν έχει να κάνει όμως μόνο με το αρχιτεκτονικό και καλλιτεχνικό του έργο. Τα ερωτήματα που έθεσε παραμένουν επίκαιρα μέχρι σήμερα. Μπορεί οι πόλεις να μην μοιάζουν τόσο με αυτές ένα αιώνα πριν, τα βασικά χαρακτηριστικά τους όμως είναι ίδια και το ερώτημα πως μπορεί η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική να ανταποκριθούν στις ανάγκες της ερ-

γατικής τάξης και του απλού κόσμου γίνεται πιο επιτακτικό, ειδικά την ώρα που χιλιάδες οικογένειες στερούνται του δικαιώματος στη στέγαση και την κατοικία.

Τις τελευταίες δεκαετίες η κερδοσκοπία πάνω στη γη και τα ακίνητα βρίσκεται στο αποκορύφωμα. Η ίδια η κρίση της Lehman Brothers είχε στο επίκεντρο τη φούσκα των στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ. Οικογένειες εγκλωβίζονται σε έναν φαύλο κύκλο δανεισμού και χρέους λόγω της κερδοσκοπίας των τραπεζών πάνω στις “αντικειμενικές” αξίες των ακινήτων. Στην Ελλάδα, τα μνημόνια ξεκίνησαν ένα νέο γύρο επιθέσεων απέναντι στην εργατική κατοικία και το 2012, παρά τη μεγάλη απεργία των εργαζόμενων, καταργείται ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ).

Το Bauhaus προσπάθησε να απαντήσει: “οι ανάγκες του λαού και όχι η ανάγκη για πολυτέλεια”. Τα εργαστήρια της σχολής είχαν σαν προσανατολισμό την παραγωγή οικοδομημάτων και προϊόντων προσιτών για την εργατική τάξη. Πόσο επίκαιρο παραμένει το σλόγκαν αυτό την ώρα που το πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού παραχωρήθηκε στον Λάτση και προορίζεται για πολυτελή καζίνο και μαρίνες, ενώ οι εργατογειτονιές ρημάζουν από την υποχρηματοδότηση και τα φαινόμενα τύπου Μάνδρα και Μάτι παρατηρούνται στις φτωχότερες περιοχές;

Πρόσφατα όμως ήρθαν οι εικόνες από το Βερολίνο, όπου η τοπική κυβέρνηση αναγκάστηκε να παγώσει τα ενοίκια για 5 χρόνια κάτω από την πίεση ενός νέου και μεγάλου κινήματος που κάνει την εμφάνισή του επειδή οι τιμές των ενοικίων διπλασιάστηκαν μέσα σε μία δεκαετία.¹⁰

Αυτή είναι μία εξέλιξη που παίρνει διεθνή χαρακτηριστικά.

Μπορεί σήμερα να μην έχει εμφανιστεί μία αντίστοιχη σχολή σαν το Bauhaus. Η διεκδίκηση από τη πλευρά της εργατικής τάξης του δικαιώματος στην κατοικία δημιουργεί ξανά όλες τις συνθήκες που γέν-

νησαν το Bauhaus και όλα όσα οραματίστηκε.

Δεν μπορούσε όμως η σχολή να υλοποιήσει το όραμά της όσο τον έλεγχο στα κλειδιά της οικονομίας τον είχαν οι τραπεζίτες και οι βιομήχανοι. Σε αυτό το σημείο βρίσκονται και τα όρια τέτοιων προθέσεων. Η επαναλειτουργία του ΟΕΚ για ντόπιους, πρόσφυγες και μετανάστες, η κρατικοποίηση της μεγάλης ιδιωτικής περιουσίας, το δικαίωμα στη στέγαση και την κατοικία για όλους είναι αιτήματα που χρειάζεται να παλέψει το εργατικό κίνημα σήμερα και να τα υλοποιήσει κάτω από τον δικό του έλεγχο, μην αφήνοντας κανένα τραπεζίτη να κερδοσκοπεί πάνω στις βασικές ανάγκες.

Το δυνάμωμα αυτής της φωνής στρώνει το έδαφος για την υλοποίηση όσων οραματατίστηκε η σχολή της Βαϊμάρης. ■

Σημειώσεις

1. Walter Gropius, “Manifesto of the Staatliches Bauhaus”, Απρίλης 1919.
2. Στο ίδιο.
3. Mike Haynes, “Global cities, global workers in the 21st century”, International Socialist Journal, Οκτώβρης 2011.
4. Ο Johannes Itten, (11 Νοεμβρίου 1888-25 Μαρτίου 1967) ήταν Ελβετός ζωγράφος, σχεδιαστής, συγγραφέας, δάσκαλος και θεωρητικός της τέχνης που συνδέθηκε με τη σχολή.
5. Ο Gerhard Marcks, (18 Φεβρουαρίου 1889 - 13 Νοεμβρίου 1981) ήταν Γερμανός καλλιτέχνης, περισσότερο γνωστός ως γλύπτης, ο οποίος όμως άφησε σπουδαίο έργο και στο σχέδιο, τη λιθογραφία, τα κεραμικά και την ξυλογλυπτική.
6. Ο Theo van Doesburg, (30 Αυγούστου 1883-7 Μαρτίου 1931) ήταν Ολλανδός αρχιτέκτονας, ζωγράφος και συγγραφέας. Υποστήριζε την ορθολογιστική, αντι-ατομικιστική αισθητική. Είναι γνωστός ως ο κύριος εμπνευστής στην δημιουργία του κινήματος De Stijl και στην έκδοση του ομώνυμου περιοδικού.
7. Ο Laszlo Moholy-Nagy (20 Ιουλίου 1895 - 24 Νοεμβρίου 1946) ήταν Ούγγρος ζωγράφος και φωτογράφος καθώς και καθηγητής στη σχολή. Ο κονστρουκτιβισμός τον επηρέασε πολύ και ήταν ένθερμος υποστηρικτής της ιδέας για ενσωμάτωση της τεχνολογίας και της βιομηχανίας στις τέχνες.
8. Ο Josef Albers, (19 Μαρτίου 1888 - 25 Μαρτίου 1976) ήταν Γερμανός ζωγράφος και θεωρητικός της τέχνης.
9. Ο Joost Schmidt (5 Ιανουαρίου 1893 - 2 Δεκεμβρίου 1948) ήταν δάσκαλος στο Bauhaus και αργότερα καθηγητής στο College of Visual Arts του Βερολίνου. Ήταν οραματιστής τυπογράφος και γραφίστας που είναι γνωστός για το σχεδιασμό της διάσημης αφίσας για την έκθεση Bauhaus του 1923 στη Βαϊμάρη της Γερμανίας.
10. Berlin to impose 5-year rent freeze amid anger at rising prices, Financial Times, 18 June 2019.

Βιβλιοκριτική

Ο ένοπλος δωσιλογισμός και η "αναίμακτη" απελευθέρωση

Μιχάλης Λυμπεράτος,
Θωμάς Πρόφης

Σελίδες 320, 22 ευρώ

Εκδόσεις Ταξιδευτής, 2019

Η απόπειρα διαδοχής εξουσίας στην Απελευθέρωση και η σφαγή στο Κορωπί, τον Οκτώβριο του 1944.

Κοινή εντύπωση αποτελεί -και αυτό καλλιεργήθηκε συστηματικά από την σύγχρονη ιστοριογραφία- ότι με την Απελευθέρωση συντελέστηκε μια αναίμακτη, φυσιολογική διαδικασία μετάβασης σε συνθήκες ομαλότητας. Εντούτοις, αυτό πόρρω απέχει από την πραγματικότητα, αφού και στη φάση αυτή συντελέστηκε ένας πραγματικός υπόγειος πόλεμος για το αν θα επιβίωνε ή όχι, και με ποια μορφή, το αστικό σύστημα πολιτικής ισχύος υπό νέο πλέον χαρακτήρα.

Το βιβλίο των Μιχάλη Λυμπεράτου και Θωμά Πρόφη εστιάζει σε μια από τις όψεις αυτής της διαδικασίας που βρισκόταν σε εξέλιξη από τις αρχές του 1944 και έπαιρνε συνεχώς πιο βίαιες μορφές όσο πλησίαζε η Απελευθέρωση. Γιατί όσοι επιδίωξαν να διαδεχθούν την κατοχική εξουσία, αναπαράγοντας, ως επί το πλείστον τα δομικά ταξικά της χαρακτηριστικά, με κάποιους ίσως εξωραϊσμούς, κηρύσσονταν σε μια αγωνιώδη προσπάθεια να επαναφέρουν τη χώρα στο προπολεμικό καθεστώς πολιτικών σχέσεων, χωρίς, βέβαια, τους Γερμανούς αυτή τη φορά.

Πράγματι, το Κορωπί, η Κερα-

τέα και η γύρω περιοχή έγιναν το θέατρο της πιο ωμής εκδοχής αυτής της απόπειρας παλινόρθωσης. Γιατί εδώ είχαμε μια σφαγή 47 ανθρώπων και την πυρπόληση 400 σπιτιών, αφότου είχαν αποχωρήσει τα γερμανικά στρατεύματα. Το ίδιο ενδιαφέρον, όμως, έχει και το πώς μετατέθηκαν οι ευθύνες, πώς αθωώθηκαν οι ένοχοι και πώς κατασκευάστηκαν οι μεταπολεμικοί μύθοι για

μία Αριστερά που υποτίθεται αγαπούσε να επιδίδεται σε αιματηρά στρατιωτικά πραξικοπήματα.

Έτσι, για το γεγονός της σφαγής στο Κορωπί έφταιγε ο ΕΛΑΣ που υποτίθεται έπληξε Γερμανούς για να εγκαταστήσει την δική του εξουσία στην απελευθερωμένη Ελλάδα, και οι Γερμανοί επιδιόδοι σε αντίποινα, ανταπέδωσαν, σφάζοντας τους κατοίκους του χωριού. Το ότι το συμβάν έλαβε χώρα όταν ο ΕΛΑΣ είχε υποχρεωθεί να μετριάσει, με διαταγή του ΓΣ του ΕΛΑΣ, την επιθετικότητά του εναντίον των

κατακτητών, ώστε να αποφευχθούν τα τυφλά γερμανικά αντίποινα, το ότι κανείς αξιόπιστος μάρτυρας δεν είδε Γερμανούς να εμπλέκονται άμεσα στο γεγονός αυτό, ήταν στοιχεία που παρασιωπήθηκαν. Όπως, επίσης, και το ότι γερμανοντυμένοι και ένστολοι αστυνομικοί είχαν άμεση, επιβεβαιωμένη και αρχειακά, εμπλοκή.

Κατά τον ίδιο τρόπο απεκρύβη ότι στην τελευταία φάση της γερμανικής αποχώρησης τον κυρίαρχο ρόλο έπαιξαν τα Τάγματα Ασφαλείας που εξουσιοδοτήθηκαν από τους κατακτητές να διευκολύνουν την γερμανική αποχώρηση, να δημιουργήσουν συνθήκες χάους και να μετατρέψουν την σύγκρουση σε αντικομμουνιστική σταυροφορία. Επιπλέον, συγκαλύφθηκε ότι όλες αυτές οι διαδικασίες ήταν υπό την σκέπη της εγχώριας ακροδεξιάς, με προμετωπίδα τον βασιλιά και την πραξικοπηματική προσπάθεια επανόδου του στη χώρα.

Στην πράξη οι Έλληνες ακροδεξιοί γνώριζαν ότι ο απόλυτα απονομιμοποιημένος βασιλιάς, ακόμη και στους ίδιους τους κόλπους των παραδοσιακών μοναρχικών, αν ήθελε να επιστρέψει μπορούσε μόνο να επενδύσει στην υποστήριξη των βρετανικών λογχών ή εγχώριων στρατιωτικών δυνάμεων που θα συμπεριφέρονταν ως σωματοφυλακή του, όπως της «Χ» του Γρίβα ή τα Τάγματα Ασφαλείας. Όμως, ακόμη και η πείσμονα αποικιοκρατική νοοτροπία του Τσώρτσιλ δεν ήταν προσώρας αξιοποιήσιμη, αφού οι Βρετανοί δεν είχαν τις επαρκείς στρατιωτικές δυνάμεις να αποβιβάσουν εγκαίρως στον Πειραιά, ενώ οι 8000 στρατιώτες της Ορεινής Ταξιαρχίας δεν ήταν δυνατόν να μεταφερ-

θούν από την Αίγυπτο στην Ελλάδα.

Επομένως, το μόνο που απέμενε ήταν, σε συνεργασία με τις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες, να επιχειρηθεί μια εκτεταμένη προσπάθεια δημιουργίας ενός μοναρχικού στρατού στην Αθήνα, εξουσιοδοτημένου να προβεί σε ένα άμεσο φιλοβασιλικό πραξικόπημα. Για αυτό, επιστρατεύθηκαν τα υπολείμματα των παλιών Σωμάτων Ασφαλείας με την έγκριση της κυβέρνησης Ράλλη, τα μέλη των Ταγμάτων Ασφαλείας και οι υπάρχουσες ακροδεξιές παραστρατιωτικές οργανώσεις. Το σχέδιο αφορούσε στην άμεση δημιουργία τριών μοναρχικών Συνταγμάτων με τον ανάλογο εξοπλισμό.

Οι Βρετανοί που σχεδίασαν την όλη επιχείρηση υπολόγιζαν στην στρατολόγηση περίπου 6000 αντρών που ήδη διέθεταν περίπου 2.500 τουφέκια και 20 οπλοπολυβόλα στις στρατιωτικές αποθήκες της κυβέρνησης Ράλλη. Αν σε αυτά προστίθεντο, άλλα 5.000 όπλα, που θα στέλνονταν από τη Μέση Ανατολή, τότε ευελπιστούσαν ότι οι Έλληνες μοναρχικοί θα ήταν σε θέση να δημιουργήσουν ένα προγεφύρωμα για την επέμβαση βρετανικών δυνάμεων στην Αθήνα. Αυτό θα περιελάμβανε και την κατάληψη επιτελικών θέσεων στο κέντρο της Αθήνας. Επομένως, ήταν καθοριστικό να εξασφαλιστεί ο απαιτούμενος οπλισμός και βρετανικά καΐκια, κατάφορτα με όπλα, να προσορμιστούν σε επιλεγμένα σημεία της Αττικής.

Αυτή η διαδικασία σφράγισε και το μέλλον του πληθυσμού στο Κορωπί. Στις 21 Σεπτεμβρίου 1944, τα όπλα έφτασαν τελικά στην Κακή Θάλασσα και ξεκίνησε η μεταφορά τους στην Αθήνα υπό την επίβλεψη δυνάμεων της «Χ» και των Ταγμάτων Ασφαλείας. Χωρίς να μπορέσει ο ΕΛΑΣ έγκαιρα να παρέμβει, τα όπλα κατέληξαν τελικά στο φρουραρχείο της «Χ» στην Αθήνα, στην ναζιστική οργάνωση «Ε.Ε» του Αντωνακέα και στις αποθήκες του διαβόητου Μηχανοκίνητου

Τάγματος Μπουραντά.

Όμως, η πλειονότητα των όπλων αυτών διεσπάρη και απαιτήθηκε την νύκτα της 5ης προς την 6η Οκτωβρίου νέα μεταφορά όπλων με καΐκι υπό την εποπτεία πλέον αξιωματικών της αστυνομίας και της χωροφυλακής. Αυτή, όμως, τη φορά, το Α' Σώμα στρατού του ΕΛΑΣ επιχείρησε να ματαιώσει τις μεταφορές αυτές, στέλνοντας ένα Τάγμα του 34ου Συντάγματος του ΕΛΑΣ στην περιοχή του Κορωπίου, το απόγευμα της Κυριακής 8 Οκτωβρίου 1944. Οι άνδρες των Ταγμάτων Ασφαλείας και ένοπλοι παρακρατικοί ενεπλάκησαν σε μάχη μαζί του, και την επόμενη μέρα, αφού τελικά απώθησαν τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ, άρχισαν να δολοφονούν όποιον έβρισκαν μπροστά τους, πυρπολώντας σπίτια και καταστήματα. Ανάμεσα δε στα καμένα οικήματα ήταν συμβολαιογραφεία, υποθηκοφυλακεία και κοινοτικά καταστήματα που αλλιώς θα μαρτυρούσαν το καθεστώς αγοραπωλησιών της Κατοχής.

Έκτοτε ξεκίνησε μια εκτεταμένη προσπάθεια να αποδοθεί έμμεσα η καταστροφή του Κορωπιού και η σφαγή των κατοίκων του στους κομμουνιστές που υποτίθεται υποκίνησαν τους Γερμανούς να τιμωρήσουν με τη μορφή αντιποίνων τον ΕΛΑΣ. Έτσι, οι ταγματασφαλίτες κρύφτηκαν πίσω από τους Γερμανούς «τιμωρούς», παρότι οι τελευταίοι είχαν ήδη από τις προηγούμενες μέρες εκκενώσει την περιοχή, και το έγκλημα αποδόθηκε για μια ακόμη φορά έμμεσα στους κομμουνιστές. Ευτυχώς, η επιμονή και το πείσμα ανθρώπων σαν τον Θωμά Πρόφη, με πληθώρα πληροφοριών, αρχείων και εξαντλητική έρευνα βοήθησαν την αλήθεια να αποκαλυφθεί, κάτι για το οποίο ο αγώνας του- και ο αγώνας μας- συνεχίζεται σε αντιπαράθεση με υποβολιμαίες αντεπισημονικές εμμονές.

Μιχάλης Λυμπεράτος

Η Αριστερά στην κυβέρνηση, Πρέσπες, Ευρώπη 50+ κείμενα για μια περιπετειώδη πενταετία Σωτήρης Βαλντέν

Σελίδες 302, 19 ευρώ

Εκδόσεις Θεμέλιο, 2019

Ο Σωτήρης Βαλντέν είναι ένας αθεράπευτος “εκσυγχρονιστής” και ξεδιάντροπος απολογητής της εποχής του Σημίτη (και του Άκη Τσοχατζόπουλου και του Γιάννου Παπαντωνίου). Ξεκίνησε την πολιτική του διαδρομή από τον “Ρήγα Φεραίο” και το “ΚΚΕ εσωτερικού”. Την περίοδο του Σημίτη προσχώρησε στο ΠΑΣΟΚ. Το 2012 πέρασε στη ΔΗΜΑΡ. Στις Ευρωεκλογές του περασμένου Μαΐου συμμετείχε στο ψηφοδέλτιο του ΣΥΡΙΖΑ.

Το βιβλίο του “Η αριστερά στην Κυβέρνηση”, που κυκλοφόρησε τον περασμένο Απρίλιο από τις εκδόσεις Θεμέλιο, -μια συλλογή από άρθρα και ομιλίες της τελευταίας κύριας πενταετίας- είναι ένα μνημείο δεξιάς κοινοτοπίας. Όλα τα γνωστά κλισέ, για το “πελατειακό κράτος”, τις “προσλήψεις στο δημόσιο”, τα “μακροχρόνια διαρθρωτικά προβλήματα” της ελληνικής οικονομίας, την Ευρωπαϊκή Ένωση της “ειρήνης, της δημοκρατίας, του σεβασμού της διαφορετικότητας κλπ” είναι παρόντα. Ο καπιταλισμός, τα συμφέροντα, η κρίση του συστήματος, οι τάξεις είναι λέξεις ουσιαστικά άγνωστες.

Στο βιβλίο τα κείμενα έχουν ενταχθεί σε χωριστά κεφάλαια. Κάθε κεφάλαιο έχει και ένα εισαγωγικό κείμενο που περιγράφει συνοπτικά τα γεγονότα που είχαν μεσολαβήσει, το πολιτικό κλίμα και τα στοιχεία τα οποία τα άρθρα του κεφαλαίου αυτού σχολιάζουν.

“Η περίοδος 1996-2003 υπό τον σοσιαλιστή πρωθυπουργό Σημίτη υπήρξαν μάλλον τα καλύτερα χρόνια της πρόσφατης ιστορίας μας”, διαβάζουμε στην “εισαγωγή” του πρώτου κεφαλαίου. “Ο Σημίτης κατόρθωσε να σταθερο-

ποιήσει την οικονομία και να φέρει έτσι τη χώρα στη ζώνη του ευρώ, ενώ ταυτόχρονα διασφάλισε ανερχόμενα βιοτικά επίπεδα και εφάρμοσε μια σοσιαλδημοκρατική ατζέντα... Οι Έλληνες θυμούνται την περίοδο αυτή ως περίοδο αυξανόμενης ευημερίας, η οποία συμβολιζόταν από τα εγκαίνια του εξαιρετικού μετρό της Αθήνας και της Αττικής Οδού και την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων”.

Πρώτη φορά αριστερά

Το βιβλίο χωρίζεται σε δυο μέρη. Το πρώτο έχει τίτλο “Πρώτη φορά αριστερά” και καλύπτει τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις της τετραετίας των δυο πρώτων κυβερνήσεων του ΣΥΡΙΖΑ -τα μνημόνια, το δημοψήφισμα (ο Βαλντέν ήταν θερμός υποστηρικτής του ΟΧΙ), το προσφυγικό, την άνοδο της Χρυσής Αυγής. Οι πολιτικές αναλύσεις είναι συντηρητικές και επιφανειακές, οι εξελίξεις καθορίζονται από τις κινήσεις της κορυφής και οι κινητοποιήσεις λείπουν σχεδόν ολοκληρωτικά. Οι μοναδικές, κατά κανόνα έμμεσες αναφορές, στους “από τα κάτω” είναι αρνητικές. Όπως, για παράδειγμα, η πανεργατική απεργία και η ογκώδης διαδήλωση στην Αθήνα που είχε αναγκάσει το 2001 την κυβέρνηση του Σημίτη να πάρει πίσω το σχέδιο καρμανιόλα για τις συντάξεις του Γιαννίτση:

“Ο Σημίτης δεν κατόρθωσε να θεραπεύσει όλα τα κακά του πολιτικού συστήματος... Μια προσπάθεια αναμόρφωσης του βαριά ασθενούντος συνταξιοδοτικού συστήματος συνάντησε τη μαζική αντίθεση της κοινωνίας και εγκαταλείφθηκε”.

Πως φτάσαμε από το “εξαιρετικό μετρό της Αθήνας” στην κατάρρευση του 2010; Η αποτυχία του Σημίτη “να θεραπεύσει όλα τα κακά” έπαιξε ένα ρόλο. “Ωστόσο ο πραγματικός εκτροχιασμός... έλαβε χώρα τα έτη 2004-2009 υπό την συντηρητική κυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή. Η αντιμετώπιση *laissez-faire*... συνοδεύτηκε από μια θεαματική ενίσχυση του πελατειακού κράτους. Προσλαμβάνονταν κόσμος κατά χιλιάδες σε ένα

Δημόσιο που ήταν ήδη ιδιαίτερα αναποτελεσματικό. Οι δημόσιοι πόροι κατέληξαν μαζικά σε πολιτικούς φίλους και πελάτες. Τα εισοδήματα αφέθηκαν να αυξάνονται χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικοί περιορισμοί...”. Ούτε λίγο ούτε πολύ δηλαδή, “μαζί τα φάγαμε”.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση έπαιξε κάποιο ρόλο. Αλλά η ελληνική κρίση “υπήρξε σαφώς δημιούργημα εσωτερικών παραγόντων”. Η θεραπεία, με άλλα λόγια, ήταν αναγκαία.

Ο Βαλντέν παραδέχεται ότι το φάρμακο που μας προσέφεραν οι δανειστές μας ήταν “τοξικό”: “Οπότε δεν είναι περίεργο που η αντίδραση υπήρξε ισχυρή”. Αλλά υπήρχαν και άλλοι, βαθύτεροι, μακροχρόνιοι λόγοι: “Η καλβινιστική ηθική (δηλαδή η εγκράτεια) δεν ήταν ποτέ δημοφιλής σε αυτή την ορθόδοξη χώρα. Ο νεοφιλελευθερισμός ήταν πάντα ένα περιθωριακό ρεύμα, μειοψηφικό ακόμα και στους συντηρητικούς. Και υπάρχει μια μακρά παράδοση αντίστασης σε πολιτικές που επιβάλλονταν από το εξωτερικό”. Αυτοί οι εθνικοί παράγοντες καθόρισαν το πολιτικό κλίμα: “Ο κόσμος άρχισε να κατεβαίνει στους δρόμους και η πολιτική διαμάχη πήρε άσχημες μορφές...”.

Εκατομμύρια άνθρωποι κατέβηκαν στους δρόμους, σε καθημερινή σχεδόν βάση, μέσα στα χρόνια

των μνημονίων. Οι εθνικιστές και οι ακροδεξιοί έκαναν συστηματική προσπάθεια να στρέψουν την οργή προς την πλευρά τους. Αλλά δεν το κατάφεραν. Η Χρυσή Αυγή μπορεί να μπήκε στη Βουλή. Αλλά η αριστερά πήρε την κυβέρνηση. Χρειάζονται πολύ μεγάλες δόσεις πολιτικής πρεσβυωπίας (για να το πούμε ευγενικά) για να θεωρεί κανείς ότι η “πολιτική διαμάχη πήρε άσχημες μορφές”.

Πρέσπες

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου είναι αφιερωμένο στη εξωτερική πολιτική και κύρια στη Συμφωνία των Πρεσπών (την οποία υποστηρίζει θερμά), το Μακεδονικό, τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό. Οι παθογένειες του πρώτου μέρους συνεχίζουν να υπάρχουν και σε αυτό: οι “από τα κάτω” είναι ανύπαρκτοι. Και όπου υπάρχουν, ο ρόλος τους είναι αρνητικός.

Ο Βαλντέν ήταν από παλιά αντίθετος με την εθνικιστική προπαγάνδα: “Η άποψή μου για το Μακεδονικό ήδη από τη δεκαετία του ’80 ήταν ότι επρόκειτο για ένα εν πολλοίς φανταστικό πρόβλημα... Απειλή κατά της Ελλάδας από τα Σκόπια μετά το 1950 δεν υπήρχε... Η ιδιοποίηση από μέρους των εκεί εθνικιστών της ιστορίας της Αρχαίας Μακεδονίας ήταν ασφαλώς αβάσιμη, αλλά κυρίως γελοία αλλά όχι επικίνδυνη για τη χώρα μας. Η ακραία επιθετική μας στάση απέναντι στη γείτονα (μη αναγνωρίζεις, εμπάργκο, βέτο κλπ) ήταν ηθικά απαράδεκτη...”.

Αυτή η “ακραία επιθετική μας στάση” όμως δεν προέρχεται από τα συμφέροντα της ελληνικής άρχουσας τάξης -από τον ελληνικό ιμπεριαλισμό και τους ανταγωνισμούς του στην περιοχή των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου δηλαδή. Η επιθετικότητά μας, γράφει, είναι “απότοκο βασικά ενός αναχρονιστικού ελληνικού εθνικισμού” και “αντίθετη προς το εθνικό συμφέρον”. Με άλλα λόγια υπεύθυνος είναι ο καθυστερημένος και αμαθής λαός που παρασύρεται από τους Σαμαράδες και τους Κα-

μένους και όχι η άρχουσα τάξη.

Υπάρχουν μόνο δυο ενδιαφέροντα κεφάλαια σε αυτή την ενότητα (και σε ολόκληρο το βιβλίο στην ουσία): το πρώτο έχει σαν τίτλο “Το Βέτο του Βουκουρεστίου: η νέα μακεδονική μας περιπέτεια”. Το κείμενο είχε δημοσιευθεί πρώτη φορά στα “Σύγχρονα θέματα” τον Απρίλιο του 2008, την εποχή που η Ντόρα Μπακογιάννη, η τότε υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης του Καραμανλή, είχε εμποδίσει την ένταξη των “Σκοπίων” στο ΝΑΤΟ, μέχρι να λυθεί το ονοματολογικό. Το δεύτερο έχει τίτλο “Η απόφαση του δικαστηρίου της Χάγης: πυροβολώντας τους εαυτούς μας”. Όπως εξηγεί, την ίδια ώρα που η κυβέρνηση κόμπαζε για τη “μεγάλη εθνική επιτυχία”, η χώρα καταδικαζόταν από το διεθνές δικαστήριο της Χάγης για την “επιτυχία αυτή”. Η ενδιαμέσση συμφωνία που είχε υπογράψει η Ελλάδα με την Δημοκρατία της Μακεδονίας το 1995 (με την οποία έκλεισε το εμπόργκο) όριζε ρητά ότι η Ελλάδα δεν θα μπλόκαρε την ένταξη της γειτονικής χώρας σε κανέναν διεθνή οργανισμό με το όνομα FYROM. Δηλαδή αυτό ακριβώς που έκανε η Μπακογιάννη το 2008. Μόλις εκδόθηκε η απόφαση, η Ελλάδα έσπευσε να δηλώσει ότι δεν πρόκειται να συμμορφωθεί.

Το ενδιαφέρον αυτών των δυο κεφαλαίων δεν είναι η ανάλυση αλλά οι ίδιες οι πληροφορίες, που είναι σχετικά άγνωστες. Ο Βαλντέν ήταν την περίοδο 2000-2003 σύμβουλος του Γιώργου Παπανδρέου (ήταν υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση του Σημίτη) και συμμετείχε στις “εσωτερικές διαβουλεύσεις για τη διαπραγμάτευση που διεξαγόταν στα Σκόπια”. Αλλά ακόμα και χωρίς “εσωτερικές πληροφορίες” υπάρχουν πολλά και καλά βιβλία για τα ζητήματα αυτά. “Η κρίση στα Βαλκάνια, το Μακεδονικό και η εργατική τάξη” του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου είναι ένα πολύ καλό “αντίδοτο” στις αντιδραστικές κοινοτοπίες του Βαλντέν και των ομοίων του.

Σωτήρης Κοντογιάννης

Οι Μακεδονίες των άλλων

Το μαχαίρι της ιστορίας και οι νομοτέλειες της γεωγραφίας: Μικρό ανθολόγιο 1912-1992

Σπύρος Καράβας

Σελίδες 200, 10 ευρώ

Εκδόσεις Βιβλιόραμα, 2018

Ο Σπύρος Καράβας με το τελευταίο του βιβλίο μας εξοπλίζει με ένα πολύτιμο ιστορικό υλικό στην αντιπαράθεση για το Μακεδονικό για να αποκρούσουμε τα ψέματα και την πατριδοκαπηλία των κονδυλοφόρων και των κάθε είδους πολιτικάντηδων της κυρίαρχης τάξης.

Στις σελίδες του βρίσκουμε μια αναλυτική προσέγγιση των κυρίαρχων αντιλήψεων που διαπότιζαν τους ιδεολογικούς μηχανισμούς του ελληνικού κράτους σε καίρια σημεία, όπως στην δημόσια εκπαίδευση. Από αυτήν προκύπτει ότι το δόγμα “η Μακεδονία είναι μία και ελληνική” άρχισε να διεκδικεί την κυριαρχία του στο δημόσιο λόγο μόνο μετά το 1990, με το ξέσπασμα της κρίσης των καθεστώτων του “υπαρκτού” σοσιαλισμού στην Αν.Ευρώπη και την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας στα Βαλκάνια.

Το βιβλίο του περιέχει πολύτιμο υλικό, καθιστώντας το ένα ισχυρό ανθολόγιο της υποκρισίας των εθνικιστών από το 1912 μέχρι το 1992 για το “ανύπαρκτον” ζήτημα της Μακεδονίας, του έθνους και της γλώσσας των κατοίκων της. Είναι ένα ιστορικό οδοιπορικό που φωτίζει την επίσημη ιδεολογία του κράτους και των χειρισμών του για την Μακεδονία στα τελευταία 100 χρόνια.

Ο συγγραφέας έχει άλλωστε προσεγγίσει το ζήτημα σφαιρικότερα με άλλα βιβλία, πιο αναλυτικά, όπως τα “Μυστικά και παραμύθια από την ιστορία της Μακεδονίας” (2014) και “Μακάριοι οι κατέχοντες την γην: Γαιοκτητικοί σχεδιασμοί προς απαλλοτρίωση συνειδήσεων στη Μακεδονία 1880-1909” (2010).

Επιχειρεί λοιπόν να απαντήσει στο ερώτημα πόσο ανύπαρκτες υπήρξαν “οι Μακεδονίες των άλλων” ανατρέχοντας στη σωρεία αντιφατικών προσεγγίσεων, που υπάρχουν σε βιβλία και κείμενα, τα οποία διαμορφώνουν την κοινή συνείδηση και με συγγραφείς που τους χαρακτήριζαν “προδότες”.

Είναι ένα βιβλίο τολμηρό στο να αναδειξει πόσο μεγάλη διαστρέβλωση της αλήθειας είναι η αποσιώπηση δύο μεγάλων ζητημάτων, πρώτον, της κατάτμησης της Μακεδονίας και δεύτερον, της ύπαρξης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Μακεδονίας στα πλαίσια του ομόσπονδου κράτους της Γιουγκοσλαβίας από το 1944. Ο Σπύρος Καράβας παρέχει άφθονα παραδείγματα της υποκρισίας του ελληνικού εθνικισμού και της όψιμης σήμερα άρνησης των πραγματικών δεδομένων της ιστορίας.

Καταρρίπτει τα ψέματα για το Μακεδονικό ερευνώντας συστηματικά τρεις πηγές για να αναδειξει την ανιστορική προσέγγιση της “μίας ελληνικής και μοναδικής Μακεδονίας”. Πρώτη πηγή, τα σχολικά βιβλία ιστορίας και γεωγραφίας, όπου αναφέρονται επανειλημμένα “οι Μακεδονίες των άλλων” και τα γεωγραφικά τους όρια, ο διαμελισμός της Μακεδονίας από τους Βαλκανικούς πολέμους (51% στην Ελλάδα, 38% στη Σερβία, 11% στη Βουλγαρία) και η εθνική ομογενοποίηση με την ανταλλαγή πληθυσμών μετά το 1922.

Δεύτερη πηγή, οι μεγάλες εγκυκλοπαίδειες, όπου έχει ενδιαφέρον η προσέγγιση της ύπαρξης της Μακεδονίας στα πλαίσια του ομόσπονδου γιουγκοσλαβικού κράτους.

Τρίτη πηγή, πρωτότυπες ιστοριογραφικές μελέτες ακόμη και στρατιωτικών που διδάσκουν στην Σχολή Ευελπίδων και αναφέρονται σε μακεδονική γλώσσα και μακεδονικό έθνος.

Έτσι, μελετώντας τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας και γεωγραφίας διαπιστώνει ότι πριν το 1992 οι αναφορές σε ιστορικό και όχι γεωγραφικό προσδιορισμό της

Μακεδονίας είναι γεμάτες αντιφάσεις που δεν ενισχύουν την αντίληψη της μίας και ελληνικής Μακεδονίας. Υπάρχει ένα πλήθος από χάρτες, όπου η Μακεδονία ορίζεται με διαφορετικά όρια, ενώ δεν αποτελεί ταμπού η αναγραφή του ονόματος Μακεδονία βορειότερα των συνόρων, με βάση τις συνθήκες που έβαλαν τέλος στους βαλκανικούς πολέμους του 1912-13.

Όπως αναφέρει στη σελ.24, στη Νεωτέρα Ιστορία Ελληνική και Ευρωπαϊκή για την Γ΄ Τάξη του σχολείου του Αδ.Ι. Αδαμαντίου (1925) *“διά της συνθήκης του Βουκουρεστίου έλαβε χώρας και η Σερβία και η Ρουμανία. Η Ελλάς έλαβε σχεδόν όλη την Νοτίαν Μακεδονία”*. Στο βιβλίο του Ν. Γκινόπουλου (1929) αναφέρεται ότι το 1913 *“η Σερβία κέρδισε τη βορινή Μακεδονία”*.

Δεν λείπουν ακόμη και οι αναφορές στη μακεδονική εθνικότητα και γλώσσα, όπως στα βιβλία του Α. Λαζάρου, αναφερόμενος στον ανταγωνισμό Ελλήνων και Βουλγάρων στη Μακεδονία για εκείνους που *“ομιλούν σλαβικό γλωσσικό ιδίωμα”*.

Ανάλογες αναφορές υπάρχουν και στα εγχειρίδια γεωγραφίας. Πχ του Άτλαντα τ.2, 1964, στη σελ.57 διαβάζουμε ότι στο λήμμα “Νοτιοσλαβία” *“η Μακεδονία αποτελεί μία από τις έξι Λαϊκές Δημοκρατίες”*. Μάλιστα αναφέρει ότι η γλώσσα που ομιλούν είναι η μακεδονική χωρίς εισαγωγικά.

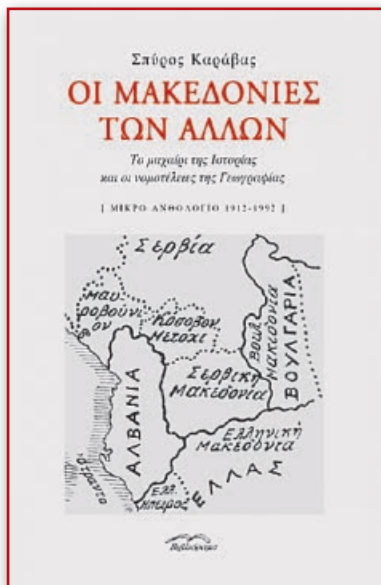
Μεγάλες εγκυκλοπαιδείες όπως του Ελευθερουδάκη, του Χ. Πάτση, η Υδρία είναι γεμάτα με αναφορές στη μακεδονική γλώσσα και εθνότητα.

Εύστοχα, ο Σ. Καράβας παρατηρεί ότι ουδέποτε διαταράχθηκαν οι σχέσεις Ελλάδας-Γιουγκοσλαβίας εξ αιτίας του ονοματολογικού πριν από το 1992.

Τις αναφορές στη Βόρεια Μακεδονία για την οποία εκστράτευσαν οι εθνικιστές χέρι-χέρι με τον Μητσοτάκη μπορεί κανείς να τις συναντήσει ακόμη και σε εθνικιστές μακεδονομάχους. Ο Μπαμπατάκας, ένας εξ αυτών, ζητά μάλιστα *“την ενσωμάτωση της Βόρειας Μακεδονίας μέχρι το όρος Σκάρ-*

δος στον εθνικό κορμό”!

Ο Σ.Καράβας επισημαίνει ότι αυτή η διαδρομή καταγράφει τις αντιφάσεις παρά την ξεκάθαρη οριοθέτηση της μίας μοναδικής και ελληνικής Μακεδονίας. Το 1992 είναι σταθμός σε αυτή την κλιμάκωση του σωβινισμού και της πατριδοκαπηλίας με τον Σ.Καργάκο να αποτελεί, κατά τον συγγραφέα, την πλέον εμβληματική φιγούρα συγγραφέα και δημαγωγού, που απηχούσε το δόγμα Χριστόδουλου προσθέτοντας και τον αντισημιτισμό στην προσέγγισή του.

“Η πεποίθηση περί μίας και αποκλειστικά ελληνικής Μακεδονίας υπήρξε έργο πολιτικών, που έχτισαν τις πολιτικές τους καριέρες πάνω στην πατριδοκαπηλία, και των δημοσιολογούντων με τα φοβικά και εθνικιστικά σύνδρομα, που βρήκαν εύηχοα ώτα. Και είχαν στην αρχή μηδαμινό αντίλογο”. Αναφέρει ο συγγραφέας ότι εκείνο το διάστημα μόνο οι φοιτητές της Φιλοσοφικής αντέδρασαν με εκδηλώσεις και τη συγγραφή ενός αυτοτελούς έργου κατά του εθνικισμού.

Να προσθέσουμε ότι το βιβλίο “Τα Βαλκάνια, το Μακεδονικό και η Εργατική Τάξη” που εκδόθηκε το 1992 από την ΟΣΕ (που μετεξελίχθηκε στο σημερινό ΣΕΚ) προκάλεσε την οργή και τη μήνυση από τους Πλεύρη-Ψωμιάδη-Μάρτη.

Είναι ένα χρήσιμο βιβλίο διότι προσεγγίζει ιστορικά τους ανταγωνισμούς των αρχουσών τάξεων στα Βαλκάνια και την εμπλοκή των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, εξηγώντας την άνοδο των εθνικισμών μετά την κατάρρευση του κρατικού καπιταλισμού στην Α.Ευρώπη και την ΕΣΣΔ.

Τα σύνορα των κρατών στα Βαλκάνια χαράχτηκαν με την πολεμική σύγκρουση των αστικών τάξεων των Βαλκανίων με φόντο την κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και την αναμέτρηση των μεγάλων δυνάμεων για επιρροή στην περιοχή. Οι Μακεδόνες βρέθηκαν χωρίς δικό τους κράτος παρά τις εξεγέρσεις τους και συμπίεστηκαν ανάμεσα στις ανταγωνιστικές επιδιώξεις των αρχουσών τάξεων της Ελλάδας, της Σερβίας και της Βουλγαρίας.

Από την σκοπιά αυτής της προσέγγισης, της σύγκρουσης με τις επιδιώξεις του ελληνικού καπιταλισμού στα Βαλκάνια, φτάνουμε να απορρίπτουμε την συμφωνία των Πρεσπών του Τσίπρα με το Ζάεφ. Δεν την βαφτίζουμε φιλειρηνική συμβολή στα Βαλκάνια, όταν η Ελλάδα γίνεται νονός της Μακεδονίας για το όνομα, αλλά και αναλαμβάνει την στρατιωτική επιτήρηση του εναέριου χώρου στα πλαίσια της ένταξης στο ΝΑΤΟ.

Σωστά λοιπόν ο Σ.Καράβας κατακεραυνώνει την υποκρισία των εθνικιστών για το όνομα “Βόρεια Μακεδονία” με αυτήν την πλούσια σε αναφορές μελέτη. Μπορούμε να πάμε παραπέρα την κριτική μας απορρίπτοντας το σύνολο των επιδιώξεων του ελληνικού καπιταλισμού στα Βαλκάνια, μια περιοχή όπου τα σύνορα χαράχτηκαν με το αίμα των λαών.

Το βιβλίο του Σπύρου Καράβα λοιπόν είναι ένα όπλο σε αυτό τον αγώνα και αξίζει να διαβαστεί.

Πέτρος Κωνσταντίνου